

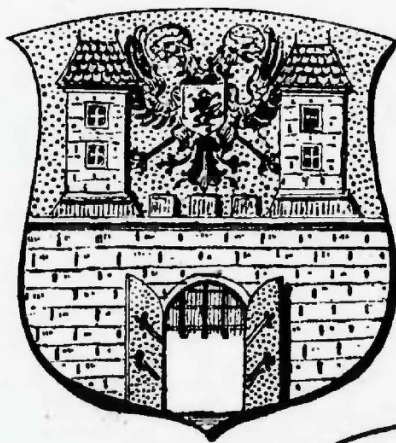
TÁBOR.

PRŮVODCE PO MĚSTĚ A JEHO OKOLÍ.

Napsal

František D. Zenkl,

nčitel v Nadějkově.

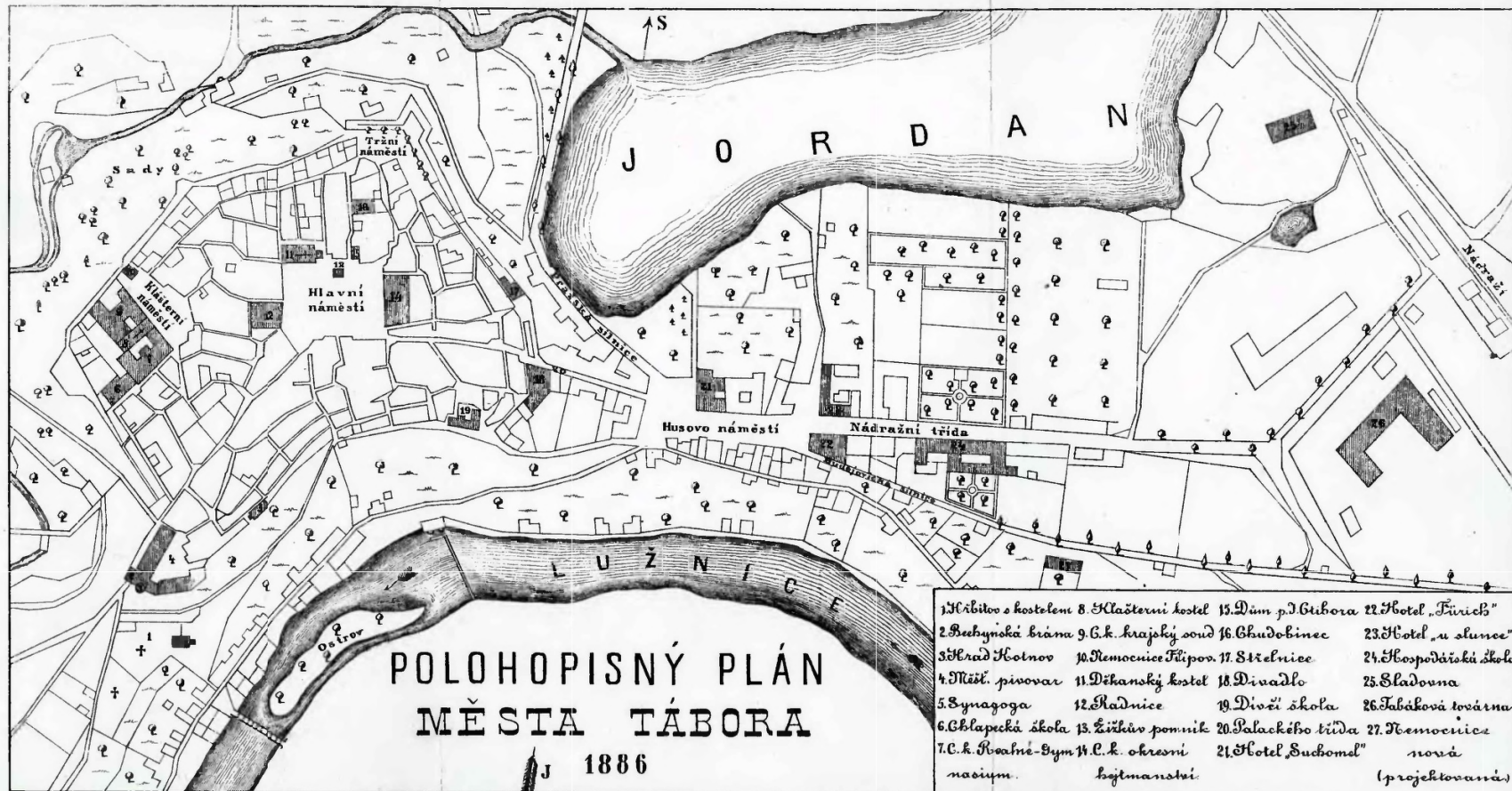
Jos. Kramář

S 12 obrázky a 3 mapkami.

V TÁBOŘE.

NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY JANA A KARLA NEDVÍDKA.

1886.

Slovutnému Jānu, panu

Emanueli Zeisovi

J. M. Dru., poslanci na sněmu zemském království Českého,
purkmistru král. města Tábora, zemskému
advokátu a t. d. a t. d.

Důkazem hluboké úcty

připisuje

F. D. Zenkl.

Když r. 1884 slavilo učitelstvo české ve zdech drahého mého rodiště, královského města Tábora, památný svůj krajinský sjezd, vydal jsem u příležitosti této pro bratry své v povolání nevelikou knížečku „Královské město Tábor“, v které stručně vypsál jsem čelné památky města Tábora.

Z knížečky této povstala knížka tato, rozhojněna jak slovem tak i obrázky. — Příčinou vydání její jest výstava průmyslová, již Tábor pořádá ve dnech 1.—22. srpna 1886, kdy hojně cizích hostí návštěvou svou poctíti hodlá město naše. Mámť za to, že nepodnikl jsem práci zbytečnou, ač snad v některém ohledu je nedostatečná, neboť je potřeba, aby jako Němci mají hojně cesto- a místopisných spisů, Bäderů, i v Čechách hojně podobné spisy vydávány byly pro turisty, aby nehonili se za krásami přírodními stále jen v cizině, ale zvěděli, že i naše vlast chová krásné a cenné partie k cestování, Tábor pak i historií svou veleslavný zasluhuje v plné míře, aby hojně syny této vlasti navštěvován byl!

Nemohu opominouti vzdáti své vřelé díky všem, kdož v snaze mé mně upřímně pomocni byli, zvláště velectěnému panu prof. *Fr. Aug. Slavíkovi* v Táboře, za laskavé pokyny a prohlédnutí rukopisu a korektury, velectěnému p. prof. *Leopoldu Ferberovi* v Táboře, za pěkné provedení titulního obrazu, milému kolegovi p. *Emilu Schiffnerovi* v Chýnově, za zdařilý nákres jeskyně Chý-

novské, a p. *Fr. Zajícovi*, praktikantu při lesním úřadě v Táboře, za ochotné provedení plánu města Tábora a mapy okolí jeho.

Spisy, jichž použil jsem ku sepsání dílka tohoto, jsou: Záslužné práce prof. Mart. Koláře ve „Výročních zprávách realn. gymnasia Tábořského, v „Sborníku historickém“, v „Táboře“ a v „Českém jihu“; „Hrady, zámky a tvrze české“, „Hrad Příběnice“, „Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních“ a „Kraj Chýnovský v dávných dobách“ od Aug. Sedláčka; „Panství Tábořské a bývalé poměry jeho poddaných“ od Fr. Aug. Slavíka; „Z českého jihu“ od Fr. Ad. Šuberta; „Dějiny národu Českého“ od Frant. Palackého; „Jan Žižka“ od V. V. Tomka; „Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618“ od Tom. Bílka; „Okres Sedlecký na Tábořsku“ od A. N. Vlasáka; „Geognostický a geologický rozhled po okrese Tábořském s popisem mineralných zřídél“, „O kersantonu čili slidnatém dioritu augito-křemenném“ a „O granátové skále Tábořské“ od Fr. Šafránka; „Dějiny hory Klokotské“ od Jana Hulakovského; „Památný spis na oslavu desítiletého trvání hospodářské školy v Táboře“ r. 1876 vydaný; práce A. Dráčovského v „Táboře“ a A. Václavíka v „Českém jihu“ a j. a j.

Obrázky dle zinkografií jsou ze závodu p. *Jak. Husníkova* v Praze.

V Nadějkově, 1. července 1886.

F. D. Zenkl.

OBSAH.

A. ÚVOD.

Str.

I. Poloha města a poměry horopisné	1
II. Vodstvo a život na něm	2
1. Rybník Jordán, str. 2.	
2. Potok Košínský, str. 4.	
3. Lužnice, str. 5.	
III. Poměry ponební	6

B. POPIS MĚSTA.

I. Všeobecný rozhled po městě	8
II. Hlavní náměstí	10
1. Děkanský chrám, str. 11.	
2. Městská radnice, str. 16.	
3. Domy na náměstí, str. 22.	
4. Žižkův pomník, str. 27.	
5. Jiné ozdoby na náměstí, str. 31.	
III. Svatošova ulice	31
IV. Klášterní náměstí	34
1. Klášterní kostel, str. 34.	
2. Budova c. k. realn. gymnasia, str. 36.	
3. C. k. erární soudní budovy, str. 49.	
4. Veřejná okresní nemocnice, str. 50.	
5. Dům Kateřiny Hauserové, str. 52.	
V. Městské sady	52
VI. Hrad Kotnov	52
VII. Bechyňská brána	56
VIII. Kostel sv. Jakuba a katolický hřbitov . . .	57
IX. Židovský hřbitov	59
X. Synagoga	60
XI. Městský chudobinec	64
XII. Pražská ulice	64

	Str.
XIII. Dívčí škola císařovny Alžběty	67
XIV. Střelnice	69
XV. Palackého třída	70
1. Městské divadlo, str. 70.	
2. Jiné domy, str. 74.	
XVI. Husovo náměstí	75
XVII. Nádražní třída	75
XVIII. Nové město	81
1. Tabáková továrna, str. 82.	
2. Sladovna, str. 84.	
3. Nádraží, str. 85.	

C. DĚJINY MĚSTA 87

D. ZPRÁVY STATISTICKÉ.

1. Obyvatelstvo	99
2. Zdravotní poměry	100
3. Polní hospodářství	100
4. Živnosti a obchod	101
5. Prostředky ku zvelebení obchodu	102
6. Vzdělávací ústavy	102
7. Dobročinné ústavy	103
8. Spolky	103
9. C. k. zeměpanské úřady	106
10. Duchovní správa	106
11. Správa obecní	106
12. Městský znak	108

E. PROCHÁZKY PO OKOLÍ.

Klokoty	109
Přiběnice	110
Celkovice, Pintovka	111
Horky, Bechyně	112
Starý Tábor, Soukenník	113
Kozi Hrádek, Chýnov, jeskyně Chýnovská	114
Sv. Anna, Choustník	115
Hrad Šelmberk	116
Staroslavná hora Blaník, Chotoviny, Borotín	117

F. UKAZATEL PRO CIZINCE.

INSERTY.

A. ÚVOD.

I. Poloha města a poměry horopisné.

Pod $49^{\circ} 24' 55''$ severní šířky a $32^{\circ} 19' 25''$ východní délky od Paříže rozkládá se 450 *m* vysoko nad hladinou mořskou staroslavné královské město Tábor.

Leží na kopci, jenž se tři stran odtržen je hlubokými půvabnými údolímí od krajiny okolní a jen na východní straně s vysočinou česko-moravskou útvaru rulového splývá.

Až do nedávna přičítán byl kopec k velikému ložisku žulovému, jež, těsně k jižním hranicím útvaru silurského přiléhajíc, od Černého Kostelce a Říčan až ke Klatovům se táhne a četné půlostrovy v jihočeských krajinách rulových tvoří.

Jeden takový půlostrov táhne se také k Táboru, tvoře zde balvan asi $1\frac{1}{2}$ □ míle veliký, jehož hraniční čára od Čekanic přes Náchod a Košín k Líderovicím, odtud k Vlášenicí a Makovu až pod kopec Hůrku, potom chobotem k Třemošné, Padařovu, Dražicím a za řekou k Dražičkám a Slapům prochází, načež k Táboru zpět se vrací.

Avšak mylně mělo se za to, že i kopec, na němž Tábor stojí, je žulový a proto také neprávem nazývána byla hornina jeho „památnou žulou Táboorskou“, ježto domnělá žula jeho nápadně lišila se od jiných odrůd žulových.

Jestliť hornina tato na povrchu zvětralá a barvy hnědošedé, čerstvým pak lomem jeví se drobnozrnou až jemnozrnou a je barvy tmavě modré, odkudž lidu

obecnému modrákem slove. Dále je na mnoze proniknuta jemnými lístky slídy, které jsou příčinou, že skála při uhození se drtí. Avšak bádáním profesora Františka Šafránka, nyní c. k. okresního školního inspektora v Čáslavi, roku 1883 shledáno, že na vybroušených lupencích drobnohledných jeví se hornina tato jako zrnitá směs plagioklasu, orthoklasu, temné slídy a augitu, k nimž se křemen magnetovec, vápenec a apatit druží, že je tudíž naprosto rozdílná od žuly, a že, ač by pro množství orthoklasu zvláštního jména zasluhovala, náleží ke *kersantonům čili slídnatým dioritům augito-křemenným*.

Mimo to na jihozápadním svahu města přímo proti mostu přes Lužnici vystupuje jiná hornina tvaru klínovitého, na jejíž vrcholu kostel sv. Jakuba stojí.

Jest to *granátová skála*, jejíž výše svísnou čarou až k patě asi 20 a šíře asi 10 m obnáší, jejíž mocnost ale do hloubky určití nelze. — Skála tato je hornina velmi pevná, tvrdá, jemnozrná, složená ze dvojí hmoty, jedné světlé a granáty bohaté, druhé temné a obyčejně bez granátů, které, vyskytnou-li se v ní tu a tam přece, bývají krásným bílým věnečkem objaty. Granáty jsou veliké asi jako zrnko makové až lískový ořech, temnohnědé a průsvitavé, některé i neprůhledné.

Obyvatelé užívají kamene tohoto velmi výhodně k stavbám a proto není nepravdou, že na Tábořském předměstí Koželuzích, které po pravém břehu Lužnice se rozkládá, mají granátové ploty.

II. Vodstvo a život na něm.

Tábor je vodstvem bohat, které se tří stran jej oblévá. Především je tu:

1. rybník Jordán.

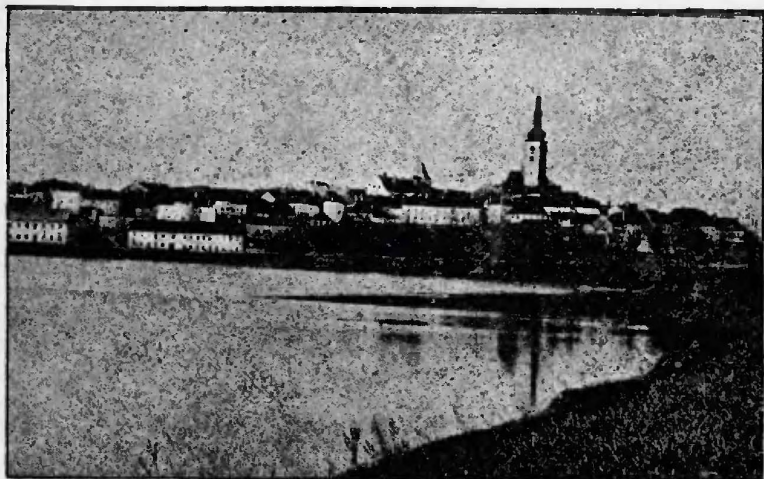
Leží na straně severovýchodní při samém městě a tvoří hladinu 53 hektarů s hloubkou u hráze silniční 10½, u „rytíře“ 8 metrů, k Náchodu stále ubývající.

Zaražen byl r. 1492 z hlubokého údolí potoka Tismenice, který Táboři biblickým jménem „Jordán“, pramen pod jeho hrázi „Siloe“ a návrší nad Jordánem „Sion“ nazvali.

Východním cípem jeho vede státní dráha císaře Františka Josefa, na západní straně opatřen je hrází 283 m. dlouhou a 20 m. vysokou. Po ní vede erární silnice, jež nedaleko za hrází ve dva směry, k Praze a k Písku, se rozbíhá.

Vody užívá se k různým účelům v domácnosti, hlavně k vaření a v hospodářství k napájení dobytka, a rozvádí se trubami z vodárny nedaleko zřízené do kašen v městě.

Voda není ovšem chuti dobré, a mnoho jiných vad lze ji ještě vytknouti, ale studená přece dá se i pít a nepůsobí nepříznivě na zdravotní poměry města. Nevyskytují se těžké nemoci v městě a vyskytnou-li se, jsou v době té i v jiných místech, kde nepijí vody z Jordána, ale snad lepší a zdravější.

Tábor od rybníka Jordána.

Ježto Jordánu zásobovati jest Tábor vodou, nemohl již od r. 1830 býti loven, ač ryb je tu neobyčejné množství. Lov odbývá se jen povrchně v chobotech, hlavně v čas tření, a tu nezřídka chytí se ryby neobyčejné velikosti, kapři až 15, štiky až 12 kg. vážící. Ano 12. června 1875 vyloven byl tu kapr, který 24 kg. vážil a šupiny měl podoby a velikosti malých hracích karet. —

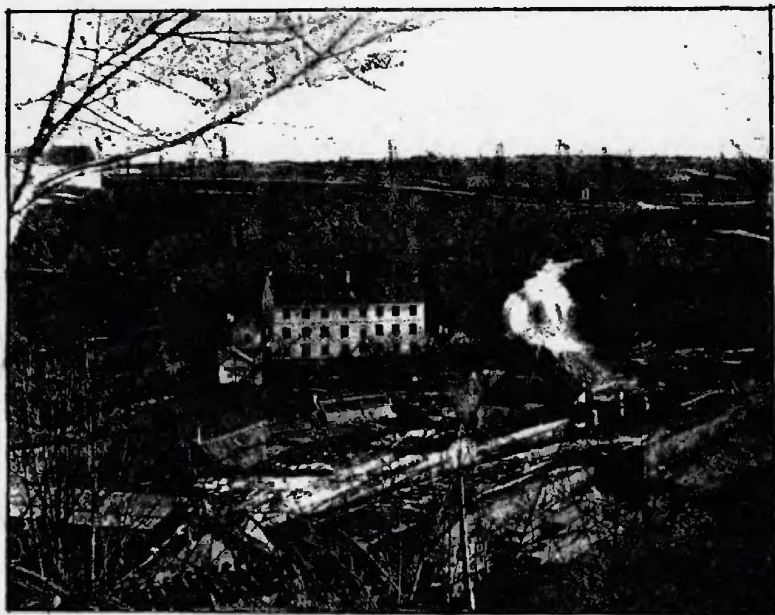
Z povrchního lovu rybníku Jordána březe obec 50 zl. ročního platu.

Jindy býval vždy sloven po 3 letech a slovívalo se velkých kaprův okolo 40 kop a štik 5 kop, nepočítajíc kapříků výmětních a štik prostředních.

Zimního času, když ledem pokryje se hladina jeho, veselý bruslařský život proudí na něm, a zvláště času nedělního při zvucích výborné hudby městské švarná omladina i rozkošnému reji tanečnímu se tu oddává; v létě opět nezřídka nějaká loďka ve-sele po něm se prohání.

2. Potok Jordánský.

Jméno jeho bylo prvotně Tismenice; avšak toho jména pozbyl, když Husity jménem „Jordán“ přezván byl, a již ho neob-

Vodopád Jordánský.

držel, ani když přepažením úzkého údolí, kterým protékal, mohutnou hrází rybník vznikl, na nějž jméno „Jordán“ přeneseno bylo.

Potok tento vzniká u Borotína na vodním pomezí přítoků Sázavy a Vltavy, odkudž také potokem Borotínským slove, někdy pak také jména „potok Košínský“ jemu se dostává.

U výtoku svém z Jordána rozkošný přirozený vodopád vytvořuje, spadaje se skály 18 m. vysoké. Zvláště na jaře nebo na podzim, když jest hojná voda, rozkošné je naň podívání. Jak ruče

tepou tu vlny bílýma křídloma ohromné balvany žulové a šumíce a kouríce spěchají dále bystroletým proudem!

Na potoce již před vtokem do Jordána stojí mlýn, pod vodopádem pak samým žene potok **strojný mlýn Karla Ctibora**, opodál **Josefa Živny, Karla Housy**, při němž nalézají se též **rusko-írské lázně**, velmi prakticky, elegantně a moderně zvláště co se týče sprchů a vodojemů, teplých i studených, zařízené a v létě i v zimě otevřené, dále mlýn **bratří F. a A. Ctiborů**, níže **Karla Maredy** a u vtoku potoka do Lužnice **Bohdana Brdlika**, první a největší strojný mlýn v Táboře, který dle plánu strojníka Josefa Kohouta na Smíchově u Prahy roku 1865 tábořský stavitel Maxmilian Šimanovský zbudoval.

3. Lužnice.

Řeka Lužnice má jméno své po luzích, jichž hojně bylo na hořejším toku její, a připomíná se již roku 1179 a 1185 (rivulus Lunsenize, Erhen, regesta 163—174). Vzniká v okolí Nové Bystřice. Na půdu Tábořskou vstupuje na jižní straně města.

Délka řečiště okolo Tábora, počítáme-li ji od hranice Staro-Táborské až k mlýnu Klokotskému pod Tábořem, obnáší 5063, šířka pak této trati 55 metrů.

Lužnice vytváří zde také malebný **ostrov**, na němž v létě též zábavy pořádány bývají. Jmenovitě o veliké slavnosti Žižkově 26. srpna 1877 a o krajinském sjezdu českého učitelstva 7. srpna 1884 hostil ostrov tisíce a tisíce účastníků, již v blahé vzpomínce čkávají zajisté krásné tyto chvíle.

Blízko ostrova pne se přes řeku pěkný **železný most**. Konstrukce jeho postavena je na 4 středních a 2 pobřežních kamenných pilířích. Sestává tudíž z 5 polí s theoretickým rozpjetím 14.96 m. a o světlé šířce jízdné dráhy 5.2 m. Hlavní nosiče jsou přímočárné, spojeny plnými příčnými nosiči, na nichž nalézají se nosiče podélné. Dráha jízdná sestavena je ze žlábkovitých želez ze dvou kusů složených a je vyštěrkována. Konstrukce mostu počítána je na zákonnité zatížení 400 kg. na 1 □ m. a příčné nosiče na vůz 8000 kg. těžký. Material je veskrz kujné železo a namáhání jednotlivých částí nepřesahuje dovolených 800 kg. na 1 □ cm. Váha konstrukce činí 87.500 kg. a cena její jest 18.152 zl. Most, jež tábořský stavitel František Klier za cenu 7.795 zl. provedl a jenž tudíž úhrnem 25.947 zl. stál, byl počátkem srpna 1882 hotov a po zatěžkáci zkoušce, k níž 5.762 kusů cihel ve váze 31.116.8 kg. užito bylo, a po kollaudaci zemským inženýrským příručím Janem Jirsíkem veřejnosti k užiti odevzdán.

Z pronajatého na mostě mýtného má obec Tábořská ročně 1463 zl. příjmu.

Na řece provozuje se též velmi čilá **plavba pltní**. Vypravuje se tu ročně asi 800—1000 vorů od 100—150 metrů délky. Nejvíce jsou to vory stavebního dříví kulatého; vorů prken plove tu jeů asi 20—30 do roka.

Z povrchního lovu řeky Lužnice běže obec 74·90 zl. ročního platu.

Na řece nacházejí se v obvodu města 4 jezy a několik mlýnů, z nichž veliký strojní mlýn Jana Hrubše zmínky zasluhuje.

Opodál za mlýnem Hrubšovým postavena je od roku 1880 snahou několika soukromníků plovárna, v níž vedle společného vodojemu zřízeny jsou též lázenky.

Údolí, jímž tichá Lužnice se vine, je hluboké a patří k nejkrásnějším partiím blízkého okolí Tábořského. Vysoké stráně, po obou březích pod nimi rozložené četné domky a hojné zahrady, na stráni zbudovaný kostelík sv. Jakuba a dále na levém břehu zelenající se Pintovka a naproti na pravém břehu na stráni ležící kostel Klokotský a ještě dále pěkné jehličnaté lesy činí vskutku krásnou panorámu, že mimovolně voláme s básníkem :

„Tam tichou nad Lužnicí
v tom kraji miléném,
tam chtěl bych věčně býti
své lásky andělem.“

III. Poměry ponební.

Dle bedlivého desítiletého pozorování profesora Františka Hromádka v Táboře shledáno, že průměrná teplota roční v Táboře obnáší 7·3° C. Dni, které dosahují nebo překročují průměrnou denní teplotu 19° C, tedy dny horkých, bývá 29, totiž v květnu 1, v červnu 8, v červenci 11, v srpnu 8 a v září 1 den. Dni, kdy klesá průměrná teplota pod nulu, bývá 179 (od 24. října do 24. dubna). Pod —10° C klesá teploměr v měsících prosinci, lednu a únoru a to průměrně 9 dní, ze kterých jsou 2 dni s průměrnou teplotou —15° C. Největší teplo (denní průměr) v posledním desítiletí bylo 12. června 1877, totiž 25·3° C, největší zima 10. prosince 1879, totiž —22° C.

Rok 1885 byl o málo teplejší, než vykazuje normalní teplota jeho; obnášelať průměrná teplota jeho 7·4° C.

V jednotlivých měsících bylo průměrného tepla v lednu —4·4, v únoru 0·2, v březnu 1·8, v dubnu 9·8, v květnu 9·7, v červnu 17·9, v červenci 18·2, v srpnu 15·1, v září 13·0, v říjnu 7·2, v listopadu 2·7 a v prosinci —2·7° C.

Horkých dní, totiž přes 19°C teploty majících, bylo 35, tudíž o 6 více normalního počtu, z nichž v červnu bylo 16, v červenci 13, v srpnu 4 a v září 2 dni. — Nejteplejší den byl 15. červen, čítaje průměrné teploty 24.1°C .

Dní, kdy klesá průměrná teplota pod nulu, bylo však jen 80, tudíž o 99 méně normalního počtu a sice v lednu 30, v únoru 11, v březnu 10, v listopadu 6 a v prosinci 23 dny. Jmenovitě listopad byl velmi mírný; dne 30. listopadu obnášela průměrná teplota dokonce 12.8°C , ukaz to zajisté velmi řídký!

Pod -10°C klesla průměrná teplota denní jen třikrát. Bylo totiž jen 24. ledna -10.5 , 12. prosince -10.9 a 13. prosince -13°C tepla.

Dešťů spadá v Táboře průměrem ročně 59.1 cm ; avšak rok 1885 ostal značně za tímto normalním údajem. Spadlo dešťů jen 51.1 cm . — Nejvíce dešťů bývá v létě a při bouřkách, které přicházejí nejvíce od jihu, jihozápadu a západu a loni strašně ke konci června rádíly. Jinak byl rok 1885 suchý, čítaje deštivých a sněživých dní jen 101.

B. POPIS MĚSTA.

I. Všeobecný rozhled po městě.

Tábor nepoznal, kdo nepovšiml si jeho roztržení, jedné z největších jeho znamenitostí!

Zdá se, že bez ladu a skladu je Tábor zbudován, a úzké, nepravidelné, krivolaké, koutkovité ulice a uličky a staré domy se šindelovými střechami zářejí snad mnohého přichozího cizince; avšak bez nich pozbyl by Tábor své zajímavosti, bez nich přestal by býti městem Žižkovým, táborem božích bojovníků, před jichž cepy třásl se pyšný Řím a s ním i polovice Evropy.

Ač nejednou veliké bouře převalily se přes Tábor, ač několikráte divým ohněm zkaženy byly domy jeho, přece původní jeho roztržení až posud je zachováno. — A nebyl ledabylo, jak Aeneáš Sylvius se domníval, ale úmyslně Tábor zbudován tak, jak nyní jej zříme.

Byv Husity založen, měl jím Tábor býti pevnou, nerozbornou baštou kalicha. — Proto dvěma a místy i třemi hradbami byl obehnan a ulice tak zařízeny, že byly znamenitými barikádami, jimiž nepříteli vchod do města takofka neprostupně zatarasen byl.

Povšimněme si jen ulic, jaké jsou. Nejširšími ulicemi, nyní Pražskou a Klokotskou zvanými, jež k hlavnímu náměstí od jihovýchodu a jihozápadu jdou, více než dva vozy projeti nemůže, ostatní jsou vesměs užší a některými stěží vůz projede. — Mimo to ani jedna

ulice není rovná, ale klikatá, a mnohý dům v nich vystupuje více ku předu než sousední tak, že zastínuje je a zabraňuje volnému rozhledu po celé ulici. Nad to je každý třetí, čtvrtý, nanejvýš sedmý dům — více jich v celém Táboře nikde není pohromadě — nárožním; neboť ulice jsou tak jinými ulicemi, uličkami a soutkami předěleny, že Tábor podobá se nějakému labyrintu sem a tam se křižujících a probíhajících ulic.

Zdaž tudíž mohl nepřítel, i když hradby ztekl, ve sebe sobě zavýsknouti, považuje se již vítězem? Zdaž mnohem krušnější nenastal mu boj, boj na život a na smrt, v úzkých uličkách? Zdaž nemusil strachovati se stále, že obhájci města nebude z postranních ulic zaskočen a ubit? Zdaž nemusil stále nového a výdatného odporu se obávati?

Nepřítel nikde v městě nemohl pevně se usaditi; i na náměstí, ač je pravidelné a prostranné, nebyl jist, že z 15 ulic do něho ústících lid městský nepohrne se proti němu.

A jako ulicemi i mnohými domy neméně zajímavý jest Tábor. — Domů původních bohužel není tu sice, několika požáry vzaly za své, ale proto přece jsou tu domy, zvláště na hlavním náměstí, staré, vábíci tě svými štíty, svými okrasami na zdech, nad okny a na dveřích domovních, a v nich shledáš prostranné síně. Sestup i do jejich sklepů! Podivíš se jejich hloubce a prostrannosti, uvidíš v nich dvě i tři poschodí, uměle ve skále vytesaná, a v každém několik šíjí, a uznáš, že takovými sklepy málokteré místo se honositi může.

Avšak tento ráz má jen vlastní město. Předměstí jeho, vzniklé z valné části v době nejnovější, po roce 1860, má ráz doby nové.

Tábor skládá se z 5 náměstí: Hlavního, Klášterního, Tržního a nevelikého náměstí Školního ve vlastním městě a z náměstí Husova na Pražském předměstí, a ze sítě 73 ulic.

Pojmenování náměstí a ulic u mnohých je staré, avšak některé ulice, když roku 1878 nové knihy pozemkové pro město založeny byly, příhodnějšími názvy

vzhledem jednak k poměrům místním a zvykům, jednak k uctění a zachování památky některých o Tábor zasloužilých mužů nebo velkých mužů národa českého přejmenovány byly.

Nové číslování domů provedeno bylo roku 1880. Každý dům označen je dosti vkusnou tabulkou. Na ní označeno je číslo domu a jméno ulice, a dle barvy okraje její pozná se i čtvrť městská, ku které dům náleží. — Náměstí a ulice také jsou tabulkami opatřeny.

II. Hlavní náměstí.

Je-li v každém městě náměstí jeho srdcem, jest jím v Táboře v míře nejoprávněnější. Steré vzpomínky historické poutají se k němu tak, že bezděky noha naše stane na něm a ústa volají s básníkem: „Stůj, noho! Posvátná jsou místa, kdekoliv kráčíš!“

Náměstí naše vidělo slávu tohoto města. Ono mile vítalo příchozí přívržence nového učení Husova, kteří odevšad z vlasti naší přicházeli, aby rozmnožili řady božích bojovníků, obranců kalicha a jazyka českého, husitských Lumírů, již tak mocně uměli pěti velebnou píseň: „Kdož jste boží bojovníci“, že zněla nejen v uších, ale i v patách našich nepřátel tak, že prchali z drahé vlasti naší.

Zde na náměstí stály kamenné stoly, u nichž Táboři přijímali tělo a krev Páně, zde byla obecná káď, do níž majetek svůj na penězích skládali na potřeby obecné, zde postaveny byly zbroj válečná, praky a děla bořivá a konána cvičení branná.

Dnes ovšem nezní tu již válečný lomoz a ryk, ale důležitost svou si zachovalo náměstí přece. — Kostel a radnice, duchovní i světská správa rozhosťuje se tu posud, a na tržiště přichází sem lid domácí i přespolní za svými potřebami.

Proto budiž náměstí východištěm prohlídky naší po Táboře!

1. Děkanský chrám.

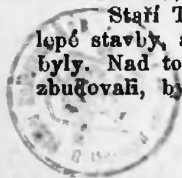
Na severozápadním konci náměstí vysoko nad ostatní budovy městské vypíná se děkanský chrám Páně, památce Proměnění

Děkanský chrám.

Krista Pána na hoře Tábor posvěcený. Jest nejstarší budovou Táhora samého, ač téměř o sto let města mladší.

Starší Táboři, vedouce život bojovný, neměli času na velikolepé stavby, ač jinak domy dle dobře promyšleného plánu stavěny byly. Nad to zavrhovali všelikou nádheru; pročež i kostel, jež si zbučovali, byl prostý a pouze dřevěný s jediným toliko oltářem,

podobaje se, jak Aeneáš Sylvius poznamenal, spíše vesní stodole než chrámu.

V něm kázalo se denně lidu obecnému, vykládal se na každý den zákon (výklady tyto našel také prof. M. Kolář v městském archivu) a přísluhovalo se u oltáře svátostí. V něm také narovnával nejvyšší kněz Táborů, Mikuláš z Pelhřimova, jinak Biskupec zvaný, všeliké rozmišky ve věcech víry, maje před sebou písmo svaté rozloženo.

Po vzetí Tábora Jiřím Poděbradským roku 1452 byli přední kněží Táborští, Mikuláš Biskupec, Václav Koranda a jiní jati a do doživotního žaláře uvrženi, při kostele pak farář pod obojí od sv. Štěpána v Praze Jan Rozvoda ze Stakor s knězem Tomášem ve správu duchovní uveden. Od té doby až do r. 1622 byla při kostele vždy duchovní správa pod obojí.

Roku 1477 za Tobiáše, faráře Tábořského, ustavil se při kostele kůr literácký pod řízením kantorovým, který Pána Boha nábožnými písněmi při mši svaté velebil.

K stavbě nynějšího kostela přikročilo se teprv r. 1512, kdy farářem na Táboře byl Jan Šot, rodem z Vartenberka, a purkmistrem Jan Ponkar. Stavitelem jeho byl mistr Staněk z Prahy, který také tu se zvětčil, zasadiv nad hlavní římsou kostela, kde východní štít lodi kostelní se nalézá a k němu nižší střecha presbyteria se druží, svou hlavu z kamene vytesanou. Chrám stavěl ve slohu gotickém, ač stavby naskrz neprovedl. V nynější podobě dostaven byl chrám teprv na konci XVI. století a byl 1. května 1593 světicím biskupem Pražským, Janem Dlouhoveským z Langendorfu, posvěcen.

Roku 1622 bylo se děkanu Tábořskému, Danieli Hubelovi, a s ním i čelným snad rodinám měšťanským vystěhovati do ciziny, a správa duchovní odevzdána byla řeholníkům praemonstratským z kláštera Strahovského v Praze, za nichž z kostela odstraněno bylo vše, až na nepatrné pozůstatky. — Světský farář dosazen byl teprv r. 1672, totiž Václav Grünbius.

Roku 1720 povýšen je kostel na děkanský, a prvním děkanem stal se Josef Jahoda. Za děkana Antonína Weinmanna z Weinfeldu zrušen byl r. 1816 zdejší klášter augustiniánský, z jeho pak jmění zřízen byl fond pro dva kooperatory při děkanském chrámu Páně. Roku 1836 byl péčí děkana Josefa Mařulky chrám novou kamennou dlažbou opatřen a r. 1861 péčí děkana Vojt. Pöschla byl nově upraven, jak nyní jej shledáváme; avšak v novější době o nové a důstojné důkladné opravení se jedná, k němuž již plány slavným architektem a stavitelem chrámu sv. Víta v Praze, Josefem Muckerem, zhotoveny jsou.

Prohlédneme si nyní chrám!

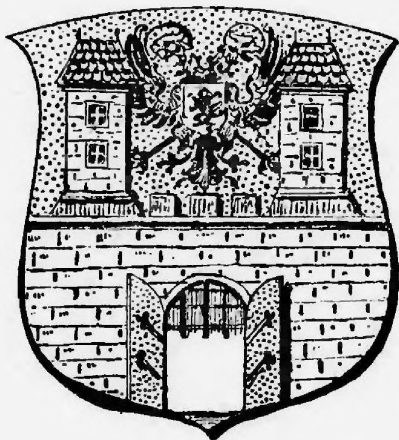
Stavba jeho ukazuje, že nepovstal najednou, ale že ve třech různých dobách byl vystavěn. Tělo kostela je formy gotické, dílo mistra Staňka z r. 1512, štíty jeho lodí k presbytérii a na straně protější jsou tvaru renaissančního a provedeny byly asi ke konci

XVI. století, tři pak malé štítky kostela do náměstí hledící jsou z počátku XVII. století.

Chrám skládá se z presbytáře a trojdílné lodi. Celá délka chrámu i s presbytářem obnáší 48 metrů, z čehož na presbytář 17 m. a na loď 31 m. připadá. Presbytář má šířky $9\frac{1}{2}$ m.; hlavní loď je $10\frac{1}{2}$ m., jižní poboční 7 m. a severní poboční loď 8 m. široká. Mají tedy celkem $26\frac{1}{2}$ m.

Nad presbytářem vznáší se hvězdovitá klenba, která ze samých sférických trojuhelníků sestává, a tak upravena je, že jeden trojuhelník o druhý beze všech spojovacích pasů se opírá a všechny dohromady celé klenutí drží.

Klenby loďní nese šest osmihranných sloupů 15 m. vysokých. Každý sloup spočívá na osmihranném podkladu a z něho

Znak města Tábora.

vyvinuje se dřík pilíře prostřednictvím tří laloků a tří žlábků. Nahoře, kde sloupy přecházejí v oblouky, nasazují se na ně jednoduché nosiče klenbových pasů, jež jsou trochu hmotné, ale zcela pravidelného hruškovitého profilu a v hlavní lodi síťovitě, v pobočních lodích pak jednoduše do kříže se proplétají.

Klenby loďní ozdobeny jsou znaky pořádků řemeslnických, které na stavbu kostela přispěly, a na lomeném oblouku, který odděluje loď hlavní od presbytáře, nalézá se znak města Tábora.

Spůsob stavění takovýchto kleneb je řídký; vyskytuje se jen na českém jihu, zvláště v sousedství Tábora.

Poslední dva sloupy na straně západní nesou kruchtu, jež je trojdílná. Prostřední kruchta určena je výhradně pro zpěváky a hudebníky. Varhany v ní byly r. 1871 Tábořským varha-

nářem Václavem Mölzerem důkladně opraveny. Hudbu chrámovou řídí ředitel kůru František Mathy, vedle něhož též varhaník Alois Vondráček jest ustanoven. Také sbor literácký, jak výše dotčeno, r. 1477 již zřízený, posud se udržuje.

Kruchty poboční jsou obecnému lidu vyhrazeny.

Pod kruchtou na zdi nalézá se votivní obraz Jana Přehořovského z Kvasejovic z r. 1597 s českým nápisem.

Světlo prochází do chrámu devíti vysokými okny kamenou kružbou ozdobenými.

Hlavní vchod vede do chrámu po širokých stupních prostannou kobkon z náměstí. Podle něho na východní straně na stěně je v chrámě zasazena černá mramorová deska s francouzským nápisem, hlásající, že na svém statku v blízkých Měšicích zemřel 15. září 1705 císařský jenerál hrabě Joyeuse. Výše nalézají se dva prapory, kterých zdejší ostrostřelecký sbor užíval. Jeden z nich zavěšen byl 23. srpna 1885, kdy ostrostřelci slavnost svěcení nového praporu konali.

Mimo hlavní vchod vcházeti také možno do chrámu vraty z ulice děkanské a vchodem se strany severní.

Oltářů je v kostele 5, nemají ale zvláštní zajímavosti.

Obraz na hlavním oltáři „Proměnění Kristovo na hoře Tábor“ znázorňující, maloval roku 1860 dovedný samouk Bedřich Kamarýt, farář v Deštné, posud žijící. Po severní straně oltáře stojí památná cínová křtitelnice podoby obráceného zvonu, o níž pověst klamně dí, že pochází ze zbořeného Husity města Ústí, avšak z nápisu, byť necele čitelného, patrné, že je z r. 1472 neb 1482 a dílem konváře Šimona.

Ostatní oltáře nalézají se v pobočních lodech, obrazy na dvou z nich: (blíže presbyteria) sv. Josefa a bolestné Panny Marie jsou prací akademického malíře Josefa Hutaryho. Obrazy na druhých dvou oltářích pocházejí z kostela klášterního.

Kazatelna nalézá se při sloupu v prostřední lodi a také, ač jinak pěkná, nemá zvláštní zajímavosti.

V koutě mezi presbytérií a lodí na straně severní vypíná se do výše 83½ m. věž o třech báních, daleký rozhled po širém okolí poskytující.

V přízemí její je sakristie, do níž však vchod je z presbytáře. Na věž vchází se z ulice.

V ní je byt hlásného, který každou čtvrt hodiny nočního času do všech čtyř uhlů troubením oznamuje, že bdí nad bezpečností obyvatelů. Vypukne-li oheň, dává zvoněním na zvon sv. Václava znamení, že hoří v městě, zvoněním na malý zvon, že hoří v nejbližším okolí Tábora, a zatroubením, že hoří poblíž Tábora. Mimo to hlásnou troubou oznamuje místo, kde požár vypukl. V poslední době jedná se o to, aby byt hlásného telefonicky spojen byl s radnicí, čehož důležitost ve příčině požáru ovšem jest patrna.

Ve věži nalézá se 5 zvonů. Největší z nich sv. Václavu posvěcený a velebně a slavně hlaholící pochází z roku 1633. Má 160 cm. v průměru a váží 2520 kg. Jest ozdoben obrazy Nanebevzetí Panny Marie a dvanácti apoštolů. Druhé zvony ulity byly r. 1672, 1534, 1533 a zvon Dominik asi r. 1432, který nalezen byl počátkem nynějšího století u Starého Tábora v řece Lužnici.

Na věži jsou též nové hodiny dodané z dílny p. Ludvíka Hainze v Praze.

Také na hřebenu střechy lodní je malá věžička s třemi malými zvonky. Dvěma oznamuje se konání svatých mší a jiných pobožností, třetí jest umíráček.

Hlavní opravy a změny, jakéž architekt Mocker při restauraci chrámu navrhuje, jsou tyto: Štíty na podélných stranách chrámu z pozdější doby pocházející, jež zajisté jen proto vystavěny byly, aby jimi lom střechy, která před vyhořením chrámu mnohem strmější byla, částečně přerušen a zakryt byl, mají nahrazeny býti nad osami oken sedlovými střechami gotickými. Čelní štíty mají býti opatřeny kamennou římsou po stranách se sedlovým ukončením a na vrchol má býti posazena růže. Věžička na hřebenu střechy má změněna býti na tvar ryze gotický a na střeše presbytáře mají zřízeny býti vikýře, věžička a vikýře pak pobity olověným plechem. Sakristie navržena je nová, prostrannější. Vchody uvnitř chrámu mají býti opatřeny zasklenými pláštěmi a přístavky u pobočních vchodů odstraněny. Na kruchtě mají se zřídit dvojé nové točité schody. Cibulovitá střecha věže má nahraditi se novou v přiměřeném slohu se čtyřmi rohovými věžičkami, a ve výši zvonce má věž opatřena býti 4 velkými okny s profilovanou obrubou. Na spodní části věže mnoho by se neměnilo a též byt hlásného by se ponechal, kdyby zdivo bylo dobré. Hodinový stroj nalézal by se pod bytem hlásného.

Správu kostela vede děkan s dvěma kooperátory a jedním kaplanem, jimž zároveň svěřeno je vyučování náboženství na obecné chlapecké škole v Táboře a na obecných školách v Starém Táboře, v Měšicích a v Čekanicích. Děkanem jest nyní P. Josef Landkammer (od listopadu 1869), kooperatory P. František Konečný a P. Josef Thir a kaplanem P. Josef Šedivý.

Kostelníkem při chrámu je Augustýn Toupalík, muž vzdělaný a výborný zpěvák (jako solista i v koncertech vystupoval), který ochotně a důkladně cizince po chrámě provede.

S kostelem spojeno je chodbou ze severní poboční kruchtě vedoucí, děkanství, budova stará, jinak beze vši zajímavosti. V něm nacházejí se některé starožitné podobizny, jmenovitě velezasloužilého děkana Tábořského Pavla Klášterského z Rosenhartenu (v l. 1740—1760). Zde také zemřel 19. března 1833 český básník a exposita v Klokotech P. Josef Vlastimil Kamaryt.

2. Městská radnice.

Na západní straně náměstí vypíná se druhé mistrovské dílo, jímž pražský mistr Staněk zvětšil své jméno v Táboře.

Jest to radnice, jejíž stejný původ s děkanským chrámem je zcela patrný.

Radnice byla provedena r. 1521, jak tomu úplně nasvědčuje letopočet nad schody do paláce vedoucími do kamene vrytý.

Tehdáž obsahovala radnice vedle malé postranní jizby pro písaře jen jedinou velikou síň gotickou, obecní palác zvanou, s klenbou žebrovou, spočívající na dvou sloupech též podoby, jaké nacházíme v děkanském kostele.

Radnice.

Takové síně bylo tehdy nevyhnutelně potřebí; neboť, jednalo-li se o věc obecné důležitosti, byli všichni občané, t. j. „valná obec“, k poradě svoláváni. Později ovšem, když „valná obec“ již se nescházela, nebylo tak veliké síně potřebí, pročež část síně byla přepažena a část síně vedoucí k náměstí v pokoje proměněna. Ze sloupů uchoval se jeden, druhý je ve příční zdi, která z polovice poradní síně pokoje udělala.

Ozdoby, jež na krakorcích klenby Staněk provedl a jimi jak lásku k tomuto městu, tak i něžný cit a bystrozrakost dokonale osvědčil, byly při tom zachovány. Podnes vidíme na krakorci v kanceláři k zasedací síni vedoucí hlavu Žižkovu a sou-

díme-li dle birétu kněžského, hlavu Prokopovu nebo Biskupcovu, na sousedním pak krakorci dle obecného podání hlavu sestry Žižkovy Anežky. Na stropě paláce vidíme opět vlaštovku z kamene provedenou, jak mláďatům svým potravu nese a roztaženými křídlyma hnízdo zakrývá, jinde poprsí dominikána, jehož ústa hněvivě se šklebí, že opustiti musil klášter v Ústí nad Lužnicí, Adamity a konečně lva, znak království českého. Na paláci nalézá se též poprsí ze sochy Žižkovy, jež r. 1877 na náměstí postavena byla. Viz str. 29.

Spolu s vnitřní přestavbou radnice změněn i zevnějšek její slohu cele nepřiměřeně.

Nad budovu vztýčena věž, již dříve tu nebylo. Avšak v letech 1876—1878 odstraněna jest.

Dle návrhův architekta Josefa Niklasa byla věž snesena a místo ní nová trojdielná střecha se třemi přiměřenými slohu štíty zbudována, zároveň pak v jižním rohu stojící čtverhranná kosoúhlá věž, v níž důležité listiny tábořské chovány byly, opravena a obyčejnými věžními hodinami opatřena.

Jednoho však litovati jest, že s odstraněním věže s radnice i orloj vzal za své, jehož ciferník nyní v průjezdě radnice jest zavěšen.

Zde v této budově bylo o osudech města rokováno po všechnu dobu od její založení až po dnešní den. Toliko v letech 1855—1871 sídlil zde krajský soud, a radnice nalézala se v obecním domě na jižní straně náměstí tam, kde nyní veliký a pěkný dům Jana Hrubše se nachází.

Z místností v prvním patře, jež nyní kanceláře zajímají, povšimnutí hodna je zasedací síň obecního zastupitelstva, kterou zdobí velký c. k. zemským radním Václ. Předákem v Táboře malovaný obraz císaře pána a ozdobně vyřezávaný znak města Tábora z r. 1586.

Stěny síně ozdobeny jsou sochami vlasteneckými a obrazy výtečníků českoslovanských, Rupertem Přecechtělem vydanými. — Mimo to jsou tu obrazy obou předešlých samosprávních purkmistrů tábořských Jakuba Zeise a Morice Schöne.

Jakub Zeis, rozený r. 1803 v Mezimostí, usadiv se jako koželužský mistr v Táboře, takové vážnosti zde nabyt, že r. 1848, když tehdejší purkmistr (císařský) Dušek jako poslanec říšského sněmu do Vídně a do Kroměříže se odebral, zvolen byl jeho náměstkem a rok na to, když samospráva obcím zase navrácena byla, stal se purkmistrem, ve kterémž hodnosti až do r. 1870 stále trval, kdy pro churavost volby nové za purkmistra nepřijal a v soukromý život se uchýlil. I Jeho Veličenstvem císařem pánem byly platné jeho zásluhy uznány tím, že udělen mu byl r. 1869 rytířský řád císaře Františka Josefa. Zemřel 21. ledna 1879, avšak realné gymnasium, první v říši Rakouské a spolu i první ústav střední, na němž mládež výhradně v českém jazyku mateřským vědomostmi se napájela a obohacovala, a vyšší hospodářská škola,

taktéž první s vyučovacím jazykem českým, hlásati budou vždy čest jména jeho.

Druhý purkmistr Moric Schöne, narodil se r. 1816 v Táboře a provozoval řemeslo barvířské. I on těšil se z důvěry obecné. Důkazem toho, že od r. 1861, kdy nové zřízení obecní platnosti nabylo, volen byl stále městským radou a od r. 1870 purkmistrem až do své smrti 14. listopadu 1883. Též on čestnou památku činnosti své zůstavil. Horlivě vedle řed. Václava Křížka pracoval pro přičení dráhu. Za něho dostalo se městu tabákové továrny, vystavěna byla dívčí škola, založen sirotčinec a k popudu přátel věd a umění založeno městské museum vedle jiných důležitých podniků. Schöne také několikráte byl zvolen za zemského poslance měst Táboře, Pelhřimova, Kamenice nad Lipou a Soběslavi.

I nyníjší (třetí v řadě) purkmistr Dr. Emanuel Zeis, advokát a syn zvěčnělého purkmistra Jakuba Zeise, horlivostí pro obecné dobro plane neméně jako jeho předchůdcové, a třebas nedlouhé bylo jeho vladaření, již přípravné kroky jeho, jaké k opravě Koltova a děkanského chrámu a stavbě nové nemocnice učinil a stavby chlapecké školy obecné a divadla právě prováděné jsou dostatečným důkazem neméně vřelé jeho činnosti!

Vedle purkmistra působí v obecním zastupitelstvu nyní městští radové: Alexandr Seik, Josef Bursík, JUDr. Karel Nedbal, Vincenc Bárta, Jan Nedvídek, Josef Mansfeld, Bohdan Brdlík a Karel Hoffer a městští výboři: Karel Ctibor, Václav Ctibor, řed. František Farský, David Fuhrmann, Filip Guttman, Karel Housa, Jan Hrubec, František Klier, František Kotrbelec, MDr. Antonín Lešanovský, MDr. František Petřík, Viktor Pospěch, řed. Josef Riss, Jan Setunský, Jan Schwarz, Jan Suchomel, Jan Tvrzník, Josef Váňa, Antonín V. Vojta, Jakub Zeis a Antonín Živna.

Rokování děje se od 20. dubna 1861 v jazyku českém, jakož Tábor byl jedním z předních měst, který jsa ryze český, vyzul se z poroby němčiny, a zápis v seděních učiněné v době nejnovější dodávají se tištěné všem občanům k vědomosti.

Do zasedací síně vchází se kanceláři, z níž vedou též dvěře na pavlan, s něhož shromážděnému na náměstí lidu ortely nebo usnesení rady druhdy předčítána byla.

V purkmistrovské kanceláři, do níž též z této kanceláře se vchází, zasluhuje zmínky velký obraz Jana Antonína Sebenáře z Herrnfelsu, který roku 1712 za konšele v Táboře byl ustanoven a potom celých 60 let v městské radě seděl a 25 let primasem byl, s manželkou svou Eufrosinou kapli sv. Vavřince v Klokotech r. 1722 vystavěl, ve věku 87 let 31. července 1773 zemřel a v kryptě bývalého zdejšího kláštera pochován jest. — Z nekrologu jeho v pamětech klášterních zachovaného dovidáme se, že byl též poštmistrem spojených pošt Tábořské a Německobrodské, že požíval veliké lásky a náklonnosti u občanů tábořských a že zvláštní nábožností vynikal, jsa protektorem nábožného bratrstva sv. Škapulíře.

Obraz tento daroval r. 1866 městské radě tábořské sloutný poslanec český Dr. František Brauner, jehož choť jest vnučkou posledního z rodu Sebenářů z Herrnfelsů, původně Hřebenářů ze Hřebene a Horochu zvaných.

V druhém patře památné radnice nalézá se nyní
městské museum.

Při měšťanské besedě tábořské byl po mnoho let zvláštní odbor, klub přátel věd a umění, který k slovu přímluvnému ředitele hospod. školy, Františka Farského, podal r. 1878 městské radě návrh, aby po příkladě jiných vlasteneckých měst českých i královský Tábor založil museum, které by jako náležité svědky a doklady historického života kraje tábořského chovalo v sobě důležité památky z přírody, věd, umění, z hospodářského průmyslu, obchodu atd. a poskytovalo spolu i věrný a obsáhlý obraz hmotného a duševního stavu a pokroku obyvatelstva města Tábora, okresu a kraje tábořského.

Obecní zastupitelstvo s nevšední ochotou přistoupilo v památném sedění svém dne 6. prosince 1878 na tento návrh a povolilo hned také 500 zl. na zřízení musea a od těch dob ročně 200 zl. na udržování jeho přispívá. Zároveň učinila i městská rada 20. ledna 1879 provolání k obyvatelstvu v příčině založení, rozmnožení a obohacení sbírek ze všech odvětví věd, umění a průmyslu všech časů, a hle, provolání neostalo bez úspěchu.

Musejní sbírky rostly a třeba počet věcí není příliš hojný, přec mnohé kusy jsou věci ceny nad míru vzácné ano i uniká. Museum stojí za podívanou. Místnosti pro museum byly hned od roku 1879 upraveny, roku 1881 pak ustanovilo se kuratorium musejní.

Předsedou jeho jest vždy purkmistr, ředitelem sbírek professor MARTIN KOLÁŘ, jednatelem professor F. A. SLAVÍK, pokladníkem cís. král. vrchní berní kontrolor JAN SCHWARZ, sekretářem městský tajemník KAREL MLYNÁŘ. Kuratorium ustavilo se v odbory: archaeologický a historický, v němž jsou profesori: MARTIN KOLÁŘ, AUGUST SEDLÁČEK a FR. AUG. SLAVÍK, odbor přírodovědecký z pánů: ředitele J. RISSA, professora L. FERBERA, prof. A. SEDLÁČKA, ředitele FRANT. FARSKÉHO, professora FRANT. ŠAFAŘANKA a po jeho odchodu professora FR. SIRENSKÉHO, a odbor průmyslnický, umělecký a technologický, ježž obstarávají: ředitel FRANTIŠEK FARSKÝ, professor L. FERBER, ALEXANDR SEIK, NEDVÍDEK JAN, RISS JOSEF, SCHWARZ JAN.

Museum, jsouc řádně uspořádáno, bylo dne 1. a 2. června 1884 poprvé otevřeno. Mimo určité dny v roce, kdy museum jest otevřeno, jest třeba vždy ohlásiti se tomu, kdož do musea podívati se chce, u městského tajemníka.

Vchod do musea vede ze síně schody gotickému slohu přiměřenými a již dvéře, kterými se do síně vchází, i zámek u nich jsou stará, umělecká práce zámečnická z počátku XVI. století. — Dvěmi těmito vcházelo se dříve do nynější věže radnice.

Ve zdi na jižní straně musea zasazen jest znamenitý erb města Tábora z r. 1515 a 1516 v opuce provedený, který jest pravým uměleckým dílem jak pro jeho ponětí, tak pro jeho provedení. Zazděn byl dříve v paláci, tu, kde nyní schody k museu vedoucí se nalézají, a byl sem pro bezpečné další uschování přenesen. Jest upraven v rámci 2 m vysokém a 120 cm širokém. Rámec jest složen z rostlinovitě okrasey a nese nejvýše na štítu písmeno W, které na krále Vladislava připomíná. Erb sám zhotoven je vypouklým dílem a v rámci po pravé heraldické straně vyobrazen je M. Jan Hus na hranici, pod ním Jeronym takéž na hranici, a nejdoleji Adamita s Adamitou vedle sebe, na levé pak straně Prokop neb Koranda v řízu oděný s mečem po boku a pod ním Žižka. Kdosi v příliší „vlastenecká“ horlivosti urazil se znaku hlavu Žižkovi, Prokopovi a Adamitovi, z nichž hlava Žižkova později v Museu českém v Praze nalezena byla, které nyní opět dle originalu upraveny jsou.

a) Ve sbírce listin a rukopisův zvlášť vytknouti sluší: majestát císaře Zikmunda, jímž Tábor roku 1437 povýšen na město královské, majestát krále Jiřího z Poděbrad, jímž roku 1463 potvrzeny svobody a statky Tábořské a majestáty od králův českých z XV. a XVI. století, listy „direktorův a správcův a rady zemské ode všech tří stavův království českého pod obojí nařízení“ z leta 1619, list Petra Voka z Rožmberka z roku 1680; fotografický snímek rukopisu Prokopa Ho-

lého ze 6. května 1434, městské listiny z XV. a XVI. století, velký urbář panství tábořského do r. 1547, malé urbáře téhož panství z konce XV. století, z let 1502 a 1503, Registra kostelníků (správec zádušního jmění) z r. 1509, městské „Bílé knihy“ pozemkové od r. 1543—1590, „Knihy červené“ rozličných zápisův 1561—1630, Manual radní pamětní z r. 1614, Kniha výhostův z r. 1616, Registra hlavní počtu obilního z r. 1648, Instrukce hospodářskému ředitelstvu z r. 1727, Protokoly na peněžitě příjmy, Registra cechu krejčovského 1672—1726, truhlářského z r. 1687, artikule plaveckého pořádku a soudců práva poříčního v Novém Městě Pražském z r. 1645, artikule řemesla zámečnického z r. 1610, pořádek řemesla truhlářského z r. 1614, registra obilní z XVI. a XVII. stol., kostelnická, úřednická ložní, důchodní, lesní, rybniční, instrukce purkmistra a konšelů m. Tábora r. 1661, úřední knihy větší a menší z XVII. a XVIII. století, hasičský řád z r. 1757., vázaný rukopis z r. 1712. Jana Josefa Šeb. Mazaného, měšťana a staršího cechmistra v Táboře, obsahující důkladný popis a výkresy 24 kusův oděvu mužského a ženského tehdejší módy, sbírku dopisů a podpisů vynikajících mužů XIX. stol.: Kardinála Bedřicha Schwarzenberka, biskupa J. V. Jirsíka, Frant. Palackého, Dr. F. L. Riegera, Dr. K. Sladkovského, Rich. Belcrediho, rukopis písně o Žižkovi od ředitele Ant. Svatoše a j.

b) Ve sbírce tisků se nacházejí: Prvotisk z XV. století, biblí česká z let 1519, 1549, 1740, 1745, Hájkova kronika z roku 1540, sbírka zákonů, řádů, zlatých bull a pod. sv. římské říše v Mohuči r. 1579. tištěná, Paprockého „Dílo chas“ z r. 1602, latinský missál v Římě tištěný z r. 1614, „Evanjelium a písně“ z r. 1622, „Artikule sněmovní“ z r. 1638, „Modlitby“ z r. 1662, veliký a vzácný latinský slovník k biblí svaté od Jana Friesenhagena z r. 1663, Rosova „Čechofecnost“ z roku 1672, Fab. Veselého „Kázání na celý rok“ z roku 1724, Pelclova „Nová kronika česká“ z roku 1792, Komenského „Labyrint světa a ráj srdce“ z r. 1809, starý atlas historický „Atlas novus“ od Mat. Sentera a j.

Z nových tisků zaznamenávám: August. Sedláčka „Hrady a zámky“, „Čechy“, „Národní divadlo“, spisy historické, nejvíce Tábora se týkající a jiné různého obsahu.

c) Dále jsou tu pečeti a pečetidla hlavně král. města Tábora a celé strany Tábořské z XV. stol., městské a cechovní pečeti větší a menší ze XVI. a XVII. stol., pečetidlo tábořského kněze Mikuláše z Rájova s kalichem, pečeť Jana Tábořského z Klokotské Hory, pečeť hrnčířského pořádku v Neveklově.

d) Obrazy jsou tu: Jana Žižky velmi památný, Jana Rakoczyho, obraz P. Marie, zlatem na skle malovaný r. 1696, asi 150 roků starý, v některém klášteře z vosku a dracounu pracovaný obraz, opatřený osmi ostatky svatých, obraz sv. Ondřeje z XVIII. stol., vyobrazení Tábora z r. 1621, 1648, vyobrazení Prahy z r. 1606, vyobrazení keltického kančíka, který bronzový nalezou byl ve zdejších hradě Hradišti a jest vzácná památka (toho druhu druhý exemplář) na dobu Keltů v Čechách; kančík sám nalézá se v českém museu v Praze; malby na prknech stropních z domu Hugona Suchomela ze XVI. stol., skvostně vázaný a z listů rozličných vydání a v různých jazycích sestavený exemplář v Evropě i mimo Evropu rozšířeného díla tábořského profesora Frant. Hromádka „Obrazy ze silozpytu“, jeden z prvních zákovských výkresův slavného malíře českého Václava Brožíka, kopie starého vyobrazení, kterak M. Jan Hus žoldnéři k hranici je veden, velká fotografie domu v Kostnici, v němž r. 1414 Hus bydlel, fotografie Husova pomníku v Kostnici, 9 fotografických vyobrazení ruských staveb, národních krojů a jiných znamenitostí.

Dále jsou tu modely sochy Žižkovy od Strachovského, Myslbeka a Wagnera, a terakotový reliéf podoby M. Jana Husa, zhotovený ze země, na níž Hus byl upálen.

e) Ve sbírce mincí velepamátná je tábořská mince, posud unicum, v Táboře nalezená, na jejíž jedné straně je vyobrazen Žižka s hrotem oštěpu a nápisem kolem hlavy: JAN ŽIŽKA, na druhé pak straně je dvojocasý český lev, který v předních pazourech kalich drží, a nápis: HUS. Tato mince ražena byla asi kolem roku 1500.

Jiné vzácné mince jsou: římská měděná, dříve pozlacená, s poprsím Julia Caesara, římská mince císaře Hadriana, nalezená v základech jižních hradeb městských, a vzácný zlatý peníz velikosti dukátové s nápisem: „Sigismundi D. G. R. Ungariae“.

Mimo to jsou tu mince české ze všech dob, rakouské, polské, ruské, uherské, německé, švýcarské, nizozemské, turecké, francouzské, vlášské, španělské, indické, japonské, tripolské, pamětní peníze a peníze papírové.

f) Ve sbírce starožitností nejvzácnější předmět sbírky je forma ku pečení hostií, jak utrakvisté v Táboře užívali. Skládá se ze dvou železných pánví, majících 20 cm v průměru, jejíž držadla jsou 60 cm dlouhá. Uvnitř pánví jsou kresby a nápisy. — Uprostřed první desky pánve zobrazen jest noh s rozpjatýma křídly, snad symbol věčného života, a kolem něho nápis:

KTOSE CHLVBI STATKEM BOJSE CHVDOBII WDII

a kolem něho druhý nápis:

PRZED SMRTI VCZIN DOBRZE SMRT NEMESKA
SLOWO PANIE ZVSTANE NA WIKI

Do posledního slova i prvního i druhého nápisu vloudily se rytci vynecháním písmen chyby. Na druhé desce je skupina věží, budov a hradeb, kolem je kruh s čarovými ozdobami a kolem něho nápis:

PANVOH POZEHNAGI CHLIB TEN NAM

a dále:

PROKOP PASIIR DIELLAL NATA BORZIE

Dle nápisu tohoto možno též určit dobu, kdy forma tato zhotovena byla. Pochází asi okolo r. 1520, protože v starých pozemkových knihách města Tábora připomíná se v l. 1520—1524 Jakub Pasíř jako majitel dvou domů.

Dále jest tu obsah pohanských hrobů v lese Hatlasu u Opařan, popelnice, kruhy bronzové, hroty, palstavy, mláty, staré zbraně, meče, nože, ostruhy, koule v Táboře nalezené, na stěnách palcáty, cepy, kosy, vojenský prapor rozstřílený se zbytky znaku a letopočtem 1655, handžary, pušky a j., drátěná košile, obecně Žižkova zvaná, klíče, starobylé kachlíky s okrasami v Táboře a v Ústí nad Lužnicí nalezené, konvice, ozdobné starobylé kování, zámky, prsteny se znaky, 2 rychtářská práva, 2 vejce nalezená ve fortě a v Pražské bráně, potom z kláštera Augustiniánského: důtky k bičování těla pro kající v přecetných provázků s uzlíky neb ostrými železnými hroty, vyřezávaná dřevěná forma na tlačení perníků a relikvíář atd. atd.

g) Sbírka přírodnická obsahuje umělé líhové preparáty plazů a jiných živočichů z okolí Tábora, některé vzácné cizí konchylie a minerály a nestoty a horniny z okolí Tábora.

h) Ve sbírce technické a průmyslové velmi zajímavá a poučná je kolekce skelných výrobků ze skelných hutí hrab Harracha v Novém Světlé u Jilemnice, jež obsahuje: 1. postup výroby sklenice na vodu od začáteční baňky po první nabrání až ku její dohotovení, 2. postup výroby sklenice na víno s nožičkou od první začáteční baňky až k ubroušení a uletštění hotového vinného kalichu, 3. postup práce při hotovení dvojbarevného skla, 4. hotovení trojbarevného skla jímavého (modrý emailový površek na bílém křišťálovém skle), 5. názornou malbu zlatem ve třech postupech, 6. názornou malbu kovovými barvami ve třech postupech, 7. 11 kusův hotových vzácných skleněných výrobků, mezi nimiž nachází se krásná vása s velkou zdařilou malovanou podobiznou štědrého dárce, hraběte Jana Harracha.

Dále je tu: sbírka vzorků, z názornujících výrobu papíru a lepenky; zajímavé ukázky výroby zboží galantního, škrob, dextrin, syrub, superfosfat draselnatý, ledkový a j., kostní moučky, spodium; 23 tabule Studničkovy sbírky, obsahující: řezbářství, slévání v sádře, kovy a směsy, kovové, práce drhané, truhlářství a vykládání ve dřevě.

Zajímavé je také cenné velké vyobrazení městské radnice tábořské před její restaurací z roku 1876 na železném plechu, opatřené jdoucími staročeskými hodinami na radnické věži se 24 hodinami denního času, práce to tábořského klempířského mistra Františka Vostřého.

Také je tu ukázka ruské industrie z Astrachanu ku vývozu do Persie určené skvostné, stříbrným dracounem vyšívané, turecké dámské střívký.

Z uherské industrie jest královský uherský znak na žlutém aksamitu stříbrem a zlatem bohatě vyšívaný.

i) Ve sbírce národních krojů nalézáme tu starodávné selské čepce „holubice“, vydrovou zimní čepici, zástěrky, selský kabát ženský „špenzr“ zvaný, starodávnou selskou šněrovačku, kus z plény (šátko na krk) zlatými penízky posítý, selské hellice do vlasů, šátky malé, šaty velké, bohaté a malebně vyšívané, náčelníky ozdobné, ženské střívké hedbávné s ozdobným zlatým vyšíváním a j. v.

j) Sbírka cechovní úplná, jež od soukenníků zdejších darována jest: matice, ferule, privileje, pečeti, staré knihy s vyobrazeními a jiné památky.

k) Konečně jsou tu: 2 čínské sošky, čínský časopis, čínská modlitbička červeně tištěná na malém kousku hedvábného čínského papíru, 4 závitky indických modliteb, indická modla ženského bůžka, tatarský prsten na palec, turecké a perské předměty.

Škoda, že museum aspoň před 50 lety založeno nebylo, kde ještě mnoho vzácných věcí v Táboře a okolí se nacházelo, jež sem a tam rozprodány a prozantročeny byly.

V přízemí radnice vedle policejní strážnice a c. k. cementního úřadu má také kanceláře své

spořitelna.

Již založila obec 1. února 1862 na nemalý prospěch nejen občanstva domáckého, ale i ze širšího okolí. Ústav přes katastrofu z r. 1875 prospívá utěšeně a mohutní stále rok od roku. Na konci roku 1886 spravuje spořitelna vklady 4126 účastníků v sumě 1,898.694 zl. 53 kr., a má rezervního fondu 97.308 zlatých 50 a půl kr. Příjmu měla v roce 1886 na 1,244.716 zl. 36 kr., mezi nimiž zahrnuto je 632.160 zl. 12 kr. vkladů od 2677 účastníkův. — Naproti tomu vyplatila vklady 3130 účastníkům v obnosu 761.369 zl. 89 a půl kr., půjčila na hypotéky 125.589 zl. 75 kr., na zálohy 22.438 zl. a na směnky 235.440 zl. 46 kr.

Předsedou ředitelstva spořitelny je nyní advokát Dr. Karel Nedbal, přednostou kanceláře c. k. vrchní berní Vincenc Wangler, účetním Karel Dlouhý. — Mimo to ustanoven je při spořitelně ještě pokladník, jeden pomocný úředník a sluha.

3. Domy na náměstí.

1. Dům Jana Ctibora č. 6.

Mnohé domy soukromníků, zvláště na náměstí, zasluhují pěknými svými štíty gotickými neb renesančními vřelého pověimnutí, ač nezachovaly se původní, ježto veliké požáry v l. 1532 a 1559 je zničily.

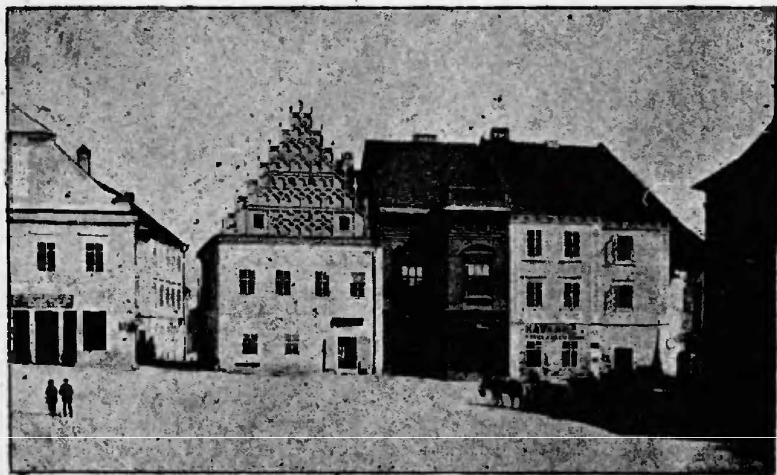
Nejstarším z domů soukromníků a tudíž také nejzajímavějším jest dům měšťana a mydláře Jana Ctibora č. 6., který na severní straně náměstí asi uprostřed stojí a svým vysokým štítem a jeho krásnou a smělou gotickou kružbou podívením vzbuzuje.

Již z r. 1437 je znám jeho majetník Vávra z rynku, který jej r. 1447 Hustolesovi za 8 kop prodal. Brzy po r. 1525 jej Ondřej Čáslavský nově vystavěl v podobě, jakou až posud zachoval, a potom r. 1532 zaměnil s domem Václava Přehořovského z Kvasějovic. Tento rod držel dům až do r. 1562, načež často měnili se majitelé jeho z různých rodů. V letech 1733—1773 byl v držení domu Jan Sebenář, po 17 roků úředník při krajské kase kontribučenské, který roku 1712 císaře Karla VI. v Táboře latinskou řečí vítal a roku 1737 za erbovního šlechtice s titulem „z Herrnfelsu“ povýšen byl. — V rodě Ctiborově nalézá se dům od r. 1829.

Před domem na náměstí stojí na pohled obyčejný, avšak historicky důležitý čtyřrohý kamenný stůl. Jest to jeden ze stolů, při nichž Táboři tělo a krev Páně přijímali. Takových stolů byl na náměstí značný počet, ale na naši dobu zachovaly se pouze tři, z nichž druhé dva na městských sadech se nalézají.

2. Dům Václava Křemena č. 7.

Tento dům sousedí s domem Ctiborovým. R. 1576 octl se v držení jeho Kašpar Menšík z Menšteina, který v l. 1564—1584 byl městským radním a od r. 1569 zároveň nad ungelttem ustanoven. Třetí manželka Kašparova Lidmila, rozená Přehořovská z Kvasejovic, provdala se po smrti svého manžela za urozeného Jakuba Bilského z Bílého a přijala ho do svého domu za hospodáře r. 1595. Dcera Jakubova Anna prodala dům Janu Jonášovi, jenž paní Lidmile Pechlarové, rozené Novohradské z Kolovrat, jejíž manžel Maxmilian Pechlar z Memminku a na Pošné prodejem postoupil dům roku 1635 Janu staršímu z Talamberka na Smilkově,

Dům Jana Ctibora. Kamenný stůl.

Chotěticích a Koutech, JMC. radě, komorníku, soudci zemskému a nejvyššímu komořímu v království Českém. Dcera jeho Johanka Kateřina, provdaná za dona Martina de la Saga-Paradis, pána na Černovicích a Štíříně, odkázala závěti dům Janu Jonášovi, jenž jej r. 1699 pustil Václavu Fabrimu a ten r. 1700 Janovi de Chardonovi, synu Rudolfa de Chardona nejvyššího velitele krále španělského v Miláně a měšťana tábořského. Jan de Chardon prodal již po roce dům zpět Václavu Fabrimu, po jehož smrti dostalo se domu jeho vnuku Františku Sebenáři z Herrnfelsu a po smrti tohoto vdově po něm Františce, provdané později Mitterbachrové. Roku 1796 prodala jej Janu Filipovskému. Od r. 1838 byl dům

v držení Kateřiny Jelínkové, potom Marie Jelínkové, od jejíž dědiců přešel koupí r. 1880 na lékárníka Hugona Suchomela a roku 1885 na lékárníka Václava Křemena. Jak vidno, měl dům znamenité majitele, avšak stal se i jinak památným.

Lékařník Suchomel dal jej nově vypravití ke svým potřebám. Tu 9. února 1881, když odtržen byl rákosový strop pokoje v druhém poschodí na náměstí, ukázal se nade trámy, na kterých rákosový strop byl přibit, nový strop z prken, která všechna malbami pokryta byla jako strop síně staroměstské radnice v Praze. Z rozmanitých záborů, květin a guirland vyhlížely hlavy svatých 3 králů, andělíčků, kardinálů a biskupů, císařů a králů a jiných pozemčanů a barvy zachovaly se tak živé, jakoby před dvaceti lety na nejvýš malovány byly. Pocházejí zajisté ze XVI. století a dal si je buď pan Kašpar Menšík z Menšteina nebo pan Jakub Bílský z Bílého vymalovati. Pozdější nějaký majitel domu, snad po reformaci r. 1628, obávaje se, aby strop zničení nemusil, dal jej stropem novým zabetniti a tak významnou z rodinného a kulturního života našich předků ukázkou, jakého druhu okras ve příbytcích svých milovní byli a v jakém druhu přepychu si libovali, na naše dny šťastně zachoval.

Vzácný strop tento byl rozebrán a některá prkna z něho uschována jsou v městském museu.

3. Dům Občanské záložny č. 10.

Na východní straně náměstí nalézá se dům Občanské záložny. Povstal r. 1840 zbořením dvou domů, a je nádherně o 2 poschodích vystavěn.

Z majetníků jednoho domu tohoto (č. 12. bývalé) zasluhuje zmínky Jan Antonín Votápek, obročník města Tábora, který dům r. 1743 koupil a do r. 1780 držel. Votápek obdržel také praedikat „z Ritterwaldu“, byl císařským rychtářem v Táboře a majetníkem statků Chvalkova a Měšic. Také Lukáš Piller, c. k. gubernijní rada a hejtmán kraje Táborského, jenž založením městských sadů trvalou památku po sobě ostavil, byl v držení domu od r. 1832 do r. 1837, kdy jej kněhkupec Alois Landfrass koupil, od něhož koupí převzala jej r. 1875 Občanská záložna.

V něm nalézá se v přízemí:

c. k. poštovní úřad,

který zmohutněl v posledních letech značně. Ještě před 20 lety obstarával poštu poštovník sám s jedním listonošem, kdežto dnes je tu poštovník Hugo Wrantzky, 4 výpravčí, 2 listonoši a 2 sluhové, a lze se nadíti, že v čase nejkratším stane se úřadem erárním.

Přijem pošty vykazoval za rok 1885 summu 1.036.604 zl. 22 kr., a sice: podáno bylo 10.022 poukázek tuzemských za 504.366 zl. 91 kr., 302 poukázky cizozemské za 6.282 zl. 42 kr., učiněny 3804 vklady do poštovní spořitelny, jež v lednu 1883 zřízena byla, na 515.927 zl. 62 kr., porto a pokuty z listů ne-frankovaných obnášely 158 zl. 49 kr. a porto za nákladní záсылky (balíky a

listy s penězi) 6903 zl. 28 kr., za prodané pak cenné poštovské papíry strženo 2966 zl. 50 kr.

Vydání činilo 386.692 zl. 28 kr., z čehož vyplaceno na 13446 došlých poukázek tuzemských 307.123 zl. 10 kr., na 145 došlých poukázek cizozemských 8812 zl. 45 kr. a na 521 splátku z poštovní spořitelny 70.766 zl. 78 kr.

Činil tedy oběh peněz na poště přes půl milionu zlatých.

Poštovní poplatky vynesly 19.409 zl. 27 kr., z čehož vypadá na porta a pokuty za jednoduché, řádně nefrankované listy 158 zl. 49 kr., za porta na nákladní záсылky 6903 zl. 28 kr., za známky a jiné cenné poštovní papíry 12.347 zl. 50 kr.

Mimo tuto agendu přijal úřad 5963 a vydal 5840 zášylek, z kterých porto jině zapláceno bylo.

Dále vydržoval jízdu dvakrát denně k Německému Brodu, potom jízdu k Pelhřimovu a k Písku a přijal od 1049 a půl osoby (polovičními osobami rozumějí se děti) cestujících k Německému Brodu 1231 zl. 47 kr.; od 488 a půl osob cestujících k Pelhřimovu 479 zl. 57 kr. a od 289 cestujících k Písku 368 zl. 67 kr., tudíž úhrnem 2099 zl. 71 kr.

Mimo to udržoval poštovní spojení s Milevskem, Bechyní, Mladou Vožicí a Jistebnicí-Nadějkovem-Malou Chýskou.

Dodávací okres c. k. poštovního úřadu zahrnuje tato místa: Tábor, Celkovice, Čekanice, Dražice, Dražičky, Drhovice, Hejlov, Horky, Klokoty, Lhotu Stoklasnou, Lhotu čili Lhotu Hnojnou, Líbějice, Měsice, Mezdíř, Náchod, Nasavrky, Radimovice (městské), Radimovice (Zeleské), Slapy, Smyslov, Šrabov, Tábor Starý, Větrov, Všechnov a Záhradku s připojenými k nim dvory, myslivnami, hájovkami, mlýny a jednotami.

V přízemí nalézá se také

knihtiskárna Jana a Karla Nedvídků,

jíž také některé české spisy byly vydány, mnohé pak tištěny jsou. Spolu je zde i redakce a expedice „Českého Jihu“, týdeníku pro zábavu, poučení a potřeby obecní i společenské hlavně kraje tábořského, který za roční předplatné 4 zl. (poštou o 40 kr. více) každý pátek redakcí Jana Nedvídků vychází. — Tiskne se tu měsíčník „Betanie“ s dvěma přílohami, „Zpravodaj“, hospodářský měsíčník, „Choustník“ a „Hlas z Lužnice“. místní čtrnáctidenníky pro Soběslav.

V prvním poschodí má místnosti své

Občanská záložna,

společenstvo s obmezeným ručením. Zložena byla v březnu r. 1862 k podnětu redaktora Františka Šimáčka některými osvětovými občany, hlavně Josefem Zardou, z nichž prvními ve výboru zasedali tito: Josef Zarda, předseda; Bedřich Bretter, pokladník; Vojt. Stárek, Fr. Ryba, Bedř. Fiala, Č. Bárta, Ant. Kočí, Kar. Hoffer, Ant. Krch, Jan Kamberský a Fr. Loužecký.

Nyní jest předsedou záložny Fr. Kotrbelec a pokladníkem J. Kamberský.

Členů čítá záložna 700 se stejným počtem závodních podílů po 30 zl.

Účet za rok 1885 vykazoval hrubého příjmu 536.355 zl., z čehož úroků je 13.935 zl. a tolikéž i vydání. Rozvaha účetní za týž rok uvádí, že údům závodních podílů patří 24.266 zl. a vkladatelům 209.887 zl., kaucí že je 1.100 zl., úroků přeplacených 2.097 zl., rezervního fondu 27.200 zl., výtěžku z domu 1.091 zl. a z úroků 1.759 zl. Vlastního jmění má záložna 31.303 zl.

Záložna půjčuje svým členům na směnky, hypotéky a zástavy. Poslední rok vyplatila svým členům ze závodních podílů 6 procent úroků a 6 procent dividendy.

4. Dům c. k. okresního hejtmantství č. 11.

Tento dům zbudován byl r. 1833 od c. k. eráru stržením tří domů, totiž č. 14., 15. a 16. Dům č. 14. náležel v 16. a 17. století vážené měšťanské rodině Čápořů, Dům č. 15. držela v lé-

tech 1637—1654 urozená šlechtična Zuzana Černínová z Chudenic, rozená Homůtka z Harasova na Pacově, Choustníku, Bělé, Mnichu a Radeníně, jejíž četné listy, vanoucí dobromyslností, mateřskou láskou, soucitem s ubohou vlastí a jindy zase humorem oplývající a pro Tábor i okolí velezajímavé jsou pravými perlami ve sbírce „Památky žen a dcer českých“, a po ní zdědil dům tento hrabě Heřman Černín z Chudenic, zakladatel slávy a majetku posud kvetoucí hraběcí rodiny Černínů z Chudenic. Dům čís. 16. držel v 16. století Václav Zálužský ze vsi Celkovic, praotec pozdější erbovní rodiny Zálužských z Helfenšteina.

Nyní v domě tom jest sídlo c. k. okresního hejtmánství, jež zahrnuje v sobě obvod soudních okresů Táborského, Soběslavského a Mladovožického, čítajících na ploše 973·1 □ km 80.847 ob.

Správcem úřadu je c. k. okresní hejtmán a místodržitelský rada František Braun, jemuž svěřen jest též dohled nad úřady c. k. okr. hejtmánství v Pelhřimově, v Benešově, v Sedlčanech a v Milevsku. C. k. okr. kommissařem je Karel Krejčí.

Při c. k. okr. hejtmánství je též ustanoven c. k. okresní fysik MDr. Antonín Lešanovský, vykonávající zdravotní dozor v hejtmánstvích Táborském, Pelhřimovském a Milevském, c. k. zvěrolékař, Antonín Zeman a c. k. vrchní berní inspektor František Kotiš pro obvod okr. hejtmánství, jakož i c. k. stavitelský úřad je tu zřízen, jemuž v čele je ustanoven c. k. inženýr Leopold Denhart, a pro evidenci katastru pozemkové daně od roku 1883 jest ustanoven tu c. k. vrchní geometr František Tejrovský.

V místnostech c. k. okr. hejtmánství koná své schůze c. k. okr. školní rada, jejíž předsedou je vždy c. k. okr. hejtmán. Inspektor škol českých jest prof. Václav Knotek, škol německých, jež jsou vesměs soukromé, židovskými obcemi náboženskými vydržované, prof. Antonín Blaschtowitschka, jenž sídlí v Jindřichově Hradci. Na okresu je 1 měšťanská škola chlapecká a 2 dívčí a 55 škol obecných, na nichž působí ke 200 učitelských osob. Děti ke škole příslušných jest asi 12.500.

5. Dům Karla Janského č. 2.

Nejstarší zpráva o domě tomto, jenž s radnicí na náměstí sousedí, severněji jsa položen, sahá do roku 1539, kdy jej Václav Kučera ze Strkova, postřihač, prodal Bernardovi Kozovi, který jej postoupil r. 1554 urozenému panu Janovi Přehořovskému z Kvasějovic, jehož rodu až do konce XVII. století náležel. Týž Jan Přehořovský překlenul také roku 1563 s povolením městské rady ulici mezi svým domem a radnicí a na klenutí tom zvláštní světlici postavil, jak posud jest. Památku téhož Přehořovského hlásá posud votivní obraz pod kůrem v děkanském chrámu Páně a krásný náhrobek z červeného mramoru v hřbitovním kostele sv. Jakuba.

Dům byl v novější době zcela přestaven a náleží nyní Karlu Janskému. — V domě jest:

kněhkupectví Arnošta Pešla,

kteř také některé spisy vydalo, mezi nimi důležité dílo prof. Fr. Šimka „Soustavu rakouského školstva obecného“ a prof. Viléma Vočadla „Slovník kapesní polskočeský (diferencialní);

nakladatelství kněh Karla Janského,

velmi čilé, které vydalo mezi jiným: Hromádkovy „Obrazy ze silozpytu“, vydané také v řeči německé, francouzské, vlášské, ruské, dánské, švédské, španělské dvojí (jedno pro Španělsko v Barceloně a druhé pro jižní Ameriku v Buenos-Ayresu), velký systematicky sestavený „Přírodopisný atlas“ pro střední a národní školy, prof. Dr. Fr. Bayera schematické nástinné obrazy „Květenství“, Dr. Fiedlera „Anatomické tabule k tělovědě“, Dr. K. Hamböcka „Názornou školu ovocnickou a ovocnicko-průmyslovou“ ve vzorcích s textem, Františkem Šandou česky upravené předlohy k praktickému rýsování „Jednoduché předměty stavitelské a strojnické“ od K. Heského a „Návod“ k nim, prof. J. B. Nováka „Zeměpisné obrazy“, prof. Františkem Šafránkem upravený atlas „Pět dílů světa v obrazech“, Erbenovu „Politickou a místopisnou mapu království Českého“, rozličné mapy školní, znamenité „Nástenné obrazy zoologické“, „Nástenné průpovědi pro školu a dům“, Jana Hofmanna a Jos. Klíky „Znázornění poměrů časových“ pro obecné školy, ted. V. Křížka „Mapu Čech, Moravy a Slezska“, „Dějiny národů slovanských“, „Školní řeči“ a j., prof. Fr. A. Slavíka „Panství Tábořské a bývalé poměry jeho poddaných“, s urbárem a mapou téhož panství dle r. 1547, a vydává veliké dílo prof. Jos. Erbena „Atlas všech 89 c. k. okresních hejtmánství v Čechách“;

okresní hospodářská záložna,

kteř započala tu svou činnost 1. ledna 1883. Má kmenového jmění 54.077 zl. 10 kr. — R. 1885 měla rozpučeno na směnkách zl. 34.453.60, na vtělených dluhopisech zl. 11.127.68, na nevět. dluhopisech zl. 12.011.— Vklady dosud nepřijímá. — Starostou záložny jest nyní Vojtěch Lutovský z Libějic, ředitelem Dr. Emanuel Zeis.

4. Žižkův pomník.

První, na němž každého na náměstí přichozího spočine zrak, jest zajisté pomník velikého obnovitele města Jana Žižky z Trocnova, onoho vítězného reka a válečníka, jenž, ač bez počtu svedl velkých i malých bojů s nepřátely kalicha a českého národa, přec nikde nenalezl jako Hannibal svou Zamu a Napoleon svoje Waterloo, kde by pohrobena byla jeho moc a sláva.

Bylo to v květnu r. 1870, když usnesli se členové výboru „Občanské besedy“: Jan Čadil, Vincenc Dominegoni, František Fiala, Václav Fiala, Jan K. Frank, M. Köcher, Petr Kolda, Josef Lang, Frant. Laužecký, Václav Pokorný, Viktor Pospěch, Frant. Ryba, Moric Schöne, Václav Suchomel-Záviš, Karel Tvrzník, Jos. Wildmann, Josef Zarda a Jakub Zeis jun., aby v Táboře zřízen byl zakladateli města Janu Žižkovi důstojný pomník.

K žádosti jich povolilo také c. k. místodržitelství výnosem svým z 26. září 1870 zbudování pomníku a výnosem z 12. srpna 1871 také zavedení sbírek ve prospěch jeho v krajích tábořském, budějovickém, pražském, čáslavském a chrudimském.

Výbor „Občanské besedy“, v němž až do provedení pomníku stále předsedou byl purkmistr Moric Schöne a členy výboru mimo již jmenované ještě prof. Ant. Červený, Karel Jelínek, Jan Kamberský, prof. Dr. Jan Mašek, Josef Mendl, Ferdinand Nachlinger, Jan Nedvídek, Jan Neumann, Matěj Procházka, Karel Stehlík, Jan Tvrzník, Jakub Zenkl a Antonín Živna, přistoupil r. 1874, když 4000 zl. příspěvků zjištěno bylo, k provedení zamýšleného díla.

Dne 6. listopadu téhož roku uzavřena byla s Moricem Schönem, Viktorem Pospěchem, Dr. Janem Maškem, Václavem Fialou a Jakubem Zenklem na straně jedné a s akademickým sochařem Josefem Myslbekem, slévárníkem Josefem Benkem a kamenníkem Tomášem Šídlem na straně druhé smlouva, jíž zavázali se pořídit: Myslbek do konce října 1875 velký model sochy dle skizzy jím po návrhu historiografa Františka Palackého zhotovené za odměnu 1500 zl., Benke do konce února 1876 umělé ulití sochy ze směšeniny cinku a antimonu za odměnu 1200 zl. a Šídlo do konce května 1876 kamenný podstavec dle smluvného nákresu architektů Zeyera & Wiehla za odměnu 1400 zl.

Avšak tím, že Benke brzy na to upadl v konkurs a kamenník Šídlo svou dílnu prodal, opozdilo se mimo nadání odhalení pomníku. Myslbek zhotovil teprv v listopadu 1876 svůj model hlíněný a v lednu 1877 sádrový, který, když byl odborem „Umělecké besedy“ v Praze sochaři Bohuslavem Šnirchem a Ant. Wildem a malířem Soběslavem Pinkasem, jakož i odborem „Občanské besedy“ táboorské Václ. Suchomelem, Vikt. Pospěchem a Janem Tvrzníkem přijat, dán byl k ulití Frant. Grünovi, slévárníku ve Vršovcích. Grün ulil sochu do června 1877. Mezitím stavěl i kamenník Jan Burian z Prahy podstavec na hořejší straně hlavního náměstí za cenu 1680 zl., pro mnohé podstatné změny o 280 zl. vyšší, než původně vyjednáno bylo. Konečně v srpnu vše bylo hotovo a pomník velikou slavností národní dne 26. srpna 1877 odhalen.

Spolků 140 ze všech stran milé vlasti naší sjelo se, aby přítomností svou vzdali čest památce Žižkově, a zástup 10.000 osob, mezi nimiž byli i vážení poslanci neb spisovatelé Dr. Vend. Grünwald, Em. Kletečka, Josef Gärtner, Jan St. Skřejšovský, Frant. Šimáček, Frant. Ad. Šubert, Frant. Zákřejs, Jos. S. Vilímek, Petr Fischer a j., seřadil se před pomníkem, aby s obnaženými hlavami vyslechl tu úchvatnou, jadrnou řeč slavnostního řečníka, městského tajemníka Karla Mlynáře, v níž vylíčil nejprve tři božské idey prudce krev lidskou rozpalující a až na dno hýbající životem člověčenstva, totiž idey víry, vlasti a volnosti, a potom rozhovořil se o dnech starého Tábora, o jeho vzniku a základu, o Žižkově příchodu na Tábor, povšechném rázu doby husitské a charakteru Žižky. A když spadla rouška se zahalené sochy, tuť hřímavé „sláva“ rozléhalo se celým náměstím jeho nám svaté a nehynoucí památce a pomník věnci, 40 počtem, byl okrášlen.

Tábor oděš se slavnostním hávem v tyto dny. Nebylo snad domu, aby z něho nevlály prapory národní -- husitské byly úřady

zakázány, — oznamující veliký svátek náš a večer před slavností po divadelním představení Jeřábkovy veselohry „Veselohry“, jemuž předcházela proslov prof. Em. Miřiovským složený a od Františka Nebušky přednesený, zazářil Tábor tisícerými světly. Nebyloť ani okénka v příbytku chudé vdovy, jež by po čas pochodňového průvodu městem nebylo osvětleno, jen okna v příbytcích c. k. úřed-

Žižkův pomník od Strachovského.

níků, profesorů a učitelů zůstala temná; nesměliť z vyššího rozkazu osvětliti.

A jako Tábor radovala se i celá česká vlast, radovali se i Čechové v dálné cizině žijící, jak toho důkazem bylo 200 telegramů, jež nejen z Čech, ale i z dálných zemí do Tábora došly.

Pomník Žižkův představoval jeho sochu v nadživotní velikosti 280 cm vysokou, při čemž pilně šetřeno bylo pokynův Palackého.

Klidná rozvaha a pevná odhodlanost zrcadlila se v čistě slovanské jeho tváři. Bradu měl oholenou a jen hoření ret kryly kníry. Spodní, k lepým formám těla přiléhající šat halil kožešinou lemovaný a v bohatých řasách splývající plášť. Vyzdvížená pravice držela mohutný palcát.

Žulový podstavec 4 metry vysoký a u nejspodnějšího schodu po všech 4 stejných stranách 4 metry dlouhý, je ozdoben 12 kulatými medailony z bílého mramoru, na nichž vyryta jsou zlatými písmeny jména míst i doba vítězných bojů Žižkových, totiž: Vyšehrad 25. října 1419, Sudoměř v březnu 1420, Benešov 19. května 1420, Poříčí 20. května 1420, Vítkov-Žižkov 14. července 1420, Bor 12. října 1420, Litoměřice 29. května 1421, Žatec 1. a 2. října 1421, Německý Brod 8., 9. a 10. ledna 1422, Hořice 20. dubna 1423, Králové Hradec 4. srpna 1423 a Malešov 7. června 1424. Na přední straně podstavce stkví se kovový nápis, který sám Palacký navrhl:

**ZAKLADATELI TÁBORA,
VÍTĚZNÉMU OBHAJCI NÁRODA
NA PAMÁTKU POSTAVILI
VDĚČNÍ POTOMCI
L. P. MDCCCLXXVII.**

Bohužel netěšili se Táborští dlouho ze sochy své. Ukázalo se, že nedobrá byla práce Grünova; neboť již 9. července 1878 naklonila se a znenáhla klesala k zemi. Železné dvě tyče uvnitř na čas udržovaly ji v pádu, že aspoň v čas mohla býti zachycena a celá, ač valně porouchána, snata.

Nastala nová starost, tentokrátě obecnímu zastupitelstvu, o pořízení sochy, jež z pískovce nyní měla býti provedena. Nejprv svěřeno dílo sochaři Antonínu Wildovi, ale tento, dříve než do díla se pustil, zemřel. Na to ze tří modelů sochy Žižkovy, jež sochaři Josef Myslbek, Antonín Wagner a Josef Strachovský podali, přijat model Strachovského, dle jehož vzoru vytesal sochař Josef Ducháček v Praze sochu velmi uměle z jediného balvanu pískovce hořického.

Strachovský, tvoře v mysli obraz Žižkův, přidržel se bedlivě podání Tomkova jakožto novějšího než Palackého. Zobrazil Žižku v okamžiku, kdy s imponujícím klidem uděluje rozkazy v bitvě. Oděn je v drátěnou košili s pancířem na prsou a přilbou na hlavě. Přes ramena splývá mu polský pláštík bohatě šňůrami pošíť. Pravice ku předu vtažená drží mohutný palcát a levice opírá se o pádný meč. U paty jeho je pařez dubový upomínající, že pod korunou dubu se Žižka narodil a že dubovým listím prolétla duše jeho, když skončil u Přibyslavi, jak pověst vypravuje nám. Socha váží 23 m centy a stojí na desce z téhož kamene v jedno se sochou vytesané, měřící 1□ m.

Tichou, ač nikoliv bezvýznamnou slavností byla 26. října 1884 odhalena, v níž vzdána čest památce Žižkově a vřelými slovy

purkmistra Dr. Em. Zeise pronesena slova díků umělci Strachovskému a sochaři kamenníku Ducháčkovi.

Socha byla nově provedena nákladem 2250 zl.

Kéž dlouhá léta hlásá slávu Žižkovu a pamatuje nás, abychom vždy byli i vřelými milovníky i zastanci národnosti naší, ovšem dle svých sil a poměrů, jako Žižka byl!

5. Jiné ozdoby náměstí.

Jižně od Žižkova pomníku nalézá se úhledná kamenná kašna kamennou soškou ozdobená. Dle jedněch představuje prý soška táborského hejtmana, původně zvoníka, Hromádku z Jistebnice, který 21. února 1420 město Ústí Sezimovo přepadl, husitské obyvatele z Ústí sem převedl a původcem byl, že Žižka nové město zde založil. Jiní opět praví, že to soška Táboorského hejtmana Velka Koudelníka, v jehož ruku prý Žižka skončil. Avšak, jak praví Fr. Ad. Šubert v svém spisu: „Z českého jihu“, není také vyloučena domněnka, že je to obyčejná soška, která byla znakem práva trhového. Mívalyť postavy takové v ruce plechový praporeček, a takový také naše postava drží v ruce, avšak stále, kdežto jinde měla praporeček jen po čas trhu a po trhu byl jí z ruky vzat. Vůbec nesnadno je rozhodnouti, které mínění je pravé.

Severozápadně od Žižkova pomníku u samého chrámu nalézá se pěkný kamenný oltář se sochou sedmibolestné Panny Marie. Pochází z krypty kláštera kostelního, kdež u něho bývaly denně mše svaté slouženy. Tam byl až do roku 1816, kdy klášter zrušen jest, načež přenesen na místo nynější. — Cís. kr. priv. sbor ostrožtelců o svých slavnostech dává si nyní u oltáře tohoto sloužití sv. mše. Po stranách oltáře nalézají se dvě sochy, na straně východní socha sv. Floriana a na straně západní socha sv. Donáta.

III. Svatošova ulice.

Ze severozápadního kouta hlavního náměstí od kostela směrem západním táhne se Svatošova ulice, která, spojivši se s ulicí Jungmannovou též z náměstí mezi radnicí a domem K. Janského vybíhající, ústí do klášterního náměstí.

Jako všechny ulice v Táboře je krivolaká, a několik jiných ulic z ní se rozbíhá. Též domy její jednotpatrové žádného zvláštního pohledu neposkytují, a přec dva z nich jsou Táboru památné a zásluhovaly by, aby pamětními deskami ozdobeny byly.

Jest to

dům ředitele Františka Čerycha čis. 309, jenž na počátku tohoto století v sobě hostil Jana Dobromila Arbeitera.

Arbeiter narodil se r. 1794 v Jistebnici, ale záhy dostal se do Tábora, kdež otec jeho koupil si tento dům. Zde požíval prvního vychování školního, zde prožil utěšená dětská léta, a proto také Tábor nikdy nevypustil z mysli své, i když na studia odebral se do Prahy a zde celý další život ztrávil. V Praze stal se měšťanem a majitelem tak zvaného Kajetánského domu na Malé Štáně, kde nyní nalézá se klášter redemptoristů. Jsa horlivý vlastimil, těžce nesl neblahý stav českého divadla, s nímž po macešsku nakládáno bylo v divadle stavovském. I popřál ve svém domě utěšený útulek české Thalii. Povoláním úředním i ředitele stavovského divadla Jana Stögera, zřídil tu neunavný Jos. Kaj. Tyl divadlo, v němž soukromě, později též veřejně, hrálo se ve prospěch nově zřízeného ústavu pro chudé. Divadlu dařilo se dobře, že Stöger již konkurence obávati se počal. Mezi herci, již na divadle vystupovali, hráli mimo jiné: Filípek, Hajniš, Jablonský (recte Tupý), Kaška, J. Kolár, Kröpfel, Mácha, Malý, Pichl, Püner, Šabina, Fr. Bf. Trojan a Zap, jak toho také v pamětním listě „Národ sobě“ v básni „Starý herec“ Bol. Jablonský vzpomíná, nazýváje se nejstarším hercem z dávných časů Tylových. V domě Arbeiterově konány byly také péčí Tylovou i první masopustní merendy, k nimž toliko známí horliví vlastenci bývali zváni. Zábavy v nich byly rozkošné, mluvilo a zpívalo se v nich jazykem mateřským, vlastenci zde se scházeli a poznávali a milovali se jako bratří a sestry jedné rodiny, rodiny české. Zábavy tyto, jež r. 1837 a 1838 uspořádány byly, staly se počátkem českých bálů pořádaných, aby jazyku českému razily cestu do života společenského. Arbeiter vynikl i jako horlivý „stálec.“ Nebylo knihy české, aby scházela v knihovně jeho. Když potom r. 1862 v Táboře zřízeno bylo reálné gymnasium, tu hned část knihovny novému ústavu daroval, před smrtí svou pak ostatek ústavu odkázal, čímž s řádkou v našem věku obětovností knihovně ústavu 1614 spisů o 2480 dílech se dostalo. Nad to i nadaci založil, věnovav k tomu 2 obligace české hypoteční banky à 1000 zlatých, aby z úroků její vždy na konci školního roku podělen byl jeden studující z Tábora, který, odbyv na ústavu svá studia, buď na universitu nebo na techniku odchází.

Arbeiter zemřel 10. února 1870, avšak jméno jeho vždy v dějinách reálného gymnasia i Tábora skvělými písmeny zaznamenáno bude.

Za svého života byl čestným měšťanem města Tábora a čestným setníkem tábořského ostrostřeleckého sboru jmenován, r. 1878 pak na paměť jeho pojmenována jest ulice, jež z ulice Mariánské do klášterního náměstí vede, ulicí Arbeiterovou.

Druhý památný dům jest dům Edvarda Vegra (bydlícího v Praze) čis. 311 vedle hostince Anny Kroužkové. V něm bydlel a skonal nezapomenutelný Antonín Svatoš.

Narodiv se v Bazejovicích u Jistebnice 26. ledna 1777, dán byl jako osmiletý pacholík do Prahy, kdež normalní školu, gymnasium a filosofická studia odbyl s výborným prospěchem. Roku 1800 vstoupil do studentské legie a po její rozpuštění, jsa dokonale znalý jazyka francouzského a vlašského, vychovatelem u vznešené rodiny žil.

Věhlasný purkmistr tábořský Martin Kopecký, seznámiv se s ním osobně, povolal jej roku 1811 do Tábora na nově zřízenou hlavní školu, při níž jej prvním učitelem ustanovil. Při ní byl také r. 1817, když její tehdejší ředitel Antonín Weinmann z Weinfeldu městským děkanem se stal, nejprv zatímně a od 22. června 1822 definitivně ředitelem ustanoven a jako taký setrval až do své smrti, která ukončila šlechtné jeho žití dne 21. listop. 1850.

Svatoš zachoval po sobě nejen vělou památku ve vděčných srdcích svých četných žáků, kteří již roku 1852 zbudovali mu na rově jeho krásný pomník, ale i památku jako věhlasný vlastenec, veliký ctitel Žižkův a vzorný občan.

Vzorným občanem se osvědčil, změřiv bezplatně prý všechna pole k městu patřící i ve vesnicích k tábořskému panství náležejících.

Jako ctitel Žižkův znám byl nejen v Táboře, ale i mezi předními vlastenci českými, čehož důkazem nekrolog jeho vřele Havlíčkem samým v „Slovanu“ napsaný. Jmenovitě v Praze, kdykoliv tam zavítal, vždy slavně vítán byl. V hostinci „u Štočků“ na Václavském náměstí, kdež se ubytoval, shromáždili se jeho přátelé, a tu, když do sálu zvláště v dobách takých upraveného vstoupil, udělal nejprv kříž na čele, načež pozvedl v pravici „žížkovku“ a každému z přítomných svého Žižku líbatí dal a teprve potom na stolci svém se usadil.

„Žížkovky“ byly také jeho podnětem hotoveny. Jsou to hole hlavou Žižkovou ozdobené, jaké tehdejší soustružníci táborští Vacek, od něhož jsou nejlepší, Löwengrün, jenž později do Ameriky přesídlil, a Petr Peldřimovský vyráběli. Škoda, že nynější naši soustružníci jich nedělají. Byl to ryze tábořský výrobek, jakým vším právem chlubití jsme se mohli. Vždyť ještě roku 1865 professor baron Struve 12 „žížkovek“ zde zakoupil, aby je v daleké Varšavě rozšířil.

Svatoš, žele též pustoty místa, kde proslulé město Ústí stávalo, s povolením tábořského magistrátu r. 1827 nové místo založil, jež Starý Tábor slove, a mimo to i první na zříceniny hradu Přiběnic, v němž král Václav IV. vězněn byl, upozornil.

Také literárně byl činným, ač ničeho v časopisech neuveřejnil. Toliko zachovala se jeho píseň o Žižkovi, jež v rukopise v městském museu nyní se chová.

K jeho cti nazvána jest ulice tato ulicí Svatošovou.

IV. Kláštevní náměstí.

Trojím směrem vchází se z Hlavního náměstí do náměstí Kláštevního, totiž buď ulicí Svatošovou nebo ulicí Jungmannovou nebo ulicí Marianskou a ulicí Arbeiterovou.

Také toto náměstí nehonosi se již starými budovami; všechny povstaly v nynějším století, toliko kostel jest jich starší.

1. Kláštevní kostel.

Kláštevní kostel nalézá se v prostřed západní strany náměstí.

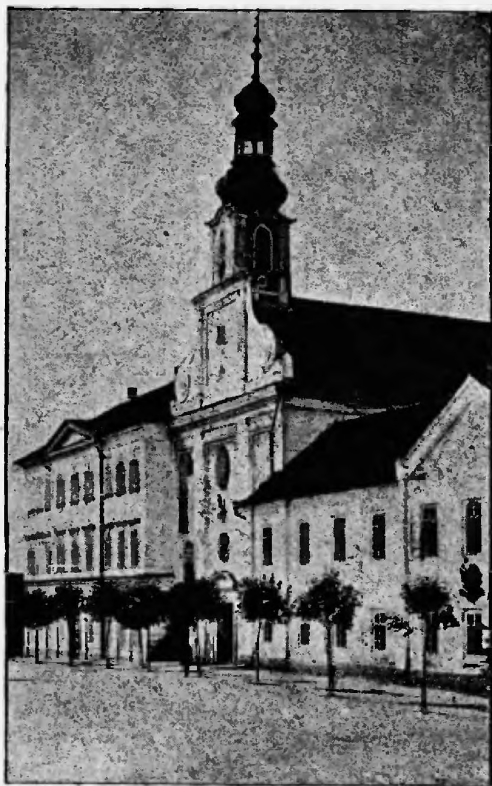
Náležel prvotně řádu augustiniánskému, který sem r. 1640 přičiněním císařského rychtáře Martina Zbudovského byl povolán. Podporou okolní šlechty a domácího občanstva vystavěli sobě nejprve klášter a potom kostel Narození Panny Marie, který r. 1662 dostavěn a vysvěcen byl.

Hojnými odkazy bohatli náramně tak, že v brzku nynější dvůr městský v Klokotech, mnoho polí u rybníků Jordánu a Zavadilky, potom zahradu Prádlo na Lužnici, pivovar Hýlov a zemský statek Paseku drželi. V klášteře měli také svou lékárnu, na Prádle pivo a víno, v klášteře pak svíčky a nadbytek hovězího dobytka prodávali, až jim prodej po mnohých sporech a soudech zakázán byl.

Zdá se, že také záhy vyššího vyučování v Táboře se ujali. Aspoň je známo, že r. 1696 mnich Tomáš s výborným prospěchem mládež latině učil. Také Augustiniáni, když r. 1750 měšťané Jan Votápek z Ritterswaldu a Václav Grasl k nim přišli s prosbou, zdaž by na školách latinských, o jichž založení se jednalo, vyučovali chtěli, byli k tomu ochotni a ochotu svou osvědčili i podruhé, když roku 1765 konšelé Jan Kučera a Vavřinec Karták a obecní starší Jan a Jakub Kučerové po prvním nezdařeném pokusu opět o zřízení latinských škol jednali. Ale, když hlavně snahou tehdejšího děkana Pavla Pratschofta a krajského Baltazara de Bossi opětne gymnasium zřízeno nebylo, obdrževše od neznámého jakéhos dobrodince jistinu 1000 zl., ustanovili jednoho ze sebe, jenž hochy latině vyučovati měl. I při třetím, avšak opětne bezvýsledném pokusu r. 1779 slibovali ujíti se vyučování ve školách latinských.

Ve škole městské měli vždy účastenství, ustanovující ze svých údů katechetu až do r. 1787, kdy nově ustanovený katecheta P. Lukáš úřadu svého ujeti se nechtěl, takže kaplan tábořský Tomáš Vykysalý převzal úřad katechety, který potom již jen světší kněží zastávali, ač 300 zl. z důchodů kláštera dostávali.

Také k památkám literatury české klášterníci vždy šetrně se chovali a mnoho vzácných knih staročeských zachovali, jako: duchovní román „Solfernus“ vydaný Sixtem z Ottersdorfa, veškeré čelnější spisy Daniele Adama z Veleslavína, Bartoloměje Paprockého „Diadochus“, „Bibli Melantrišskou“, „Kalendář“ Šimona

C. k. realné gymnasium. C. k. krajský soud.
Klásterní kostel.

Partlice ze Špicperka, „Akcí a rozepři mezi filosofem, v lékařství doktorem a oratorem neb prokuratorem“ Michala Pěčky z Radoštic, „Postillu“ Martina Zámorského a mnoho jiných.

Také pilně zaznamenávali pamětihodné příhody v pamětní knize, jež jediným jest pramenem historie města Tábora v druhé polovici XVII. a v celém XVIII. století.

Po ustanovení císaře Josefa II. nebyl sice klášter hned zrušen, ale nesměl žádných údu již přijímati a živořil až do r. 1816, kdy z dvou posledních členů řádu jeden zemřel a druhý do kláštera augustiniánského ve Lnářích se odebral.

Varhany a lepší kusy nářadí kostelního odevzdány byly do Budějovic a knihy, obrazy a ostatní nábytek veřejnou dražbou byly prodány. Nejvíce knih z kláštera chová bibliotéka děkanská, obrazy pak nacházejí se roztroušeny mezi občany. Zahrada „Prádlo“ a fundace klášterní připadly k záduší děkanskému a z jich kapitálu zřízen fond pro vydržování dvou kooperátorů při děkanském chrámě. Kostel byl též odevzdán v moc patronátu táborského a stal se filiálním kostelem děkanského chrámu.

Kostel má sedm oltářů, z nichž hlavní nese obraz **Narození Panny Marie**. Proti obyčeji v církvi zachovávanému nenalézá se na východní, ale na západní straně. V kostele nacházejí se staré obrazy.

Nyní je kostel určen hlavně pro bohoslužbu žáků reálného gymnasia.

Při kostele samém nachází se v podzemí **krypta** o 4 sklepeních, v níž až do doby císařovny Marie Teresie přes 200 těl šlechtických a nad to mnoho těl měšťanů a dobrodinců kláštera pochováno bylo. V ní byl i kamenný oltář Bolestné Panny Marie, který nyní na náměstí blíže chrámu se nalézá. Při něm konali Augustiniáni denně mše sv., opatřivše si k tomu papežské povolení.

2. Budova c. k. reálného gymnasia.

Z novověkých budov Tábora vyniká hlavně budova c. k. reálného gymnasia.

Sousedí s jižní strany s klášterním kostelem a zdvihá se na místě, kde stála jindy klášterní zahrada.

Stavba její obnůžlena hned r. 1851, kdy 18. srpna první volbou dosedl na stolec purkmistrovský Jakub Zeis, a provedena byla podle plánu Štěpána Weisze, c. k. úředníka při stavitelství roku 1856. Jest o dvou, na západní pak straně o třech poschodích.

Nejprv ubytovány v ní byly chlapecká hlavní škola a spojená s ní nižší realka, jakož i farní dívčí škola, nyní určena je výhradně reálnému gymnasiu.

O zřízení gymnasia Táborští dlouho usilovali. Již r. 1750 umlouvali se měšťané Jan Votápek z Ritterswaldu a Václav Grasl s konventem kláštera o zařízení gymnasia, ale, ač klášterníci ochotně podjítí se chtěli správy jeho, myšlenka tato z neznámých příčin utuchla. I nový pokus učiněný r. 1765 se nezdařil snahou hlavně krajského Baltasara de Bossi, jenž mstil se, že, podavše žádost o povolení císařské, jeho opominuli zpravití o svém úmyslu. Též děkan Pavel Pratschoft nedal vzniknouti gymnasiu z hněvu,

že chtěl mít jeho učitelé kněze světské a nikoliv řeholníky, jak chtělo mít měšťanstvo. S podobným neúspěchem setkali se měšťané i r. 1771 a 1779. Když potom r. 1816 klášter augustiniánský zrušen byl, pomýšleli opět měšťané na zřízení latinských škol a chtěli k tomu účelu získati budovu klášterní; avšak tehdejší císařský purkmistr neblahé paměti Kašpar Walter vymlouval se nejprv, že není na koupi v obecním důchodě dosti peněz, a když občané pytlíky plné stříbrnými dvacetníky a toлары nanесли, aby za ně budovu koupil, opozdil se schvalně o dražbě. Budova byla již c. k. eráru prodána.

R. 1834 dostal se do Tábora z Rakovníka magistrátní rada Adámek, který v občanstvu roznítil myšlénku zaříditi si realku dle vzoru Rakovnické, avšak Kašpar Walter, jenž bohužel 30 plných roků od l. 1813—1844 na nemalou škodu obce purkmistroval, dovedl opět neplechým přemlouváním myšlénku hned v zárodku zničiti.

Roku 1849, když utěšenější ruch zavládl, ač jen na krátkou dobu, celými Čechy, odebrala se deputace měšťanstva složená z magistrátního rady Frauenfelda a údů měšťanské repraesentace Jakuba Zeise a Františka Veselého k ministru vyučování hraběti Lvu Thunovi z Hohensteina a k státnímu podsekretáři baronu Josefu Helfertovi, žádajíc je, aby zde státní gymnasium zřízeno bylo, ale žádost byla opět bez úspěchu.

Nemohouce tudíž gymnasia dosíci, zařídili si ze čtvrté třídy, jež od r. 1838 ve dva ročníky rozdělena byla, r. 1851 aspoň nižší realku o dvou ročnících, již potom r. 1857 doplnili ročníkem třetím.

Téhož roku ustanoven byl při ní učitelem přírodních věd Emanuel Kregcz, před tím reálný učitel v Budějovicích, muž bystrého rozhledu a znamenitý učitel. V něm vznikla myšlénka, již také přijala obec za svou, založiti vedle nižší realky též nižší gymnasium a skombinovati je s realkou v tom způsobu, jak to organizační plán pro realky od r. 1847 v § 20. naznačuje. Vskutku byla také již v únoru 1859 podána o takto kombinované nižší reálné gymnasium žádost, avšak již 3. března odpověděno c. k. ministerstvem vyučování, že takovéto kombinování různých předmětů vzhledem k různým cílům nižší realky a nižšího gymnasia povoleno býti nemůže, že však obci volno je zříditi si vedle nižší realky též nižší gymnasium, při čemž v méně důležitých ohledech jakási vzájemnost obou ústavů by se připustila. Avšak měšťané, shledavše, že zřízením nižšího gymnasia větší byly by výlohy než výhody z něho plynoucí, nezřídili je a podali 8. září 1859 novou žádost o vyšší státní gymnasium, nabízejíce se, že k tomu cíli vykáží mu v nově vystavěné školní budově potřebné místnosti a je v dobrém stavu udržovati budou, že dodávati budou ústavu všechno potřebné topivo, že zařídí a dle potřeby rozmnožovati budou učebné sbírky, ač s podmínkou, aby jich i nižší realka užívati směla, a nabízeli buď jednou pro vždy nebo roční jistý příspěvek do státní pokladnice.

Když potom výnosem c. k. místodržitelství ze dne 26. listopadu 1859 byla obec vyzvána, aby udala summu, jakou přispěti chce na zařízení gymnasia, nabídli eraru jednou na vždy jistinu 100000 zl. Obec starala se nyní horlivě o sehnání potřebné jistiny, avšak mezitím došlo rozhodnutí c. k. ministerstva vyučování ze dne 10. srpna 1860, že pro nutnou potřebu šetřiti státní gymnasium zaříditi nemůže.

Táborští byli opět na holičkách, ale neustáli. Dle Nejvyššího diplomu ode dne 20. října 1860 nově obnovené obecní zastupitelstvo, jehož členem také reální učitel Em. Kregcz se stal, uchopilo se opět myšlenky zaříditi střední školu, a ježto jedni v měšťanstvu o zaražení vyššího gymnasia, druhí pak o zaražení vyšší realky a vyšší průmyslové školy usilovali, podalo, aby oběma stranám v měšťanstvu vyhovělo, dne 7. října 1861 opětně žádost, aby dovoleno mu bylo zříditi školu, v níž by realka s gymnasiem skombinována byla.

Plán, dle něhož na ústavu vyučovati se mělo, vypracoval důmyslný Kregcz. Plán neodchyloval se příliš od učebných osnov platných tehdež na gymnasiích a realkách. Mělo se jen při řediteli, učitelstvu a sbírkách uspořiti a kombinovaným vyučováním v náboženství, v jazyku českém a německém, v zeměpisu a dějepisu, v mathematice, v přírodopisu a částečně ve fysice vzdělání reálné a gymnasiijní více sblížiti. Mimo to v první a druhé třídě měli žáci též společně v rejsování vyučování býti, avšak latina a řečtina byly hned od první třídy jen žákům gymnasiijním a lučba, stavitelství, kreslení a krasopis, mimo to v nižších třídách fysika a v VII. třídě rejsování jen reálním žákům vyhrazeny býti.

Ponavržené pouze gymnasiijní třídy IV. a VIII. měly přestup na jiné učiliště umožniti.

Avšak c. k. místodržitelství výnosem ze dne 28. května 1862 předložilo obci samo dva učebné plány, které pro reálné gymnasium vypracovati dalo, aby pro jeden z nich se rozhodla a vybídla krajského Františka Laufbergera, jenž této snaze velice přál, aby s obcí dále vyjednával a přípravy konal, aby ústav počátkem školního roku 1863 otevřen býti mohl.

Mezitím podařilo se obci vymoci na hypoteku od české spořitelny v Praze půjčku 100.000 zl. splatnou ročními částkami.

Proto s radostí přijalo také obecní zastupitelstvo v památném sedění dne 11. června 1862 jeden z navržených plánů, avšak vymínilo si, že čeština, čehož tehdy v Čechách nikde ještě nebylo, musí býti jedinou vyučovací řečí na ústavě; v jiném pak památném sedění dne 20. srpna 1862 systemisovalo platy učitelů reálného gymnasia a ustanovilo, že založen má býti zvláštní fond k vydržování reálného gymnasia. K tomuto fondu dala obec jako základ 90000 zl. v 5⁰/₁₀₀ metallicích a 40000 zl. obligace národní půjčky, mimo to pravováreční měšťanstvo přispělo 21000 zl. a obec panství Tábořského, Chotovinského, Chýnovského a Zelečského 27500 zl. O tom sepsán základní protokol, jež všichni přítomní

údobné obecního zastupitelstva podepsali, totiž purkmistr Jakub Zeis, městští radové František Veger a František Fiala a výborové Vincenc Bárta, Bedřich Bretter, Václav Ctibor, Karel Hoffer, Karel Housa, Antonín Kočí, Emanuel Kregcz, Antonín Lang, Ludvík Mendl, Václav Nebuška, Antonín Pfeiffer, Vojtěch Stárek, Augustýn Veger, Josef Vostrý a Antonín Živna.

Brzy na to došlo do Tábora i rozhodnutí c. k. ministerstva vyučování ze dne 19. srpna 1862, jímž realné gymnasium na základě předloženého plánu se povoluje, ač prozatím jako privatní ústav, jemuž práva veřejnosti se dostane, až nabude se přesvědčení, že účelu svému skutečně zadošť činí.

Spolu k přání obce zavítal do Tábora zemský školní rada Václav Svoboda a poučil v sedění dne 6. září 1862 zastupitelstvo o všem, čeho bylo potřebí. Téhož dne vypsány byly konkursy na místa učitelská, na něž ve schůzi dne 23. září 1862 zvoleni byli ředitelem Václav Křížek, c. k. gymnasijsní profesor v Litoměřicích, pro klassickou filologii Martin Kolář, supplující učitel při gymn. v Králové Hradci, Vilém Kremser, supplující učitel při gymnasiu v Jihlavě, a František Patočka, supplující učitel při gymnasiu v Slaném, pro zeměpis a dějepis Antonín Tille, profesor při král. gymnasiu v Osěku a pro matematiku a rýsování Frant. Šanda, c. k. profesor vyšší realky v Košici, přidělený jako příkazný c. k. české vyšší realce v Praze. Mimo to jmenování byli supplenty Jan Mašek, supplující učitel při c. k. německé vyšší realce v Praze, a bezplatným kandidat professury Václav Ctibor. Katechetou ústavu jmenován byl P. Josef Landkammer, katecheta při nižší realní a hlavní škole v Táboře, a též učitelé nižší realky Emanuel Kregcz, Jan Formánek, Václav Červený, jakož i ředitel František Brunner, vyučovali dále na ústavu, ale Brunner již po roce odstoupil a celé řízení hlavní školy chlapecké se oddal a Jan Formánek r. 1865 na nově zřízenou hlavní školu dívčí jako řídící učitel přešel.

Konečně vyplnilo se po mnohých překážkách dávné přání všeho občanstva tábořského. Dne 4. října 1862 otevřen slavně první školní rok realného gymnasia.

Již den před tím oděl se Tábor v slavnostní háv. Spolu přibyli do Tábora biskup budějovický Jan Valerian Jirsík, zemský školní rada Václav Svoboda, jakož i Jan Dobromil Arbeiter, který ústavu více než 3000 svazků knih daroval. Večer uspořádáno bylo slavnostní představení v divadle, k němuž zvolena Kořeňovského veselohra „Obžinky“. Jemu předcházet proslov, jež sepsal tábořský rodák prof. František Květ a přednesl ředitel ochotnického divadla Vojtěch Stárek. Čistý výnos hry 55 zl. věnován byl na bezplatné obědy pro chudé žáky realného gymnasia. Po představení bylo skvělé osvětlení města a zároveň uspořádán Sokoly a zpěváckým spolkem průvod s pochodněmi a před obydlími vzácných hostů předneseny jsou zpěváckým spolkem příhodné sbory. Dne 4. října sloužil biskup velkou mši svatou, načež promluvil k občanstvu na kazatelně tklivou řeč, odebral se do bohatě ozdo-

bené školní budovy a ji vysvětil. Odpoledne skvělou hostinou skončila se dojemná slavnost.

Žáků přihlásilo se hned první rok 303 a vyučovalo se mimo I. třídu na parallelky rozdělenou ještě v II., III., IV. pouze reálné a v III. a IV. pouze gymnasiijní, neboť třídy reálné a gymnasiijní pouze postupně slučovati se měly.

Během prvního školního roku dvakrát vykonal školní rada Svoboda inspekci a vždy všestrannou spokojenost na jevo dal, dne 25. července 1863 pak dostalo se ústavu výnosem ministerským práva veřejnosti na dobu 6 let a 5. června 1868 definitivně.

Avšak město vzhledem k ústavu přinášelo veliké oběti a proto dne 9. června 1868 usneslo se obecní zastupitelstvo k návrhu M. Dr. Augustýna Lavante, aby podána byla ministerstvu žádost buď za subvenci nebo za převzetí ústavu do státní správy. Ředitel Křížek vypracoval žádost a nastalo vyjednávání mezi ministrystvem vyučování a obcí, jehož výsledek byl, že výnosem ministerským ze dne 10. října 1869 ústav od 1. ledna 1870 provisorně a výnosem ministerským ze dne 11. března 1870 ode dne 1. května 1870 definitivně ve správu státní převzat byl.

Obec věnovala svou budovu a učebné sbírky při ústavě, jakož i fond obnášející 163867 zl. 53 kr. a uvolila se vydržovati školníka, dodávati ročně 60 sáhů paliva a na svůj náklad obstarávati veškeré čištění a správu budovy.

Naproti tomu osvobození byli pro vždy školního platu všichni synové příslušníků Tábořských, jakož i z obcí, jež k fondu základnímu přispěli, totiž z panství Tábořského z obcí: Celkovic, Čekanice (městský úděl), Dražic, Drhovic, Horek, Klokot, Lhoty Samoty, Lhoty Zárybnické, Náchoda, Nasavrky, Radimovic, Srabova, Starého Tábora, Všechnova, Zahrádky a Měšic (z čísel 4., 9., 10., 10¹/₂, 11., 12. a 13.); z obcí panství Chýnovského: Bitova, Dobronice, Dubu, Hor Ratibořských, Hořic (dolních a horních), Chýnova, Chočín, Kladruba, Kloužovic, Kozmic (z čísel 4., 5. a 9.), Lažan, Mašovic, Nuzbel, Nové Vsi, Podolí, Ratibořic, Smyslova, Velmovic, Vřesce a ze Záhostic; z obcí panství Chotovinského: Hlinice, Chotovin, Jedlan, Košína, Lhoty (Bálkovy, Beranovy, Broučkovy a Jeníčkovy), Liderovic, Moravče, Radkova, Sedlečka, Vražné a Záhoří; z obcí panství Zelečského: Bečic, Bezděčína, Čenkova, Dobřejic, Dražiček, Hlavatce, Lánů, Lhotky, Libějic, Lomu, Malšic, Maršova, Oustrahic, Plané, Radimovic, Skřýchova, Slap, Strkova, Střebelice, Turovce, Větrova, Vobory, Zelče a Zhoře.

Prvním ředitelem ústavu byl Václav Křížek, jenž nezapomenutelným ostane v dějinách reálného gymnasia tábořského, jehož rozvoj byl stálou péčí jeho. Avšak smrtí jeho dne 4. června 1881 i vlast utrpěla ztrátu velikou. Byl horlivý spisovatel nevšední bystrostí ducha vynikající, čehož čestnými svědky jsou četné spisy jeho.

Po něm stal se ředitelem ústavu nejvyšším rozhodnutím J. V. císaře Páua ze dne 11. října 1881 professor při c. k. gym-

nasiu v Jičíně **Josef Riss**, který 14. listopadu 1881 v úřad svůj nastoupil a vzornou péčí o dobrou pověst ústavu i spravedlností vyniká, jsa též spisovatelem důkladných monografií historických a školních učebnic.

Až do r. 1884 měl ústav též místoředitele **Frant. Šandu**, který v září 1884 povolán byl za ředitele c. k. české vyšší realky v Karlíně. — Šanda sepsal řadu geometrických učebnic školních a upravil Heského předlohy ku praktickému rýsování „Jednoduché předměty stavitelské a strojnické“ i návod k nim.

Mimo to působilo neb působí až do dnešní doby na ústavu 37 skutečných profesorů a 50 supplujících učitelů.

Z nich zemřeli již: ředitel **Václav Křížek** a **Václav Bakovský**, **František Brunner**, **Jan Formánek**, **Osvald Christ**, **Petr Koudela**, **Vil. Kremser**, **Jáchym Kvíčala**, **Jan Ployhar**, **Václav Roudný**, **Ph. Dr. Augustýn Schwarzer**, **Jan Straka**, **Josef Škrdlík**, **Jan Švorc** a **Ottomar Zelenka**.

Mezi professory, již na ústavu působili, mimo vzpomenutého ředitele Křížka věhlasného jména nabyli zvláště **Ph. Dr. Antonín Tille** (1863—1868), nyní c. k. zemský školní inspektor v Praze a výtečný zeměpisec, **Jakub Husník** (1864—1873), nyní professor při c. k. reálném gymnasiu v Praze, proslulý vynálezce světlotisku a jiných vynálezů a výborný malíř akademický, a **Ignác Mejsnar** (1865—1885), nyní professor při cís. král. akademickém gymnasiu v Praze, jenž první do jazyka českého veškerá Homerovi připsovaná díla a některá ruská díla básnická přeložil a velice v Táboře činný byl.

Mimo to působili při reálném gymnasiu professoři spisovatelé:

František Patočka (1863—1872), nyní professor při c. k. reálném gymnasiu v Praze, **Emanuel Kregcz** (1863—1865), nyní professor při c. k. realce v Rakovci ve Voj. Hranici, **Jan Formánek** (1863—1865), zemřel jako ředitel měšťanské dívčí školy v Táboře, **Ph. Dr. Aug. Schwarzer** (1864—1867), zemřel jako ředitel vyšší hospodářské školy v Táboře, **Tomáš Hlavín** (1865—1868), nyní professor při cís. král. akademickém gymnasiu v Praze, **Ignác Mašek** (1866—1868), nyní professor při c. k. vyšším gymnasiu na Novém Městě v Praze, **Emanuel Bárta** (1866 a 1867), nyní professor při c. k. reálném gymnasiu v Litomyšli, **Jan Švorc** (1868—1870), zemřel jako učitel při pomologické škole v Troji, **Ottomar Zelenka** (1868), zemřel jako ředitel městského sirotčince v Praze, **Petr Koudela** (1869—1873), zemřel jako professor při gymnasiu v Klatovech, **Václav Bakovský** (1871—1873), zemřel 31. března 1873, **Bohumil Bauše** (1871—1875), nyní professor při c. k. vyšším gymnasiu na Novém Městě v Praze, **Vincenc Prasek** (1871), nyní ředitel českého (Matičního) gymnasia v Opavě, **Jan Říha** (1873—1885), nyní professor při c. k. gymnasiu v Písku, **Jan Šafránek** (1874—1876), nyní professor při c. k. reálném gymnasiu v Kolíně, **Jan John** (1877), nyní professor při cís. král. paedagogiu v Soběslavi, **Josef Uličný**

(1878—1880), nyní supplující učitel při cís. král. českém gymnasiu v Brně, a Hubert Fiala (1879), nyní professor při c. k. české realce v Brně.

Také vrchní zemědělský inženýr v Praze, Antonín Němec, zde v letech 1866—1871 působil.

Svým žákům i kolegům nezapomenutelnými jsou Vil. Kremsler (1863—1876), vzorný charakter a výborný filolog, a Jan Ployhar (1865—1867), který jako zatímní ředitel vyšší hospodářské školy v Táboře zemřel r. 1873.

Nyní r. 1886 působí při reálném gymnasiu:

Ředitel: Josef Riss (od r. 1882); professori: Martin Kolář (1863), historiograf města Táboře a výborný archaeolog (nyní chystá větší dílo o heraldice české), František Hromádka (1871), horlivý spisovatel mathematický, meteorolog (jeho práci jest též v Evropě i mimo Evropu rozšířené dílo: „Obrazy ze silozpytu“), Vil. Steinmann (1865), spisovatel v oboru klassické filologie, Ignác Malý (1871), P. Karel Konrád (1871), spisovatel velkého díla: „Dějiny posvátného zpěvu staročeského“, jehož I. díl již vyšel, Jan Novák (1871), spisovatel v oboru historie (také vydal „Zeměpisné obrazy“), Leopold Ferber (1878), Václav Knotek (v l. 1870 a 1871 a nyní od roku 1877), c. k. školní inspektor okresu tábořského, August Sedláček (1876), dopisující člen kr. české společnosti nauk a konservator, věhlasný spisovatel díla „Hrady, zámky a tvrze království českého“ a četných monografií historických, Vilém Vočadlo (1872), spisovatel „Slovníka kapesního polsko-českého“, Frant. Aug. Slavík (1879), horlivý badatel v dějinách českých bratří, spisovatel „Panství Tábořského“, „Dějin Domašína“ a mnohých jiných monografií, Otakar Hejnic (1876), František Šafránek (1876), od roku 1885 jako c. k. okresní školní inspektor okresů čáslavského a německobrodského se sídlem v Čáslavi na dovolené, výborný petrograf, spisovatel přírodopisných učebnic, Richard Branžovský (1881), spisovatel „Dějin řeči a literatury francouzské“, Antonín Sucharda (1881), mathematický spisovatel, Karel Thir (1886), Václav Červený (působí od r. 1853 při nižší realce, od r. 1863 při real. gymnasiu); supplující professori: Ph. Dr. František Bayer (1881), výborný živočišchozpytec a spisovatel, Eduard Procházka (1880), Josef Kramář (1886), Josef Benhart (1885), Alexandr Bernard (1885), Josef Ryněš (1885), Karel Boháč (1881).

Vyučovací plán reálného gymnasia, jakož jinak ani mysliti se nedá u nového ústavu, často se měnil. Kdežto v prvním přijatém plně i ve vyšších třídách společně vyučování byli žáci gymnasialního i reálného oddělení, jest dle posledního plánu, daného ministerstvem vyučování dne 17. ledna 1876 každé oddělení zvlášť vyučováno a platí pro ně plány gymnasiální i realek samostatných. V první a druhé třídě jest, jak původně již bylo, vyučování společné. Teprv, když vstupuje žák do třetí třídy, jest mu při zápise se prohlášiti, zdali do gymnasiálního neb reálného oddělení vrážděn býti má, avšak proto přece je vyučování ve III. a IV.

trídě společné, různě se jenom tím, že pouze pro gymnasistu jest řečtina, pro realistu pak jsou franština a krasopis (rozličné fraktury, písmo lapidární a gothické) předměty závaznými. Gymnasista má tu výhodu, že přiučuje se ještě rýsování a kreslení, realista pak latině, při učení se jazykům romanským velmi prospěšně.

Žáků na ústavu bylo vždy hojně. Hned první rok školní přihlásili se 303 žáci. Nejvíce žáků bylo v roce 1866, totiž 517. Roku 1868 zřízením českého gymnasia v Budějovicích počet žáků ovšem značně klesl, avšak vždy přes 400 žáků na ústavu studovalo. Roku 1870 i 20 Bulharů, roku 1871 již 40 Bulharů a Srbů na ústav přibýlo, a i v letech následujících zde pobýlo. Poslední léta, kdy studia neposkytují těch výhod, jako v letech dřívějších, opět počet studentů o něco klesl.

V školním roce 1885 přijati byli 364 žáci, během roku však ubyli 22 a přibýli 2 žáci, takže ke konci r. 1885 zbyli 344 žáci. Z nich bylo 340 žáků veřejných, 3 byli privatisté a 1 mimořádný žák. Dle náboženství studovalo tu 318 katolíků, 1 evangelík augsb. vyznání a 25 židů, dle národnosti 342 Češi a 2 Němci. — Z nich obdrželo žáků 61 (17·7%) vysvědčení I. třídy s vyznamenáním, 226 vysvědčení I. třídy, 26 II. a 8 III. třídy, 21 žáku povolena oprava z jednoho předmětu po prázdninách a 1 žák pro nemoc zůstal nezkoušen, 1 žák byl mimořádný.

Mimořádným předmětům obcovali: jazyku francouzskému 44, těsnopisu 40, zpěvu 86, hudbě 56 a tělocviku 44 žáci.

Žáků, již měli nadace, bylo 10 a úhrnná roční suma nadací činila 977 zl.

Školné obnášelo 1616 zl.

Na počátku školního roku 1886 přihlásilo se 348 žáků.

První maturitní zkoušky s gymnasisty konány byly od 26. do 29. července 1867. Všech 16 abiturientů odbylo zkoušku s prospěchem, 6 pak z nich s vyznamenáním. V oddělení reálném konány byly první maturitní zkoušky roku 1869 a všech 10 abiturientů uznáno bylo dospělými; 7 z nich docela s vyznamenáním. Oběma zkouškám předsedal zemský školní rada Václ. Svoboda.

Všechna maturitanta na ústavu bylo do konce školního roku 1885 v oddělení gymnasiijním 310, z nichž 97 (31%) obdrželo vysvědčení dospělosti s vyznamenáním a 184 dospělosti, maturitanta v oddělení reálném 158, z nichž 32 (20%) nabyli vysvědčení dospělosti s vyznamenáním a 116 uznáno náležitě neb dostatečně dospělými.

Ze žákův, již na ústavě studovali, literárně činní jsou, mnozí i zvůněného jména požívající, Tito:

Frant. Bareš, c. k. professor v Mladé Boleslavi, František Brábek, lektor jazyka a literatury maďarské při c. k. universitě v Praze, Richard Branžovský, c. k. professor v Táboře, Hynek Burian, bývalý ředitel hospodářské školy v Šádově v Bulharsku, Bohuslav Čermák, amanuensis v c. k. universitní knihovně v Praze, MDr. Jan Hatlák v Nových Benátkách, MDr. Karel Hellmuth ve

Vlašimi, Václ. Hess, žurnalista v Praze, František Prav. Hnilička, supplující professor při c. k. české realce v Brně, Josef Holeček, spisovatel na Smíchově, JUDr. Alois Kotrbeloc, advokát v Táboře, JUDr. Miroslav Krajuík, advokát v Praze, Karel Křemen, professor ve Vysokém Mýtě, JUDr. Ignác Lang, advokát v Táboře, P. Václav Macek, katecheta při měšťanských školách v Soběslavi, Jan Máchal, c. k. professor v Německém Brodě, Karel Neudörfel, c. k. professor a okresní školní inspektor v Chrudimi, JUC. Augustýn Nevšimal, advokátní koncipient v Plzni, Jan Peisker, amanuensis v c. k. universitní knihovně v Praze, Josef Penížek, spisovatel ve Vídni, P. Otto Vítězslav Pitra, kooperator v Maffersdorfu u Liberce, Ottomar Pohl, lékárník na Smíchově, JUDr. Ladislav Quis, advokát v Přelouči, Emil Richter, hospodářský úředník, František Šafránek, c. k. professor a okresní školní inspektor v Čáslavi, Jan Šafránek, c. k. professor v Kolíně, Karel Tuček, řídící učitel ve Stáhlavech, bratři Josef a Matěj Vaněčkové, proslulí matematikové, z nichž první, cís. kr. reální professor v Jičíně, jest členem mnohých učených společností, druhý jest assistentem matematiky při c. k. české polytechnice v Praze, Karel Zarda, právník již zemřelý, P. Jan Zahourek, kaplan v Sušici, JUDr. Josef Žalud, advokát a zemský poslanec v Praze a j.

Viktor Oliva, taktéž žák ústavu a akademický malíř, svými kresbami v časopisech jeví pěkný talent.

Ostatně i mnozí jiní žáci ústavu velmi čestně působí v svém povolání. — Z nich vzpomínám ještě Františka Nováka, architekta v Pešti, horlivého národovce a mocnou podporu peštských Čechů.

Reálné gymnasium vládne bohatými učebnými sbírkami, jichž stav jevil se ke konci školního roku 1885 následovně:

Knihovna professorská čítala 3722 spisy v 6077 dílech a 2160 programův, knihovna žákovská pak 2558 děl v 3656 svazcích. — V knihovně jedné neb druhé nalézají se všechny čelné spisy nové, jak belletristické tak vědecké, v jazyku českém vyšlé, a čelná díla vědecká, v jiných jazycích sepsaná, mimo to i mnoho spisů ze všech jazyků slovanských.

Ze starších spisů literatury české, jichž též tu hojně, jsou i mnohé, jimiž málokterá knihovna na venkově honositi se může.

Jsouť tu z prvotiskův: „Trojanská kronika“, „Písmo svaté starého zákona“ a Beneše z Hořovic „Martinianův aneb římská kronika“ z r. 1488, a Františka Petrarky „Knihy dvojce o lékařství proti štěstí a neštěstí“ od Řehoře Hrubého z Jelení přeložené z roku 1501.

Dále jsou tu: Brikcioho z Licka „Titulové stavu duchovního a světského“ z roku 1534, „Písmo svaté starého i nového zákona“, vytištěná u Pavla Severina z Kapli Hory z roku 1537, Ctibora z Čimburku „Hádání pravdy a lži o kněžské zboží a panování jich“ z roku 1539, Václava Hájka z Jihočana „Kronika česká“ z r. 1541, Buriana Sobka z Konic „Překlad kroniky Karionovy“ z r. 1541, „Vohrada z němečiny na česko Albrechtovi z Brandenburka odeslána, pro které přičiny král jeho milost a kurfiřt saský proti témuž markrabovi tažení vojenské předsevzítí sou ráčili“ (tisk posud úplně neznámý) z r. 1553, Zikmunda z Puchova „Kosmografia česká“ z roku 1564, Jiřka Melantricha z Aventina „Písmo svaté“ úplně z r. 1570, „Základ víry“ z roku 1568 v Ingolštate vytištěný, Pavla Kristiana z Koldína „Práva městská království českého“ a „Práva městská království českého v krátkou summu uvedená“ z r. 1579, Daniela Adama z Veleslavína „Kroniky dvě o založení země české a prvních obyvatelích jejích“ z roku 1585, „Kalendář historický“ z r. 1590 a z němečiny přeložený spis „Itinerarium sacrae scripturae“ z r. 1592, Adama Hubera z Rysenpachu „Regiment zdraví“, přel. z Henr. Rantzowia z r. 1587, „Apotéka domácí“ z r. 1595 a „Herbár“ Ma-

thiolův z r. 1596, „Jakuba Feychta pět kázání“ přeložených Václavem Brosiem z r. 1589, Václava Plácela z Elbinku „Historie židovská“ z r. 1592, Jana Kocína z Kocinětu „Historia církevní Eusebia přijímám Pamfla, biskupa caesarienského v Palestině“ z r. 1594, „Nový zákon“ vytisknén v Králicích r. 1596, Bartoloměje Paprockého z Hlohov „Zrcadlo markrabství moravského“ z roku 1593 a „Diadochus“ z r. 1602, Jiřka Závěty ze Závětí „Dvořská škola“ z r. 1607 a „Volení a korunování Matyáše na císařství římské“ z r. 1612, „Křtířofa Haranta z Polžic „Cesta z království českého do Benátek a odtud do sv. země“ z roku 1608, Michala Pěčky z Radostic „Akcí a rozepře mezi filosofem, v lékařství doktorem a oratorem neb prokuratorem“ z r. 1609., Šimona Partlice z Špicperka „Kalendář hospodářský s pamětní historickými“ z r. 1617, „Artikuly sněmů“ od roku 1600, celkem 41 kus, Tomáše Pešiny z Čechorodu „Předchůdce Moravopisů“ z r. 1663, Václava Rosy „Čechofecnost“ z r. 1672, Jana Františka Beckovského „Poselkyně starých příběhův českých“ z r. 1700, Václava Josefa Veselého „Geometrie praktická“ z r. 1734 a j. v.

Ze starolatinských kněh jsou v knihovně dva prvotisky a několik tisků, podobně je tu i několik staroněmeckých kněh.

Mezi dárci knihovny jsou dva, jichž jména zlatými písmeny vryta býti zasluhují v dějinách ústavu. Jsou to: Jan Dobromil Arbeiter, pražský měšťan, který veškerou knihovnu svou 1614 spíší ve 2480 dílech ústavu věnoval, a P. Jakub Matěj Růžicka, zvěcnělý fidelel čis. kr. gymnasia v Jindřichově Hradci a rodák tábořský, který knihovnu 392 spisů v 542 dílech obdaroval.

Kabinet historicko-geografický má závěšených map 60, národopisné 4, menších map 36, dějepisné 32, atlasův 35, globův a vypouklých map 11, dějepisných tabulek 14, obrázkové cestopisy 4, obrazy a plány 92.

Kreslárna čítá ve své sbírce 2012 listů předloh a 413 čísel modellův, rýsova 6 děl s předlohami a 56 kusů modellův a přístrojův.

Kabinet přírodnický chová v oddělení zoologickém sbírky osteologické 36, sbírky ssavců 24, ptáků 118, plazů 24, obojživelníků 14, ryb 33, měkkýšů 193 čísla; sbírky členovců mimo 9 sbírek hmyzů 60 čísel, červů 19, ostnokožců 15, láčkovců 42 a prvoků 7 čísel. — V něm zahrnuty jsou 164 praeparaty líhové, modelly skleněné a j. jsou 33, praeparatů mikroskopických 20.

Oddělení botanické má 2 herbáře: 10 svazků rostlin českých a 2 svazky rostlin cizích, sbírku lišejníků, herbář rostlin alpských, sbírku dřev a plodů, 6 modellů květů a 3 líhové praeparaty.

V oddělení mineralogickém jest 400 druhů nerostů, 207 kusů hornin, 7 mikroskopických přetěžů hornin a 362 kusy zkamenělin, modellů krystalografických sádrových je 148, papírových velkých i menších 150.

Děl obrázkových čítá kabinet 25 zoologických, 18 botanických, 12 geologických a palaeontologických.

V botanické zahradě pěstováno bylo jen asi 250 druhů rostlin, ježto část její pro přípravy k stavbě nové budovy chlapecké školy ležela ladem.

Kabinet fyzikální obsahuje 350 čísel, z nichž náleží mechanice 55, hydrostatice a hydrodynamice 18, aerostatice a aerodynamice 21, akustice 27, magnetičnosti a elektrině 91, nauce o teple 18, optice 70 a astronomii 4 čísla. Nástěnných diagramů jest 35 čísel a ručních přístrojů 11 kusů.

Lučebna čítá strojů 125 a lučebnin 440 mimo potřebné nádoby porcelánové a skleněné a potřebné praeparaty k experimentování.

Při ústavě je též sbírka numismatická, která v posledních letech, co městské museum bylo založeno, jen nepatrně se rozmnožuje. — Nyní jest ve sbírce 2379 mincí zlatých, stříbrných, měděných a j., 68 bankovek a 1 pomocné dílo. Mince jsou tu antické (1 zlatá, 15 stříbrných a 104 měděné), české, moravské, slezské, starorakouské, uherské, dědičných zemí a císařství rakouského, německé, švýcarské, nizozemské a belgické, turecké, řecké a jonské, rumunské, francouzské, italské, španělské, ruské a polské, britské, skandinávské, asijské, americké, památné a 16 odlišků.

Mimo to je při ústavě sbírka hudebnin a hudebních nástrojů, která čítá 110 čísel hudebnin a 12 hudebních nástrojů.

Tělocvičny jsou při ústavu dvě, letní a zimní a jsou vším potřebným opatřeny.

Při ústavu jest také současně s otevřením jeho zřízen spolek, jemuž po smrti původce jeho, fidelele Křížka, dáno bylo jméno: „Křížkův spolek na podporování chudých žáků“.

Spolek skládá se: a) z řádů čestných, b) z řádů zakládajících, kteří ve 3 letech složí nejméně 12 zl., a c) z řádů přispívajících s ročním příspěvkem 1 zl.

Čestní členové spolku jsou nyní 3, zakládajících 87 a přispívajících 76. Předsedou spolku je vždy ředitel ústavu.

Spolek měl roku 1885 příjmu 768 zl. 49 kr., výloh 734 zl. 20 kr., z nichž 260 zl. 75 kr. vydal za 1043 obědy chudým žákům, 129 zl. za peněžité podpory a 56 zl. 42 kr. za knihy a kreslicí papír.

Od roku 1863—1885 vydal spolek ku svým účelům 9283 zl. 56 kr.

Spolek vládne též 5 nadacemi: 1. nadací na památku oslavy stříbrné svatby Jejich císa. král. Veličenstev, čísel 331 zl. 66 kr., 2. nadací Jana Dobromila Arbeitra pro abiturienty 1000 zlatých, 3. nadací obce židovské na památku 25letého na trůn nastoupení J. Vel. císaře Františka Josefa 100 zl., 4. nadací Jungmannovou v obnosu 286 zl. 93 kr. a 5. nadací prof. Bakovského 300 zl.

Při ústavu zařízena je také řemeslnická pokračovací škola.

Již r. 1863 zařízena byla hlavně působením ředitele Václ. Krížka škola pro řemeslníky, ale pro netečnost cechů, jež ji vydržovali se uvázaly, zanikla již po tříletém její trvání.

Teprve r. 1875 učinila občanská beseda hlavně působením svých členů professorů Dr. Jana Maška a Ant. Červeného opět pokus, aby řemeslnická škola zařízena byla.

Pokus se zdařil. Občanská záložna, váreční měšťanstvo a sladovna uvolily se přispívat ročně po 100 zl., na dobu 3 let ochotnický spolek 50 zl. ročně, sbor c. k. ostrožtelců 15 zl. ročně, spolek Libanon 5 zl. ročně, besedy občanská a měšťanská značné neurčité příspěvky. Zbývající část peněz, svítivo, topivo a místnosti potřebné opatřovati uvázala se sama obec usnesením obecního zastupitelstva dne 24. září 1875, načež téhož ještě roku 1. listopadu byl I. a II. a v školním roce 1876—7 III. ročník pokračovací řemeslnické školy otevřen.

O rozvoj školy pečuje zvláštní kuratorium, v němž nyní zasedají: purkmistr JUDr. Emanuel Zeis jako předseda, c. k. okr. šk. inspektor Václav Knotek v zastoupení c. k. vyučovací správy, ředitel Josef Riss (s hlasem poradním), Jan Nedvídek v zastoupení budějovické obchodní komory, tito všichni dle statutu, a volbou obecní výborové Karel Ctibor, řed. František Farský a MDr. Antonín Lešanovský.

Ředitelem školy je vždy ředitel realného gymnasia, učitelé professoři též z realného gymnasia.

Školní rok trvá od 1. října do konce dubna a vyučuje se dle plánu, jež c. k. ministerstvo vyučování pro tyto školy vydalo výnosem ze dne 24. února 1883.

Na konci roku podělování bývají výborní žáci knihami neb jinými přiměřenými dárky.

V školním roce 1885 bylo všech žáků 159, z nichž obdrželi vysvědčení I. třídy s vyznamenáním 15, I. třídy 66 a II. tř. 30.

Na místě jižní části nynější botanické zahrady staví se nyní nová budova chlapecké obecné školy, do níž vchod zřízen bude z ulice Filipovské.

Plány školy této jsou prací zemského inženýra A. Rosenberga a táboorského stavitele Františka Kliera. Tomuto také svěřena je stavba školy za cenu 42.880 zl., jež do června 1887 má býti provedena.

Nyní nachází se chlapecká škola obecná ve staré již budově v ulici Převrátilské. —

Školství tábořské, jakkoliv zprávy o něm jsou necelé a kusé, bývalo v prvních dobách znamenité. Staří Táboři horlivě pečovali o dobré mládeže vychování. Důkazem toho je nám svědectví Aeneáše Sylvia, potomního papeže Pia II., který, navštívil r. 1451 Tábor, napsal, že lid v něm našel neotesaný a hrubých mravů, že však lid tento liboval sobě v naukách a hojný počet žáků a kněží tábořských, že s ním rozmlouval po latinsku.

I v století šestnáctém kvetlo školství tábořské znamenité. Zvláště pověstnou stala se škola naše v l. 1540—1555, kdy výtečný Viktorin Osiander ji řídil a jinoši z dalekých končin vlasti české sem chodívali na učení, jako potomní rektor university pražské a slavný reformátor českého školství M. Martin Bacháček z Nauměřic, který až z Loun sem do školy přišel.

Věhlasnými učiteli tábořskými také byli r. 1576 Matěj Gryll z Gryllova, v l. 1598—1602 Jan Chvatalius z Královic, roku 1602 Volfgang Historius z Vodňan, r. 1603—1605 Jan Pelargus z Rakovníka, r. 1605 M. Martin Tychistes z Bohdanče, r. 1606 Štěpán Ambrosius z Kladrub a po něm Martin Racopaeus z Vodňan.

Avšak nastala válka třicetiletá, jež národnosti české i její školství zasadila rány přehluboké. I v Táboře kleslo školství se své výše a počátkem tohoto století nalézalo se v stavu přežalostném, takže v městě vyskytly se tři školy pokoutné, které však z rozkazu gubernia brzy zrušeny byly; zámožnější pak občané posílali své dítky na učení k P. Titelovi do Klokot, jiní do Mašic, ježto v Táboře po pětiletém i šestiletém chození do školy dítky ani řádně čísti ani psáti ani pro domácí potřebu počítati se ne naučily.

Avšak r. 1808 dosazen byl do Tábora za purkmistra Martin Kopecký, který u vysokého gubernia zemského vymohl, že dekretem ze 4. listopadu 1811 městská škola ve trojtrídni hlavní školu přeměněna byla.

Hlavní škola byla slavnostně dne 25. listopadu 1811 otevřena, čemuž i budějovický biskup, hrabě Prokop Schafgotsch přítomen byl.

Ředitelem a katechetou její stal se P. Antonín Weinmann z Weinfeldu a učiteli: nezapomenutelný Antonín Svatoš, Jakub Pommer a František Krtek, který též literárně činným byl.

Do školy dostavilo se 300 žáků, kdežto před tím školu v Táboře jen 180 dítek navštěvovalo.

Mimo čas školních hodin vyučoval Svatoš odrostlejší žáky kreslení, a též opakovací hodiny pro učeníky byly zařízeny, do nichž 105 učeníků se dostavilo.

R. 1813 také vyučování ženským ručním pracím bylo na škole zavedeno, a první učitelkou stala se Anna Krausová, manželka městského ranhojiče.

Purkmistr Kopecký zjednal škole také zahradu před Pražskou branou, později „botánkou“ zvanou, v níž žáci ošetrováním a pěstováním zahradních květin, bylin a stromů se zaměstnávali.

Škola roztomile zkvétala, počet žáků stále rostl — r. 1814 bylo jich již 466 — takže čtvrtá třída byla zřízena a zvláštní učitel kreslení, měřictví a stavitelství František Stark byl ustanoven.

R. 1817 stal se Weinmann z Weinfeldu městským děkanem a řízení školy nejprv prozatímně, od 22. června 1822 pak definitivně převzal **Antonín Svatoš**.

Za něho byla roku 1832 oddělena děvčata od hochů a pro ně zřízena farní dívčí škola, r. 1838 pak čtvrtá třída byla ve dva ročníky rozdělena. Učiteli, již pod Svatošem při škole působili a zvláště vynikali, byli: František Krtek, Jan Schmitt, spisovatel, Karel Květ, otec professora university varšavské a spisovatele Dr. Františka Květa, Josef Bezecný, otec nynějšího jenerálního intendantu dvorních divadel, bar. Jos. Bezecného (který však v ovzduší vídeňském zapomněl na Tábor i na Čechy), Josef Wildmann, Antonín Doležálek, odkudž za ředitele ústavu pro slepce v Pošti povolán byl a velice proslul, Václav Lošan, Václav Procházka, Vojtěch Krátký.

Dne 21. listopadu r. 1850 zemřel Svatoš a ředitelem školy stal se prozatímně městský děkan, P. Vojtěch Püschel; neboť jednalo se o zřízení nižší realky, jež s hlavní školou spojena býti měla. — To když se stalo, jmenován byl ředitelem hlavní i realní školy prozatímně r. 1852 P. Josef Listopad, katecheta, načež dne 1. října 1856 stal se definitivně ředitelem technický učitel **František Brunner**, který ředitelem hlavní školy zůstal, i když roku 1862 realka zrušena a realné gymnasium zařízeno bylo.

V době té vyučoval na realce krátký čas v roce 1852 Josef Soukup, výborný spisovatel paedagogický, který r. 1882 jako ředitel měšťanské školy v Písku zemřel. Na hlavní školu povolání byli v době té v dobré paměti posud žijící učitelé: Josef Vojta, František Jelínek, František Linder, Josef Nikolau, výborný spisovatel paedagogický, jež všechny již chladná země kryje, a František Altmann, nyní učitel v Plzni.

Brunner zemřel 6. srpna 1864 a nástupcem jeho po krátkém spravování školy katechetou P. Janem Hulakovským, nyní profesorem na Smíchově a horlivým spisovatelem českým, stal se **Josef Wildmann**, který již od r. 1828 v Táboře vyučoval.

Působiv zdárně v Táboře 49 roků, zemřel Wildmann dne 17. března 1877 v stáří 73 roků a 2 dní.

Po něm do konce školního roku vedl správu školy učitel Antonín Kostlivý, načež počátkem školního roku 1878 stal se řídícím učitelem **Frant. Čerych**, učitel při dívčí měšťanské škole v Táboře, ale již po roce odstoupil, jmenován byv ředitelem dívčí měšťanské školy, a řídícím učitelem stal se **Antonín Kostlivý**, který zdárně školu řídí.

Školu navštěvuje nyní 617 žáků. Škola je šestitřídní a nyní působí při ní vedle řídícího učitele Antonína Kostlivého učitelé: Emanuel Housa, Josef Kvěch, Josef Pich a Eman. Rabiška, mladší učitelé Karel Kocian, Karel Müller, Václav Červený a Ign. Čeněk. Náboženství vyučuje kooperátor, P. František Korecký. — Místní školní rada podala sice před 3 roky žádost, aby zvláštní místo katechety při škole zřízeno bylo, avšak zemská školní rada žádost zamítla z důvodu, že zákon žádného ustanovení katechetů při obecných školách nezná.

3. C. k. erární soudní budovy.

S klášterním kostelem sousedí po severní jeho straně c. k. trestnice a c. k. krajský soud.

Když klášter augustiniánský byl zrušen, koupil budovu jeho r. 1817 c. k. erár a upravil ji pro trestnici.

Ježto trestanci byli jen v jednom oddílu budovy umístěni, zůstaly ostatní prostory prázdné až do r. 1832, kdy do nich hlavní škola přeložena byla a je až do r. 1840 obývala. Od tohoto roku slouží budova cele soudním úřadům a trestnici.

V trestnici vězněny jsou všechny osoby bez rozdílu pohlaví, které c. k. krajským soudem Tábořským k trestu vězení až do doby jednoho roku odsouzeny byly, jakož i osoby ve vyšetřovací vazbě se nalézající. Osoby odsouzené k žaláři déle jednoho roku trvajícimu odváženy bývají do trestnic na Borech u Plzně nebo k sv. Václavu do Prahy, a jsou-li ženského pohlaví, do Řep.

Dohled nad vězni vykonávají 4 dozorcí, jimž nadřízen je c. k. žalárník, nyní J. Kladívko.

V trestnici nalézá se také porotní sál, v němž čtyřikráte do roka porotní líčení konána bývají.

Roku 1885 zasedala porota celkem 19 dní a sice: 16.—19. února, 18.—23. května, 24.—27. srpna a 16.—20. listopadu.

Líčení bylo celkem 19, z nichž 4 pro vraždu dítěte, po 3 pro zhárvství, krádež a smilstvo, po 1 pro sprostou vraždu, těžké poškození na těle, loupež, podvod, zpronevěření a zneužití moci úřední.

Osob před porotu pohnaných bylo 26, z nichž bylo 18 mužských a 8 ženských. — Z nich nevinnými prohlášeny byly 3 osoby, vesměs mužské, z nichž 1 z vraždy a 2 ze smilstva obviněny byly. — Odsouzení došly 23 osoby, z nichž 2, obě ženské, odsouzeny byly k trestu smrti provazem, a 21 ku těžkému žaláři na úhrnnou dobu 90 roků a 6 neděl, a sice mužské osoby úhrnem na dobu 70 roků, 11 měsíců a 2 neděl, ženské osoby na dobu 19 roků a 2 měsíců. Nejdelší trest vězení přirčen 1 ze zhárv na dobu 14 roků.

Říká se, že v Tábořském kraji je nejvíce zločinců, hlavně zlodějů; avšak, porovnávajíc činnost porotního soudu tábořského s jinými venkovskými, shledáváme, že činnost jeho je poměrně dosti skrovná. Jinde zasedá porota v každém období téměř 10, 14 dní i déle, u nás pravidelně 3, 4 dny, na nejvýš 6 dní, několikráte zasedala jen 1, ba jen 1/2 dne, a tuším, ve dvou obdobích ani nezasedala.

Není to tedy u nás tak černé, jak bývá vyličováno. Náš lid je dobrého zrna a dopouští se zločinů a přestupků jen z bídy a nouze. Lupičů a zlodějů z řemesla jest u nás málo. U nás pracuje lid za denní mzdu 24, 20 kr., někde i jen 14 kr. a nemá tudíž takřka ani na brambory, jež nemastné jísti musí, dříví pro drahotu jeho také kupovati si nemůže, a uhlí pro nedostatek železnic je taktéž drahé. Jak možno tudíž se diviti, že lid náš dopouští se krádeží, které ostatně jsou neveliké a nejvíce jen lesní.

Vy však, kdož vyčítáte nám naše malé zločince, přičiňte se, aby kraj tento, kraj Štítného, Husa a Žižky, kraj kalicha a růže, byl hmotně povznesen, a uvidíte, že potom vyrovná se krajům ostatním v naší milé vlasti!

S trestnicí souselí též druhá soudní budova, v níž sídlo své má c. k. krajský soud.

Budova tato jest nová, byla teprv r. 1871 podnikatelem staveb Františkem Fialou z Tábora vystavěna.

V ní nachází se sál pro přelíčení u c. k. krajského soudu konaná a kanceláře pro c. k. úředníky.

Presidentem při c. k. krajském soudě je nyní František Smrčka, vedle něhož ustanoveno je 7 c. k. krajských radů: J. Opolecký, Bedř. Schmied, Fr. Rathouský, Václ. Macháč, H. Berwitz, Vil. Květ a Václ. Herčík, a značný počet jiných úředníků, písařů a sluhů. — Státním zástupcem při c. k. krajském soudě jest Jan Görner, jemuž k ruce jsou 2 substituti čili náměstkové: Dr. F. Potěšil a G. Kremlička.

Obvod krajského soudu zajímá 16 soudních okresů, totiž bechyňský, benešovský, kamenický, milevský, mladovožický, neveklavský, pacovský, pelhřimovský, počátecký, sedlčanský, sedlecký, soběslavský, tábořský, veselský, vlašimský a votický, v nichž dle posledního sčítání lidu z roku 1880 žije na 4.628.2 □ Km. 355.557 obyvatelů.

Za budovou c. k. krajského soudu nalézá se budova c. k. okresního soudu, do níž však vcházeti se musí buď ze sadů neb ulicí Filipovskou. — Budova sama nalézá se v tak zvané Adámkově zahradě.

Náčelníkem okresního soudu je vždy některý c. k. krajský rada, nyní František Schmied.

Při okresním soudu je také knihovni úřad. C. k. knihovním je nyní Ignác Stieber.

Obvod c. k. okresního soudu je 466.9 □ Km. veliký a čítá 40.729 obyvatelů.

4. Veřejná okresní nemocnice.

Na severní straně Klástersního náměstí v sousedství c. k. trestnice nalézá se veřejná okresní nemocnice.

Základ k ní učinil tábořský měšťan Ferdinand Filipovský, odkázav závětí ze dne 14. října 1798 k založení nemocnice pro

chudé měšťany Tábořské 500 zl. na hotovosti a veškeré svoje svršky, jež prodané rozmnožily jistinu na 2000 zl. na 5% úrok uloženou. Ale bratr jeho, magistrátní rada František Bohumír Filipovský, uznávaje kapitál ten nedostatečným k brzkému založení nemocnice a k zaopatřování chudých nemocných, dal svým nákladem r. 1804 vystavěti dům a po život svůj o opravu jeho se staral. O tom sám také nadační listinu sepsati dal, ji dne 26. října 1804 u přítomnosti dvou svědků Karla Vokůrky a Jana Domenegoniho podepsal a knihovně do městských knih vtěliti dal, vymínuje sobě, aby do nemocnice přijímáni byli dle řady: 1. neduživci, vši lidské pomoci zbavení nemocní, předkem bezdomovni měšťané tábořští, 2. jiní bydlitelé, kteří v Táboře zrozeni jsou neb 10 let tu se zdržují, 3. služebné osoby, které několik let zde věrně, poctivě sloužily, bez rozdílu stavu, při čemž zvláště ohled brán býti má na ty, kteří pro vlast sloužili nebo neštěstím na žebrotu přišli, jejich vdovy a sirotky.

Právo podací o přijímání chudých, jakož i vedení a vládnutí s domem po čas svého života ponechal sobě, po smrti jeho vyhradil právo podací nejbližšímu příbuznému z rodiny Filipovského, potom Dobiašovy, kterého by z nich magistrát Tábořský za nejlepšího uznal, dům však odkázal ve vlastnictví obce k naznačenému účelu a nikoliv jinému.

Takto nemocnice jako městská trvala až do r. 1860, kdy výnosem ministerstva vnitra ze dne 3. února povýšena byla za veřejnou okresní nemocnici.

Přijímání nemocných do ní děje se dle nařízení vys. c. k. místodržitelství v Praze ze dne 4. února 1885 pro veřejné nemocnice platného. Obecní úřad musí nejdříve žádost o přijetí nemocné osoby spolu s lékařským vysvědčením aneb s popisem nemoci správe nemocnice podati a teprv, když žádosti správa vyhověla, může nemocný do nemocnice dopraven býti. Nemocní jen s vyhojitelnými nemocmi mohou býti přijímáni, s počasnými (chronickými) a s nevyhojitelnými nemocmi neb osoby věkem sešlé nesmí se přijímati. Bez svolení správy nemocnice mohou hned do nemocnice dopraveny býti osoby přijící stížené, osoby od vzteklého neb vzteklinou podezřelého psa poraněné, osoby, na nichž nutno operace vykonati, osoby do místa přicestovalé a zde nahodile onemocnělé.

Náklad za osobu a za den činí zde 52 krejcarů.

R. 1885 léčeno bylo zde 277 osob, z nichž 226 mužských a 51 ženská. Vyléčena byla 191 osoba, zemřelo 25 osob, a těch, kterým se lépe vedlo, byla 41 osoba. Počet dní ošetřování obnášel 7218 a summa vydání činila 3819 zl. 30 kr. Příslušníků obce Tábořské bylo ošetřováno 39 po 1213 dní, což činí 630 zl. 76 kr.

Lékaři v nemocnici jsou oba městští lékaři MDr. Petr Jehlička a MDr. Nathan Bloch.

V poslední době ustanovilo obecní zastupitelstvo, že nemocnice má ve všeobecnou veřejnou nemocnici býti změněna, jejíž

stavba snad již v roce 1887 na pozemku blíže silnice do Budějovic dle nejnovějších vymožeností zdravotních započne.

5. Dům Kateřiny Hauserové.

Na východní straně klášterního náměstí, proti kostelu, stojí dům Kateřiny Hauserové č. 36, v němž umístěn je c. k. berní úřad. — C. k. vrchním berním je při něm Vincenc Wangler, c. k. vrchním berním kontrolorem Jan Schwarz.

V. Městské sady.

Z Klášterního náměstí vchází se Marianskou branou, jejíž stavba pochází z doby nové a je praneprnatná, do městských sadů, jež z četných míst k procházkám vhodných, jsou velmi oblíbené, a málokteré město takými může se honositi.

Táhnou se na severní straně města po stráni k potoku Jordánskému spadající a zřízeny byly roku 1832 z někdejších valů a příkopů krajským hejtnanem Lukášem Pillerem.

Četné cesty hojně stromovým lesním stíněné, hojná sedátka — dvě jsou zřízena z kamenných stolů husitských — a krásný rozhled ze sadů na Klokoty, na severní stranu od Tábora a na vodopád, činí pobyt v nich rozkošný. Zvláště nejhořejší cesta k městu těsně přiléhající, podél níž částečně hradby se nalézají, a nejdolejší cesta mívají hojně návštěvníků.

Ze sadů vchází se východně na Tržní náměstí a odtud Tržní ulicí na Hlavní náměstí, nebo druhou stranou ke hradu a lřbitovu.

VI. Hrad Kotnov.

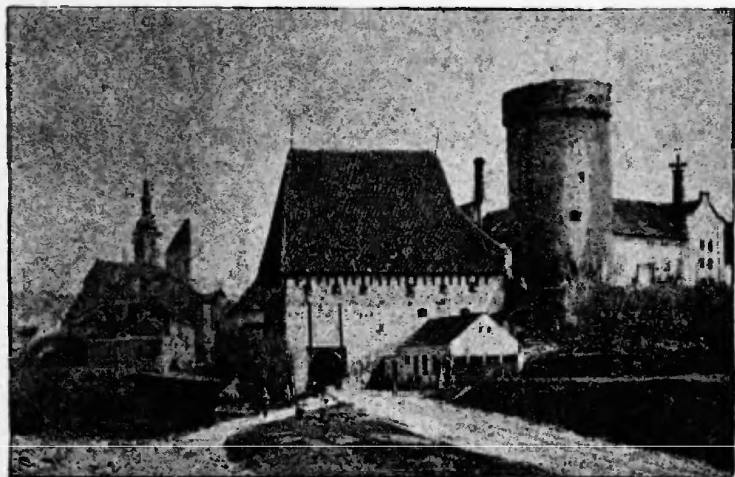
V jihozápadním rohu hory, na niž Tábor je zbudován, v ulici Kotnovské, stojí hrad, jemuž právě jméno je Hradiště, nyní však obecně „Kotnov“ se nazývá. — První, jenž toho názvu užil, byl Václav Hájek z Libočan, název sám teprve v předešlém století zdomácněl.

Kronikář Hájek položil původ hradu do pradávnej minulosti. Nálezy římské mince císaře Hadriana a bronzového kančlku zde vykopaného svědčí, že stál tu zajisté již za dob římských císařů hrad, ale ten zajisté byl jen dřevěný a nezachoval se.

Kdy nynější hrad povstal, nesnadno jest pověděti. Víme, že roku 1232 Vítek z Hradiště na něm seděl. Tehdy hrad již stál, ale není vyloučena okolnost, že též Vítek hrad také založil.

Vítek byl bezpochyby syn Vítka z Prčice, jenž praotcem byl slavného a v jižních Čechách mocného rodu Vítkovců, potomních pánů z Růže čili z Rosenberka, a r. 1194 zemřel.

Podle hradu stálo již tehdy město, ale obé, hrad i město, drželi páni Vítkovci jen zástavně. Město, jak praví stará pamětní kniha Tábořská z r. 1510 bylo dobré, tvrdé i bohaté a hory stříbrné okolo sebe mělo. I chtěl je král Přemysl Otakar II. k svému držení ujití a jiné zboží za to Vítkovcům postoupiti. Ale Sezema

Hrad Kotnov.

Vítkovec, než by je vydal, spálil roku 1268 město a obyvatele do Ústí, nynějšího Starého Tábora, přestěhoval. Vítkovci, bojíce se trestu, na to ze země utekli a císaři Rudolfovi se přikázali, ale po smrti Otakarově roku 1278 vrátili se zpět a hradu v pustém Hradišti opět se ujali.

Roku 1412 dal Jan starší z Ústí na Kamenici opět hradby hradu a města opravit, ale r. 1420 zvoník Hromádka z Jistebnice hradu dobyl, do Hradiště husitské obyvatele z Ústí převedl a hrad Prokopovi z Ústí v držení odevzdal. Prokop, jsa věrný přívrženec Táborův, mezi nimi úplně zanikl, tak že jméno jeho již se nevy-skytuje. — Pánové z Ústí potahovali sice ještě dále právo své ko

Hradišti, ale císař Zikmund povýšil r. 1436 Tábor na město královské a také hrad jemu daroval.

Jak hradu Táborští užívali, není známo.

O velikém ohni r. 1532 hrad vyhořel, načež propůjčován za příbytek zámožným rodinám městským, jako Jiřímu Kloboučnickovi, rodině Hradských a j. až do r. 1611, v kterémž i v následujícím roce obec Tábořská, aby sešlým svým důchodům pomohla, vystavěla z místností jeho pivovar, trvající po tuto dobu.

Hrad měl podobu čtverhranu a v rozích svých opatřen byl čtyřmi přepevnými, kulatými věžemi. Z nich na naše doby zachovala se toliko jedna, jež z dola až po cimbuří z drobného kamenní jest vystavěna. Podoba její je poněkud změněna. Ostatní místnosti hradu jsou dávno již zničeny a nové budovy k potřebám pivovaru vystavěny, takže dnes nepadne určití jest, kde jaké místnosti hradní se nalézaly.

Do přízemí věže vchází se nyní dvorem pivovaru skrze skladiště. V přízemí nalézala se původně dvě vězení nad sebou a byla sklenuta, avšak klenutí jsou sbořena, ač místnost zachována. Jest prý to **mučírna** starých Táborů, což velice je pravděpodobno. Do bořejších místností věže vedou podle mučírny úzké kamenné schody ke vchodu také asi později vylomenému, neboť hlavní vchod vedl asi ze severní strany věže. Ve věži nalézá se patero **podlah** pěkně z dubového břevnoví složených a dřevěnými schody spojených. Jindy byla věž opatřena jen úzkými okénky k osvětlení schodů, ale za Táborů nachází se nad první podlahou jedno, nad třetí pak a čtvrtou tři okna na tři strany světa obrácená s pohodlnými a velikými výklenky, jimiž hrubá střílba pouštěna byla. Střílny tyto pocházejí nejspíše z dob husitských. Nad druhou podlahou je také okno, jež nebylo určeno pro střelbu, ale pouze propouštělo světlo do věže. Konečně nad pátou podlahou je 6 otvorů, jimiž vystrčena byla hrubá dubová břevna a na nich spočívalo dřevěné podsebití. V 16. století místo něho zazděno bylo 40 hrubých krakorců, na nichž nynější cimbuří z cihel je vystavěno. Z páté podlahy vchází se po schodech již na vrch věže se širokým a pohodlným **ochozem**, z něhož je rozkošná vyhlídka do okolí. Kolem ochozu táhne se zvenčí zeď, jež též střílnami pro hrubou střelbu jest opatřena.

R. 1716 vztýčena byla na věž cibulovitá střecha, která ji nemálo hyzdila, a proto r. 1868 byla snesena.

Druhá věž, jejíž skrovné zbytky posud se spatřují, stála mezi menším a větším humnem, **třetí** byla asi mezi staveními k obývání určenými a **čtvrtá** v bývalé šatlavě při vchodu nynějším do pivovaru. Na jižní straně dvora, kde jsou nyní menší humno, spilka a přiléhající lednice, byly asi místnosti **hradního paláce**, nad druhou pak leducí nalézaly se asi **konírny**.

V poslední době pobídkou purkmistra Dr. Em. Zeise utvořil se v Táboře sbor, jenž obíral si úkol: zachovati a opravití hradní věž, jakož i vedlejší bránu Bechyňskou. Předsedou sboru

je Dr. Em. Zeis, mimo to zasedají v něm Bohdan Brdlík, Josef Bursík, Jan Domečka, prof. Leopold Ferber, Václav Fiala, Jan K. Frank, František Chrz, František Klier, prof. Martin Kolář, Dr. Karel Nedbal, prof. August Sedláček, Jan Setunský a vrchní berní kontrolor Jan Schwarz.

Sbor požádal architekta J. Mockera z Prahy, aby mu zaslal stavební nákresy na zamýšlenou rekonstrukci. Dle nich má býti zdívo na vrcholu věže o 8 metrů zvýšeno a věž sama má býti novou kuželovitou střechou s krytem prejzovým opatřena, čímž by nynější věž o 21 metr byla zvýšena. Náklad na opravu věže i brány rozpočten jest na 6485 zl., oprava pak má býti do konce roku 1889 provedena a světena jest místnímu staviteli Františku Klierovi.

Potřebný náklad má uhrazen býti dobrovolnými sbírkami, jež do 15. května 1886 vynesly 2734 zl 67 kr.

Prvním správcem pivovaru, když místnosti hradní proň upraveny byly, stal se roku 1613 Václav Hubatý. Ježto měšťané sami měli právo Zikmundem udělené pivo vařiti, povstávaly mezi měšťanstvem a obcí spory. Proto přece držela obec pivovar až do r. 1767, kdy z rozkazu královského jej pronajati musila na šest roků Adolfu Palečkovi z Milevska. Tu obec smluvila se s měšťany právo vařiti pivo majícími čili pravovárečnými a postoupila jim pivovar, vymínilvši sobě, že pravovárečníci mají dodávati jí deputátní pivo a jakýsi plat z každé várky. V právní držení vešli pravováreční měšťané teprv roku 1844 a majetek jejich byl také r. 1848 do zemských desk zanesen. Spory, jež mezi obcí a pravovárečními měšťany o dávky povinné z obou stran na to vzešly, byly r. 1865 urovnány.

Téhož roku nastoupena je také cesta, již k nemalému rozkvětu pivovaru posud stále se krácí. Přikročil totiž tehdejší výbor, skládající se z předsedy Františka Kotrbelce, místopředsedy Petra Koldy a výborů: Františka Bárty, Karla Erbeny, Josefa Holuba, Karla Kamberského, Vojtěcha Kamberského, Antonína Krcha, Tomáše Langa, Václava Langa, Matěje Loužeckého, Josefa Mannsfelda, Josefa Masáka, Josefa Mendla, Ignáce Nováka, Aloise Peškárka, Vojtěcha Seemanna, Františka Šafránka, Františka Šimáka, Václava Thira, Karla Vojty, Antonína Vostřého, Jakuba Zenkla a Josefa Zenkla, k stavbě nových rozsáhlých sklepů, k nimž plány zhotovil měřič Julius Rombald v Příbrami. Dne 13. června 1865 přikročeno je k stavbě, již vedl stavitel Maxmilian Šimanovský z Tábora, a dne 26. srpna 1865 památní listina přiměřenou slavností v základní kámen jest uložena. Náklad na stavbu činil 17.000 zl., avšak vystavěno je spolu i stavení na východní straně sklepů. V roce 1872 provedena je nákladem 18.000 zl. Jakubem Zenklem a Františkem Cihlářem z Tábora stavba nové várny, a upravena ze staré várny valečka a pod nimi větší humno, jakož i menší humno.

Ježto obchod s pivem stále se větš, vystavěli pravováreční měšťané r. 1885 nákladem 28.000 zl. dle plánů Ringhofferových

opět nové sklepy, jichž stavba ve vlastní režii provedena byla. Nalézají se nedaleko pivovaru v ulici Kotnovské, v bývalé zahradě Heřmana Feigela, již i s domem jeho zakoupili.

Pivo Tábořské těší se z velmi dobré pověsti a také letos o výstavě, již spolek pro průmysl pivovarnický dne 31. března a 1. dubna na počest sládků z Francie, Belgie a Nizozemí do Prahy zavítavších ve velkém sále akciového pivovaru na Smíchově uspořádal, dostalo se mu z piv ze 27 pivovarů zde vystavených uznání na místě druhém.

Pivo vaří se trojí: obyčejné, černé a ležák. R. 1885 bylo várek 290 o 60 hektolitrech, tudíž bylo uvařeno piva 17.400 hektolitřů, kdežto roku 1865 bylo pouze 116 várek o 100 vědrech, což převedeno na nynější míru, činí toliko výrobu roční 6564-32 hektolitřů. Jak značně vzkvétá tudíž náš pivovar!

Ječmen zakupuje se, pokud možno, domácí. chmel kupuje se nyní v tržnici Rakovnické, před její otevřením kupován byl ze Žatce.

Letošním rokem zaveden je též parní pohyb strojový k některým výkonům v pivovaru.

Pravováreční měšťané jsou 273, kteří ročně berou podělení 80 zl.*, tudíž dohromady 21.840 zl. podílného. Ti volí ze sebe 24 členný výbor, z nichž každý rok 8 členů vylosováno a voleno bývá. Předsedou výboru je nyní Josef Bursík a místopředsedou Jakub Zeis.

Sládkem jest František Chrž a účetním Prokop Stejskal.

VII. Bechyňská brána.

Vykročíme-li z Klokotské ulice na cestu podél sklepů pivovarních, přijdeme k bráně, jež, jak prof. Aug. Sedláček ve svých „Hradech, zámcích a tvrzích království Českého“ praví, náleží k nejpěknějším památkám nejen Tábořa, noprž i celé země.

Brána, již proto, že jí vede silnice do Bechyně, dostalo se názvu „Bechyňská“, náležela také ke hradu, k jehož zbylé kulaté věži těsně přiléhá.

Druhdy byly zde brány dvě, z nichž druhá na konci Klokotské ulice se prostírala. Pocházela z doby novější a byla asi 2 poschodí vysoká, jinak však byla bezvýznamná. Udržela se asi do r. 1869, kdy zbořena byla.

Mezi ní a posud stojící branou byl velmi hluboký příkop, který Táboři zasypali zemí, aby sobě lepší příjezd do města zjed-

* Před 20 lety jenom 25 zl.

nali, a z navezené cesty pevné mezibraní, t. j. cestu chráněnou dvěma branami, udělali.

Brána Bechyňská zachovala se téměř v též podobě, jaké byla původně. Jen zdvihací most byl dávno již odstraněn a průjezd asi v 16. neb 17. století překlenut.

Brána jest budova čtverhranná s vysokou střechou prejzovým krytem opatřenou. Na zevní její straně nad průjezdem patrný jsou též stopy pavlannu, jehož podlaha v čas obležení se odsunula, aby s hůry na dorážejícího nepřítele mohlo kamení býti metáno nebo vařící voda býti lita.

Nad průjezdem vymalován jest obraz asi v 17. století, který po usnesení sboru pro zachování a restaurování Kotnova má býti novým vyobrazením městského znaku podoby asi takové, v jaké v městském museu se chová, nahražen.

Jinak nebude sbor mimo nějaké opravy brány, jež většinou již se staly, bránu nikterak v nynějším zevnějšku její měniti.

Obec dala též zeď podél chodníku při silnici od kaple sv. Jana ke bráně se táhnoucí přiměřeně ke slohu brány a věže upravit.

VIII. Kostel sv. Jakuba a katolický hřbitov.

Za branou Bechyňskou rozkládá se hřbitov s kostelem sv. Jakuba.

Kostel připomíná se v těchto místech již r. 1388. Tehdy založil totiž Ondřej z Ústí, kanovník kostela Pražského, kapli sv. Filipa a Jakuba a v ní dva oltáře, jeden posvěcený týmž svatým, druhý sv. Kateřině a Dorotě. Oltáře ty nadal se svolením bratra svého Jana staršího z Ústí platy na mýtech v městě Ústí, začež musili oltářníci se zavázati přísluhovati v určité dni službami božími. Také připomíná se, že Jan starší z Ústí dne 29. května 1396 a 15. února 1403 podával kněze k oltáři sv. Kateřiny a 15. února 1403 k oltáři sv. Filipa a Jakuba.

Z Hradiště do kostela choditi se musilo hradem, ježto na místě nynější cesty byl hluboký příkop.

Dle nynější podoby pochází asi ze XVI. století a má 5 oltářů. Obraz na hlavním oltáři představuje sv. Jakuba a jest dílo Václava Předáka, který před 20 roky v Táboře při c. k. krajském soudě radou byl a r. 1879 jako prezident c. k. krajského soudu v Hoře Kutné zemřel.

V kostele jsou též náhrobky Přehořovských z Kvasejovic, Helmů z Vorlova a Pštrosů z Mírotína, jež pocházejí z let 1564—1597.

Za hlavním olářem na zdi zaznamenána jest **památk**a, že kostel vypálen byl r. 1744 Průšáky, ale r. 1746 byl opět již děkanem, Pavlem Klášterským z Rosengartenu, obnoven.

Hřbitov jest pěkně upraven a četnými pomníky ozdoben, ale pro osadu Táboorskou je poněkud těsný.

Nejstarší náhrobek pochází z r. 1519. Jest ve hřbitovni zdi na jižní straně zazděn. Spodní jeho část je v zemi zahrabána, a proto úplný nápis jeho nelze přečísti.

Při hlavní cestě nalézá se **pomník Antonína Hanykýře**, nejpeknější dílo na hřbitově, práce Emanuela Maxe. Hanykýř narodil se dne 21. října 1763 v Praze a byl členem tovaryšstva Ježíšova, po jeho zrušení pak světským knězem, působil ode dne 24. února 1787 do 8. července 1788 také jako exposita v Klokotech. Od r. 1830 žil na odpočinku v Táboře, kde dne 15. března 1833 zemřel. — Hanykýř učinil základ k „Dědictví svatého Jana Nepomuckého“, ústavu ku vydávání laciných kněh katolických pouze v jazyku českém psaných. — Pomník byl péčí kanovníka Václava Michala Pešiny z Čechorodu od „Dědictví Svatojanského“ postaven a 4. října 1857 týmž kanovníkem vysvěcen.

Podle něho přes cestu nalézá se **hrob Augustýna Schwarzer**a, Ph. Dra., který od r. 1863 v Táboře působil jako professor při realném gymnasiu a později ředitel hospodářské školy. Zemřel 15. dubna 1873, zůstaviv řadu prací z oboru fysiky a chemie.

Při cestě, jež mezi pomníky Hanykýřovým a Schwarzerovým vybočuje, jest **pomník básníka a kněze, Josefa Vlastimila Kamarýta**, jenž v říjnu r. 1824 kaplanem v Táboře a po novém roce 1825 expositou v Klokotech se stal a dne 19. března 1833 v Táboře na děkanství zemřel. — Pomník byl studujícími Táboorskými z vysokých škol k návrhu jich soudruha, Františka Peřiny, nyní žurnalisty v Praze, zavedenými sbírkami zbudován, dle plánu Aleše Linsbaura, tehdejšího assistenta architektury při polytechnice v Praze, a po schválení „Umělecké Besedy“ v Praze od Maxmiliána Šimanovského z Tábora proveden, 1. září r. 1867 slavnostní řečí právníka Emanuele Zeise, nyní purkmistra Táboorského odhalen a bratrem oslavencovým, Františkem Dobromilem Kamarýtem, děkanem v Kaplici, vysvěcen. Náhrobní deska je zhotovena taktéž dle plánu Aleše Linsbauera z kehlheimského mramoru v lithokautickém ústavu Bedřicha Sandtnera v Praze. — Tělo Kamarýtovo neodpočívá tu, ale v hrobě, v němž roku 1861 pochován byl soudruh jeho Velešínský, děkan P. Vojtěch Pöschel, při hlavní cestě blíže kostela.

Při cestě po západní straně hřbitova nalézá se **hrob Jana Formánka**, ředitele měšť. dívčí školy, který pod jménem „Činovecký“ svými pracemi belletristickými dobře je znám.

Blíže této cesty jest **hrob Josefa Vintře**, který dne 18. dubna 1806 ve Vácově u Volyně se narodil, dlouhá léta radou při c. k. krajském soudě v Táboře byl, jako výborný spisovatel právníký proslul a 4. srpna 1869 zemřel.

Při západní zdi hřbitova, blíže obydlí hrobařova, jest hrob slovnutného paedagoga a historika, Václava Krížíka, ředitele reálného gymnasia, dne 4. června 1881 zemřelého.

Při severní zdi hřbitova jest krásný pomník Anny Vladykové, sestry bývalého presidenta c. k. krajského soudu Tábořského a náboženského spisovatele, Jana Vladyky rytíře z Marianova. — Pomník je práce Josefa Maxa z r. 1852.

Nedaleko od něho je pomník Antonína Svatoše, ředitele hlavní školy, o Tábor velezasloužilého, jenž dne 21. listopadu 1850 zemřel. — Pomník je již valně sešlý.

Blíže jeho hrobu jest pochován Josef Hukal, jenž r. 1793 se narodil, dlouhá léta v Táboře cís. kr. krajským radou byl, zde dne 2. června 1867 zemřel a jako básník znám byl. Jeho ballada „Břetislav a Jitka“ uchová památku jeho na dlouho. — Bohužel, rov jeho není ani jednoduchým křížem ozdoben.

Na hřbitově pochovávají se mrtvolý osob zemřelých v Táboře a v přifařených vesnicích: v Starém Táboře, v Celkovicích, na Horkách, na Větrově, v Měšicích, v Čekanovicích a v Záluží.

R. 1881 bylo zde pochováno 341, r. 1882 — 312, r. 1883 — 326, r. 1884 — 360 a r. 1885 — 377 osob, tedy celkem 1716 osob, čili průměrně 343 osoby ročně.

V počtu tom zahrnuto jest 59 nalezenců na osadě zemřelých a 69 mrtvů narozených dětí. Odečteme-li počet jich, obnáší průměrný počet úmrtí 317 ročně, což obnáší 3·1% osadníků z přifařených míst, z nichž pochováváno je na hřbitově Tábořském.

Mrtvolní komora při hřbitově zřízena byla okolo roku 1840 přičiněním c. k. krajského fysika MDr. Jana Eiselta.

IX. Židovský hřbitov.

Židovský hřbitov leží jižně od hřbitova katolického při též cestě.

Pochází z r. 1634, kdy purkmistr a rada obce Tábora listem svým ze dne 3. srpna 1634 dovolili na přimluvu urozeného rytíře Oldřicha Skuhrovského ze Skuhrova, královského rady a hejtmana kraje Kouřimského, Mojžiši Brašovskému, Zachariáši Brašovskému, Izáku Bechyňskému, Josefu Brašovskému, Jakubu Bechyňskému, Abrahamu Krejčímu, Volfu Brašovskému, Jakubu Brašovskému a Marku Hiršlovi, aby si zabradu Pakostovskou za hradskou branou ležící koupili a ke hřbitovu upravili. Za to byli židé povinni každý rok při památce Proměnění Krista Pána na věčné časy čtyři rýnské stálého platu k obci platiti, a kdyby jmenovaného dne ho neodvedli, osm rýnských složiti, kdyby pak ani toho neučinili, měli vězením k tomu přidržáni býti. Též v době morové rány neměli pod pokutou 30 rýnských žádných mrtvých

těl židů přesporních pohřbívati, ač v jiné doby žádných překážek v pohřbívání mrtvol jim se nekladlo.

Hřbitov je četnými náhrobky ozdoben. O pohřbu krajského rabína Guttmanna Klemperera konal na něm rabín Leop. Thorsch z Jindřichova Hradce české modlitby za zemřelého, což mile dojalo i přítomné obecenstvo, neboť před tím nikdy českých modliteb neslyšelo. Kéž by se to dělo častěji, neboť čeština, bohužel, není posud popelkou ani při židovských bohoslužbách!

X. Synagoga.

V jižní části města zdobí od roku 1885 Hradební ulici, do níž cesta z Hlavního náměstí ulicemi Klokotskou a Kotnovskou vede, nová, nádherná, židovské bohoslužbě posvěcená budova, synagoga.

Nebude nezajímavo, dotknou-li se při této příležitosti historie židů Tábořských.

Když město Tábor založeno bylo, nebylo zde obyvatelé jiného vyznání mimo Husity, ba ani židů zde nebylo. — Ano ještě před Bělohorskou bitvou žid nesměl zde se zdržovati, a přišel-li sem potají přece, jakmile pobyt jeho byl vypátrán, musel z města se vzdáliti. Toliko zjištěno jest, že žid Beneš, jeho žena Ráchlička a syn Adam, ač bez výslovného povolení obce, zde trpěni byli v domě katově se zdržující a velice nuzně roznášením koření a toho, co jim kdo prodávati dal, se živíce, syn pak Adam, jsa řemesla řeznického, i vepře po vesnicích bíval a také jidal.

Tu zvláštním způsobem dostali se židé r. 1622 do Tábora.

Císařský hejtman Maximilian Bechler z Meningu, stav se gubernátorem města i skonfiskovaných jeho statků, uložil tak velikou válečnou pokutu Táboru, že občané, byvše již nad míru trampotami válečnými znuzeni, v nedostatku peněz klenoty a jiné zboží snášeli.

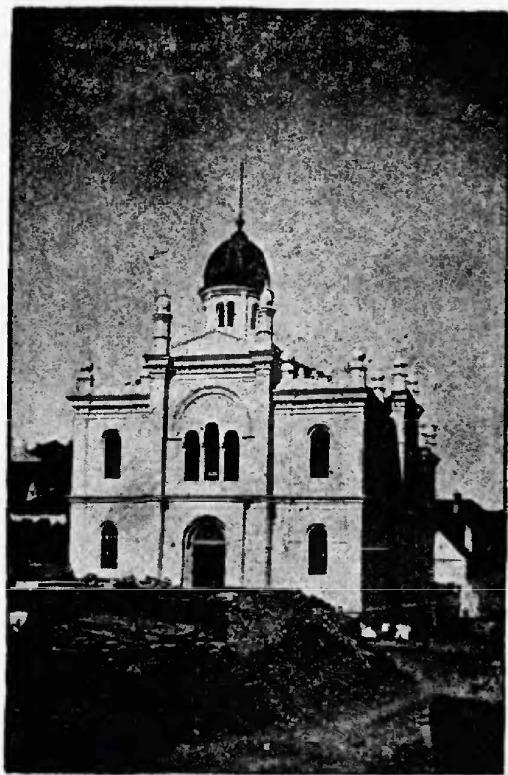
Bechler, chtěje zvědět cenu klenotů a zboží sneseného a částečně i zpeněžití, povolal proto do Tábora dva židy, Izáka Brašovského z Týna nad Vltavou a bratra jeho, Mojžíše Bechynského ze Soběslavi, kteří Táboru již neopustili, majíce za to, že nepotřebují svolení purkmistrovského, když císařským jenerálem sem povoláni byli.

Za nimi přistěhovali se do Tábora i jiní židé, a volně živnosti a obchody provozující, bohatli, neboť majestátem císaře Ferdinanda II. žádnými platy nikde v Čechách obmýšleni býti nesměli, platíce toliko za svůj pobyt v zemi úhruný roční příspěvek 40.000 zlatých rýnských do státní pokladnice.

Obec Tábořská z počátku židy zde trpěla, ale nalézajíc se válkami ve stavu přežalostném, pojednou žádala na židech roku

1627, aby vedle obvyklého platu jejich, půl tolaru čtvrtletně z každého ženatého žida, roční daň 200 zlatých rýnských platili.

Židé byli sice bohatí a mohli daň takovou platiti, čehož je důkazem to, že před tím 50 zlatých rýnských obci půjčili, ale činiti tak nechtěli a rozhodně na odpor se postavili.

Synagoga.

Obec nenadála se, že by pouze z milosti zde trpění židé takový odpor zdvihli, ale také nelenila a rázně o to se zasazovala, aby židy k placení donutila, činíc jim všelijaké překážky v provozování obchodův, a když to nepomohlo, školu jim zavřela a je z města vypověděla.

Židé ve svých nesnázích prosili o pomoc Pražské své souvěrce, kteří bez meškání na Tábořské žalobu českým místodržícím přednesli. — Místodržící odeslali stížnost Tábořským, aby podali zprávu, pokud stížnost na pravdě se zakládá, napomínajíc je spolu, aby židů až do vyřízení sporu nesužovali.

Táborští na přípis neodpověděli, a židům, dařilo-li se jim před tím zle, dařilo se potom ještě hůře.

I podali Pražští židé v červnu leta 1629 novou žalobu na Tábořské k místodržícím, v níž na svobody a privileje své od císaře Ferdinanda II. udělené se odvolávali, za zrušení poplatku 200 zlatých rýnských, odpečetění školy a nepřekážení v obchodech důrazně žádali, spolu prosíce, aby židé, ježto Beneš přes 30 let v Táboře zůstával a nyní na sedmý rok tutéž se zdržují, z města vypovídání nebyli.

Místodržící poslali obci nový přípis a spolu i důtku, že pravého přípisu nezodpověděla. Tu obec napsala 14. července 1629 odpověď, pravíc mezi jiným: „Poněvadž jsou se pak tíž židé s dotčeným otcem svým před šesti léty k nám do města Táboře, avšak bez povolení našeho dostali a po ty všechny časy nejsouce žádnými jinými sbírkami, ani lidem vojenským aneb vartami sousedskými obtíženi, všelijaké obchody a handle své mnohem víceji nežli sousedé naši provozovali, za slušné jsme také uznali, aby i oni takových sbírek prázdni nebyli. Dáleji, když jsou tíž židé oblíbili a nám nejmenší pomoci k týmž potřebám obecním učiniti nechtěli, byli jsme z výše oznámených příčin k tomu přivedeni, abychom je jakožto ty, kteří k městu od nás nikdy pořádně přijati nebyli a žádného zakoupení svého neměli, až dosavad nemají, zase od města odbyli.“

Spor vlekl se na to dlouhá léta. — Právo Tábořských sice uznáno, ale rozsouzení pře působením Pražských židů protahováno. Židů v Táboře stále přibývalo, i odhodlali se Táborští rázem domoci se práva svého. Tu mimoděk povznesla i jiná města na židy žalobu, že neoprávněně ve městech se usazují, kde komu libo, a proto zemský sněm za souhlasu všech stavů království Českého r. 1650 prohlásil, že ti židé, kteří v místě nynějšího pobytu svého před r. 1618 byli, tu i na dále přebývati mohou a trpění býti musí, odtud však, kde teprv za zmatků válečných po roce 1618 se usadili, vystěhovati se mají.

Na základě tom žádali Táborští o vyhoštění židův z města, dokazující, jak vidno v Soběslavských pamětních knihách „Svědomí práva“, věrohodnými pamětníky: Janem Duchkem 74 léta, Janem Krumlovským 65 let, Václavem Sosnou 71 léta a Tobiášem Vokounem 91 léta věku majícími, že před rokem 1618 v Táboře kromě Beneše, ženy jeho Ráchličky a syna Adama žádných židů nebylo a že nynější židé s oněmi nijak spříznění nejsou.

Naproti tomu židé, jichž počet zmíněným ustanovením zemským poněkud se ztenčil, odvolávali se na svědectví Jana Volšanského, soukeníka, že před r. 1618 v domě jeho manželky Doroty,

když ještě za Jana Muchu provdána byla, židovka Lída s manželem svým Markem v podružství zůstávala a syna porodila, jakož i na svědectví Jana Hájka, uzdaře, že židé: Hiršl, Joachim Hlučej, Beneš a Marek před r. 1618 v Táboře zůstávali, a tvrdili, že jsou příbuzní těchto židů.

Hlavním rádcem židův ve příčině té byl Pražský notarius publicus Jan Ignác Pacovský z Hiršfeldu.

Táborští, nemohouce dočkat se ukončení pře, obrátili se dne 3. prosince 1668 k samému císaři Leopoldu I., živými barvami mu vyličující, jak židé bohatnou a z nich stávají se žebráci, a přece že židé břemena obecní nésti a na ně platiti se zpěčují, na konec pak výslovně udali, že, nebudou-li židé z města odstraněni, oni sami vystěhováti se nuceni budou.

Císař nařídil nové vyšetření místodržícími, a ježto i židé nebyli nečinní, vyřídil již r. 1669, po náhledu místodržících, prosbu tak, že se jí vyhověti nemůže, proto že židé, kteří se po r. 1618 do Tábora odstěhovali (totiž zmínění bratři Izák Brašovský a Mojžíš Bechynský), tam již nejsou a ostatní že mají právo tu bydleti.

Od těch dob bydleli sice již bez překážky židé v Táboře, ale nebývalo tu více, než 10 rodin, jichž počet hlav dostupoval mnohdy značného počtu, čítaje jich 6 i více.

Ještě na počátku tohoto století byl jen skrovný počet rodin židovských — jichž nejstarší rody jsou Mendlův a Guttmanův — v Táboře.

Nyní je tu 495 židův, kteří vydržují si dvojtřídní, bohužel německou školu.

Starším židovské obce je Filip Guttman, člen budějovské obchodní komory, obecní výbor a obchodník.

Synagogu měli původně na Tržním náměstí, v domě patřícím nyní Emanueli Housovi, ale roku 1884 dali si dle plánu J. V. Staňka, městského stavitele v Praze, vystavěti novou. Stavba, jež svěřena byla Františku Klierovi, staviteli v Táboře, byla r. 1885 provedena nákladem 40.000 zl. a 17. srpna téhož roku slavnostním způsobem vrchním rabínem Pražským, Markem Hirschem, svému účelu zasvěcena.

Střecha budovy je pěknými věžičkami okrášlena, stěny a strop nádherně a vkusně vymalovány, tak že milý jest pohled po chrámu.

Avšak co nejvíce zdobí synagogu, jsou varhany, v pravdě umělecké dílo bratří Riegerů v Krnově. Takými shledal je i výtečný profesor Josef Förster z Prahy.

Varhany obsahují 11 znějících hlasů, dva manualy, pedal a 6 spojů čili kolektivů. Objem manualů obnáší 54 a objem pedalů 27 tonův.

Rabínem v letech 1843—1884 byl tu Guttman Klemperer, vřelý kazatel a náboženský spisovatel, po němž úřad tento nastoupil Dr. Nehemiaš Kronberg.

XI. Městský chudobinec.

Ve Špitální ulici, která spojuje Hlavní a Tržní náměstí, nalézá se městský chudobinec, obecně špitál zvaný.

Kdy chudobinec založen byl, nelze určit, neboť první zmínka o něm vyskytuje se teprv r. 1503, kdy již zřízen byl; avšak není vyloučena domněnka, že chudobinec přenesen sem byl z města Ústí, kdež probošt Sezema z Ústí v 2. polovici XIV. století špitál založil a synové bratra jeho Oldřicha Sezema, Ondřej, Jan starší a Jan mladší z Ústí 25. dubna 1388 založení v skutek uvedli, vyznavše, že má špitál ten založení Panny Marie a sv. Alžběty 8 chudých chovati a jemu 19 kop platu ve vsích Doubravě a Kavčí se 2 popluzími, potokem vodním a porostlinami náležeti. Z těchto bratří Jan starší z Ústí 16. srpna 1396 nadal špitál v Ústí platem 14 kop na veškerém zboží svém, aby chudí lépe živeni býti mohli, a to se svolením bratří Sezemy a Jana mladšího z Ústí. Po tomto darování živen v špitále i devátý chudý.

Že špitál z Ústí do Tábora byl přenesen, nasvědčuje předně to, že oba špitály mají založení sv. Alžběty, za druhé, že Ferdinand I., dáváje listem daným dne 30. září 1547 zpět obci města Tábora platy zádušní ke kostelům a špitálům náležející, výslovně poznamenal, že je vrací zpět, aby ke cti a chvále Pánu Bohu všemohoucímu při kostelích a špitálech, jakž od starodávna bývalo, zůstaveny, zachovány a pořádně spravovány byly.

Menší kaple sv. Alžběty při chudobinci se nalézající, vystavěna byla r. 1690.

V chudobinci nyní jest ošetřováno 12 osob, z nichž je 6 mužského a 6 ženského pohlaví, ze stavu měšťanského, kterým poskytuje se z důchodu obecního byt, palivo, strava a oděv.

Počty špitální zachovaly se od roku 1558 až po naši dobu. Náklad na chudobinec pro r. 1886 rozpočten jest na 1667 zl. 47 kr. Jmění, na němž žádné dluhy nelpí, má chudobinec 5778 zl. 82 kr.

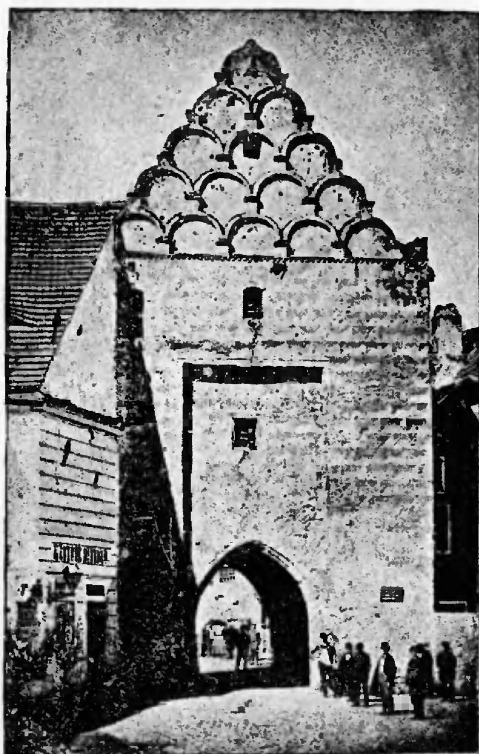
XII. Pražská ulice.

Nejširší a nejživější ulice v Táboře — ovšem ve městě — jest ulice Pražská, která spojuje Hlavní náměstí s předměstím. — V každém téměř domě nějaký obchod se provozuje. Též několik starých domů posud v ní se nachází.

Na počátku ulice, u nynějšího divadla, do r. 1884 stávala zajímavá nyní „Pražská“, druhdy „Nová brána městská“

zvaná, jež, jsouc již valně chatrná a sešlá, z rozkazu c. k. okresního hejtmanství v Táboře pro nebezpečí osobní zhořena býti musila, jakož skutečně několik, — ač na štěstí malých, — nehod se zde událo.

Brána vystavena byla roku 1567 pod dohledem radního písaře, Jakuba Cirina, a ozdobena byla přepěknými kresbami sgra-

Bývalá „Pražská“ brána.

fitovými, jedinými svého druhu v Táboře a i v Čechách vůbec vzácnými, jež vyobrazeny nacházejí se v museu tábořském.

Při bourání nalezeno v ní neporušené slepičí vejce (druhé v Táboře nalezené), jež museu taktéž bylo odevzdáno. V dávných dobách bývalo obyčejem při zakládání nových staveb, jako hradů, věží a mostů zazdívatí do základu jich za živa lidí, nejvíce panny,

aby stavba se nerozbořila, ale byla pevnější. — Myslilif, že takovými stavbami nabývají lidé bezpečnosti před vodou nebo před nepřitelem, a že tudíž odnímá se zemi množství jinak jí připadajících obětí. — Aby tudíž země se nemstila, nýbrž, připravena jsouc k ochraně života lidského, v tom se spokojila, přinášel se jí napřed tímto způsobem lidský život v oběť. — Do Čech prodral se tento obyčej z Němec. Tak ve hradě Lipnici v Čáslavsku nalezení na počátku tohoto století při bourání zdi v zámecké kapli dva kostlivci zazdění; též o hradě Hasensteině vypravuje se, že v základ věže, „Mučírnou“ zvané, vlastní dcera držitele hradu Hasensteina zazděna byla, ač nezdá se pravdou, že by dívka před tím poklesku se dopustila, protože zemi v oběť dávány býti měly jen osoby nevinné. A také o Kameně v Tábořsku vypravuje se, že v silné zdi zámecké kaple panna je zazděna, ač jedna z pověstí vypravuje, že zde bydlili Templáři a že stíhali tři sestry v jakémsi provinění, které na důkaz nevinnosti své ulomily tři suché topolové větve a vsadily do země na louku, podnes „Panenská“ zvanou; avšak, ač větve hned pučely a v silné stromy vzrostly, byla přece jedna z těchto panen zazděna. Později, kdy duch křesťanský více a více pronikal, místo života lidského obětována byla živá jehňata nebo živé slepice, později též jen vejce, nebo zazdívány byly v kámen vytesané obrazy dětské, jako v klášteře Tepelském, založeném ku konci 11. století, ano i prázdné rakve.

Dům Barbory Wildmannové č. 222.

ozdoben je pamětní deskou hlásající, že v něm bydlil básník český **Pavel Lucín**.

Pavel Lucín narodil se v Táboře roku 1525 a byl syn Matyáše, písaře radního města Tábora. Studoval na universitě Pražské, kde stal se r. 1546 bakalářem svobodných umění. Vyznamenával se záhy hlubokou vědomostí práv a historie české i uměním básnickým, že slavný maecén básníků, Jan Hořejovský z Hodějova, místosudí království Českého, Lucínovi r. 1583 vymohl erb i predikát „z Hory Helikónu“.

Roku 1551 vrátil se do Tábora a stal se městským radním. Za manželku měl urozenou Majdalenu Smrčkovou z Mnichu, dceru tehdejšího držitele Hrob a Radenína.

Roku 1592 napsal poslední vůli, ze které se dovídáme, že synové jeho Theofil, Gamaliel a Zachariáš v Jindřichově Hradci bydleli, a že knihy jeho měly na tré rozděleny býti podle jednoho každého syna chuti a vtipu.

Pavel Lucín Helikoniades byl znamenitým básníkem latinským, jehož básně v latinských spisech „Farragines“, nákladem Hořejovského vydávaných, se nacházejí. Také napsal r. 1545 latinskou báseň, jíž blahopřál nově zvolené městské radě na Táboře. V českém jazyku napsal „Knihu o nestálém štěstí“ r. 1579 a dedikoval Adamovi z Hradce, „Knížku druhou, obsahující v sobě některá léta

říšského spravování císaře Karla IV.“ r. 1579, přeloženou z Lupáče a připsanou Jindřichu Vencelíkovi z Vrchoviště, „Výklad na agnus Dei, spolu hádání člověka hříšného s pokušením a o moru zprávu“ r. 1583, „Knihu o rozdílu a povinnosti starého a nového zákona“ a „O z mrtvých vstání Krista“, mimo to přeložil r. 1562 z epištoly Filipa Melanchthona „Rozmlouvání Boha s Evou“, roku 1563 Linbarta Jakobiho, faráře spis „Přerozkošná zahrádka lidem v zármutech postaveným“, ježž oddal na Jana Čabelického z Soutic na Týně Vltavském.

Také syn jeho Theofil napsal latinskou báseň, která těšiti měla občany Jindřichovohradecké, když na počátku 17. stol. válka proti Turkům zuřila.

Na paměť Lucínovu nazvána je také ulice k Tržnímu náměstí vedoucí ulicí Lucínovou.

Deska na dům zasazena byla dne 6. dubna 1874 akademiky táboorskými důstojnou místní slavností, při níž promluvil Josef Adámek, nyní professor ve Volsku na Rusi, slavnostní řeč a večer zahrána byla akademiky tragedie Ferdinanda Břetislava Mikovce: „Záhuba rodu Přemyslovského“.

V domě Jana Bredy č. 206.

nalézají se kanceláře **okresního zastupitelstva**, jež čítá 36 členů. Z nich 9 zvoleno je ze skupiny velkostatků, 1 z největších poplatníků průmyslu a obchodu, 11 ze skupiny měst a 15 ze skupiny venkovských obcí.

Starostou okresního zastupitelstva jest Jan svob. pán Nádherný z Borutína, majitel velkostatků Chotovín a Měšic a říšský i zemský poslanec, jeho náměstkem Josef Krempke, hospod. správce ve Stálci, a ostatními členy výboru užšího: Bohdan Brdlík, majitel strojněho mlýna v Táboře, Jan hrabě Harrach, Karel Málek, obecní starosta v Radimovicích, Karel Věženský, městský starosta v Chýnově, a Jakub Zeis, koželuh v Táboře.

Tábor zastupují v okresním zastupitelstvu: Josef Bursík, Josef Mannsfeld, Dr. Karel Nedbal, Viktor Pospěch, Karel Tvrzník a Jakub Zeis.

Okresním tajemníkem byl od r. 1864—1868: Bohumír Just, potom c. k. okresní komisař v Benešově, od r. 1868 až do své smrti dne 9. ledna 1880 Jan Lukáš, který též literárně byl činný, pilně přispívaje do samosprávných časopisů „Obce“ a „Obzoru“, a nyní je Dominik Studený.

XIII. Dívčí škola císařovny Alžběty.

Na malém Školním náměstí, kamž z Pražské ulice vedou ulice Široká a Divadelní, stojí krásná budova dívčí školy.

Ohledem na veliký počet žáků a žaček do Tábora školou povinných, odděleny byly r. 1836 dívky od chlapců a zřízena byla pro ně 1. října téhož roku **dívčí škola**, do níž již první rok více 400 žákyň chodilo.

Prvními učiteli při dívčí škole byli Vojtěch Krátký, Jan Kocián a Karel Tyšovský. Místo katechety zajal P. Matěj Suchomel, kaplan, a industrialní učitelkou byla Anna Überhuberová.

Rřízení školy do r. 1865 náleželo městskému děkanu. Prvním ředitelem byl děkan P. Josef Mafulka, po něm následoval r. 1844 až 1846 administrátor P. Filip Třebický, roku 1846—1861 děkan P. Vojtěch Pöschel, od r. 1861—1865 děkan P. Vojtěch Šašek.

Do roku 1865 byla škola pouze farní, v říjnu téhož roku však povýšena byla za hlavní a řídícím učitelem její stal se Jan Formánek, učitel při reálném gymnasiu.

Když zákonem ze dne 14. května 1869 školy měšťanské v život uvedeny byly, otevřena i v Táboře 1. října 1872 dívčí měšťanská škola k velikému prospěchu dívek, jež mimo roky 1862 a 1863, kdy zde vyšší dívčí škola byla, strádaly lepšího vzdělání, jakého obecná škola skýtati nemůže.

Ředitelem její stal se Jan Formánek a učiteli František Čerych, učitel při nižší realce ve Vodňanech, a Adolf Richter, učitel při hospodářské škole ve Znojmě; mimo to zatímne učitelem ustanoven byl Josef Šimák místo Petra Koudely, suplujícího učitele při reálném gymnasiu, jenž, zvolen byv, místa svého se vzdal. Katechetou stal se kooperátor P. Jan Nepil a industrialní učitelkou byla Karla Antonová, jež od roku 1847 místo industrialní učitelky při dívčí škole zastávala.

Dívčí obecná škola byla spojena s měšťanskou školou společnou správou.

Ředitel Jan Formánek byl zasloužilý paedagog. Narodil se 12. října 1809 ve mlýně Činovsi u Klatov, odkudž „Činoveský“ se psával. Studovav gymnasium v Klatovech, filosofii v Budějovicích a nějaký čas na universitě v Praze, odedal se na učitelství a byl učitelem při hlavních školách v Klatovech, v Pelhřimově a v Humpolci, kdež byl i ředitelem. Roku 1885 povolán byl jako grammatický učitel na nižší realku v Táboře, a když roku 1862 reálné gymnasium zde zřízeno bylo, i při něm tři léta působil. Od roku 1865 působil při dívčí škole až do své smrti, která náhle 14. dubna 1878 ukončila žití jeho.

Formánek napsal paedagogické spisy: „Listy týkající se vyučování mládeže na venkovských školách“ (1839), „Jaromírovu první knihu ke čtení“ (1842), „Mluvnici českou“ (1861) a „Čítanku pro dívky vyšších a měšťanských škol“ (1872), k slavnosti Krameriově v Klatovech brožurku „Ze života Matěje Kramerie“ a povídky: „Bitva u Nýřska“ (1868), „Smířená vina“ (1860), „Ctiboj z Dolan“ (1874) a přeložený román „Vystěhovalci v Americe“ (1867) mimo drobné práce literární v různých časopisech.

Po něm stal se ředitelem František Čerych, za jehož obezřelé správy nyní při škole působí: P. František Svoboda při škole obecné i měšťanské, učitel Václav Šanda, zat. učitelka Anna Taránková, ml. učitel Alois Cihelna, ml. učitelka Božena Salačova, industrialní a spolu franštiny učitelka Bohumila Jirgesova při škole měšťanské, učitelé Václav Krátký, pilný paedagogický

spisovatel, Josef Pfeiffer, Pantaleon Engel, paedagogický spisovatel, učitelky Marie Pšeničková a Ervina Janská, mladší učitelky Marie Šachova, Marie Chomoutova, Anna Brunnerova, Berta Koubkova a industrialní učitelka Karla Kostlivá při škole obecné.

Z dřívějších učitelův zvláště Jan Huml, nynější ředitel měšťanské školy v Českém Brodě, dobré jméno po sobě zůstavil.

Žákyn v škole měšťanské, při níž v první třídě zřízena je parallelka, jest 181, pětitřídní obecnou školu se 4 parallelkami navštěvuje 519 dívek.

V přízemí nacházejí se ještě městský sirotčinec a mateřská škola.

Sirotčinec

založen byl k trvalé památce oslavy stříbrné svatby Jejich císařských Veličestev roku 1879 hlavně zásluhou ředitele Václava Křížka, místodržitele rady Jana Bradáče a purkmistra Morice Schöne. V něm dostává se celého opatření 7 sirotkům po příslušnících Tábořských.

Zároveň se sirotčincem dle nových požadavků zařízena jest i

mateřská škola

čili opatrovna, do které r. 1885 chodilo 118 dětí.

Opatrovna byla zde již od r. 1844 péčí c. k. krajského presidenta Nagela z Königshofenu zřízena, a při ní působili učitelé Jan Kocián, Václav Krátký a Karel Kocián, dříve též literární činný.

Nyní sirotčinec i mateřská škola nalézají se pod správou školních sester z konventu Horažďovického, představené M. Justiny Jindrový a M. Aveliny Kriváckovy, jež svědomitě úkol svůj zastávají. Také každý rok ve vánoční době pořádají s malými svěřenci svými divadelní představení, jež u Tábořanů obliby docházejí.

Náklad na sirotčinec rozpočten jest na rok 1886 v summě 1165 zl., na mateřskou školu v summě 593 zl. 38 kr.

Budova školní je dvoupatrová, velmi úpravného průčelí o dvou křídlech proti východu a jihu obrácených. Vystavěna byla roku 1880 stavitelem Františkem Klierem nákladem 71000 zl. na místě starých jatek a masných krámů a nemálo zvelebila svou dříve zanedbanou čtvrt města. Dne 18. srpna 1880 byla infulovaným kanovníkem P. Janem Šavlem z Budějovic vysvěcena a 15. září 1880 svému účelu odevzdána, zároveň pak jí dáno jest jméno „dívčí škola císařovny Alžběty.“

Při silnici, jež po jižní straně na místě bývalých parkánů se táhne, v místě naproti domu Josefa Mendla stála ještě r. 1872 krásná gotická **bašta** se dvojsedlovou střechou, a na konci silnice při schodech u cesty k mostu vedoucí **fortna** též památná.

XIV. Střelnice.

V Divadelní ulici, jež Pražskou ulici s Tržním náměstím spojuje, nalézají se střelnice.

Ji na počátku nynějšího století vystavěl purkmistr Guttmannsthal pro ostrostřelecký sbor. Skládá se z domu, v jehož

dolejších místnostech od vánoc r. 1885 „Beseda“ se nachází, v hořejších pak místnostech pěkný, ač pro Tábor neveliký sál pro plesy, bankety, koncerty, slavnostní večery — dne 16. září 1882 konán tu akademiky pořádaný večer Dvořákův u přítomnosti samého Antonína Dvořáka, i v cizině proslaveného skladatele českého, — i pro větší schůze s vedlejšími místnostmi je zřízen; z veliké zahrady hostinské, jakouž málokteré venkovské město honositi se může, a z vlastní střelnice, v níž ostrostřelecký sbor každoročně v určitou dobu v nedělích a svátcích střelbu do terče konává.

Dříve byla střelnice majetkem ostrostřeleckého sboru, který však ji později právovárečnému měšťanstvu prodal, některá práva v ní si vyhradiv.

XV. Palackého třída.

Palackého třídou počíná Tábořské předměstí, jehož ráz každému jest patrný na první pohled. Kdežto staré město má úzké, klikaté ulice se starými, nejvíce šindelem krytými domy, jest Palackého třída široká a rovná a domy její vysoké o 2 a 3 patrech. — Prostředkem její vede silnice do města do Pražské ulice, po stranách zřízeny jsou pěkné, široké „chodníky“, na nichž v zimě obecenstvo rádo se prochází.

Ulice povstala teprv r. 1861 na místě, kde roku 1814 purkmistrem Martinem Kopeckým zahrada pro školu, „botánka“ řečená zřízena byla, a vedle ní příkopy se nacházely. V těchto místech stávaly také čtyři brány, jež byly sbořeny, aby přístup do města se usnadnil.

Škoda, že mimo poslední bránu, r. 1884 sbořenou, ostatních bran žádné vyobrazení na památku se nezachovalo.

1. Městské divadlo.

Z budov povšimnutí hodných jest v této ulici přední městské divadlo.

Bylo postaveno roku 1840 péčí MDra. Jana Eiselta, tehdejší krajského fysika v Táboře, který nejednu zásluhu o Tábor si získal, ze staré kolny v hradbách zdech stojící, a ač málo úhledné, bylo na ten čas velice prostranné.

Sto a jeden rok právě jest tomu, kdy první vyskytuje se zpráva o ochotnickém divadelním představení v Táboře. Jak dovidáme se z brožury, v Tábořském muzeu chované, uspořádáno bylo dne 6. června 1785 hrabětem Serinim z Kiss-Serinu, c. k. gra-

nátnickým setníkem, představení hudebního dramata „Rosamunda“ v jednom jednání, k němuž hudbu Jan Kaffka složil. Herci, již tehdy v kuse vystoupili, byli Živna, Werba a Umlauf, nejspíše důstojníci Tábořské posádky, a slečna Křížova. — Hra konána byla v jazyku německém. O jiných představeních z doby té však nemáme žádných zpráv.

S bezpečností víme toliko, že před osmdesáti léty byly provozovány divadelní hry v bývalém klášteře augustiniánském, později v městské radnici „v paláci“, a okolo roku 1830 počaly hry řízením neunavného MDra. Jana Eiselta ve střelnici. Hry se líbily, ale provozovány byly pouze německé hry, jichž účastnili se činné přednější osoby v městě i úředníci. Když potom snahou Eiseltovou vystavěno bylo r. 1840 divadlo, hrálo se tu až do roku 1849, kdy divadlo v porotní sál změněno bylo. — Divadlo bylo strženo a na „střelnici“ odneseno, kdež dekorace strašně utrpěly. — Ochotníci ochabli a nehráli.

Ostrostřelci postavili pak jeviště v sále „na střelnici“ a sami tu uspořádali divadelní představení, zvolivše si k němu Klicperovu frašku: „Divotvorný klobouk“. Také školní mládež provozovala tu několik divadelních představení ve prospěch pohořelých v Chrudimi, ústavu chudých a Svatošova pomníku. — Již se zdálo, že ochotníků tu ani není.

Ale o vánocích roku 1850 uchystali nenadále představení ve prospěch Svatošova pomníku. Hráli frašky: Raupachovu „Zapečetěný měšťanosta“ a Klicperovu „Rohovín Čtverrohý“. Představení bylo obecenstvem přephuěno a výsledek jeho povzbudil ochotníky k další činnosti. Zvolili si ředitelem Quidona Töplyho, c. k. podkrajského komisaře, nyní c. k. místodržitelského radu a referenta pro správní a hospodářské záležitosti v české zemské školní radě, a hráli střídavě česky a německy.

Po r. 1851 přestaly poroty, ruch veřejný všude se tlumil, a tak i ochotníci opět ochabli ve své činnosti.

Tu vzpružili se roku 1857 občané František Bárta, mydlář, František Brunner, klempíř, František Fiala, technik, Josef Chládek, soukenník, Antonín Kočí, zámečník, Vojtěch Stárek, voskář, František Vostrý, hodinář, a Josef Zeis, technik, majice v čele Josefa Žáka, faktora Landfrassovy knihtiskárny, sestoupili se v spolek ochotníků a zažádali o povolení ke provozování divadelních her, kterého v brzku se jim dostalo.

Mezitím přihlásili se ke spolku jako ochotníci ještě: Josef Bárta, Bedřich Fiala, Frant. Toupalík, z dam paní Červená (choť profesora při reálném gymnasiu) a slečny: Jos. Bendova, Emilie Kočova, Pavla Krátká, Marie Müllerova, Eliška Pleiweisova, Malvina Veselá, Růžena Veselá, Nep. Vostrá a Marie Zelenkova.

Protektorem zvolena je městská rada, ředitelem Josef Žák, režisérem František Fiala a napovědou učitel Karel Kocián, načež za přehojné návštěvy všech stavů a náčelníků veškerych úřadův

opět otevřeno je slavně po dlouhém čase divadlo dne 4. července roku 1857.

Eliška Pleiweisova přednesla nejprv „Proslov“, sepsaný Josefem Žákem, načež provedeny jsou dvě divadelní hry: „Die Brandschatzung“, Lustspiel in 2 Aufzügen von Kotzebue, a „Hubička na poukázání“, veselohra v 1 jednání od Josefa Žáka.

Z počátku hrávali ochotníci česky i německy, ale již dne 16. prosince 1858 zahráli posledně německy veselohru: „Schloss Limburg.“

Ku divadlu tomuto táhnou se mnohé krásné večery a upomínky Táboorského obcenstva, mnohých spolků i osob.

Zde sehráno bylo dne 26. února 1882 ve prospěch „Ústřední matice školské“ představení, jakéhož snad nebylo v žádném venkovském městě českém. Zvolena byla Vlčková truchlohra „Lipany“, kterou zahájena byla představení činoherní v „Národním divadle“ a kterou do té doby nikde neprovozovali mimo Prahu. Výprava kusu vystrojena velkolepě v každém ohledu. Hlavní úlohu, kněze Prokopa, hrál Jakub Slukov, člen král. zemského divadla národního, ostatní pak úlohy se vznětem a chutí ochotníci a někteří přátelé divadla, k nimž přispívali spolkové místní: hudební velice vkusnou hrou v meziaktech, zpěváčti při velebné písni „Kdož jste boží bojovníci“, divad. odbor dělnického spolku a hasičský spolek ve scénách lidu a vojska. Dodáme-li, že souhra byla výborná, že obleky šedesáti účinkujících osob byly dílem z garderoby zemského divadla k „Lipanům“ nově zhotovené, dílem z velebohaté šatnice ochotníkův, že dekorace vzaty byly nejnádhernější a některé i nově malované, zejména „hořící dům“, že nescházela i hradba vozová a že zbraně historicky věrné a v počtu na venkově nevidaném byly, tuž každý uvěřiti musí, že efektu dodělati se hra veleskvělého. Dům byl ve všech prostorách naplněn, a z hrubého výnosu 302 zl. 69 kr. odvedeny „Matici“ 254 zl.

Ku svátečním dnům ochotníkův patří i dni 21. srpna 1881, 23. dubna 1882 a 12. listopadu 1882, kdy sehrány byly tragedie: „Baron Görtz“ od Emanuele Bozděcha ve prospěch „Národního divadla“, „Probuzenci“, jimž s chutí přiblížil sám spisovatel Frant. Ad. Šubert, ředitel „Národního divadla“ a „Služebník svého pána“ od Fr. V. Jeřábka.

K tomuto domu upjaty jsou i upomínky damského zpěváckého spolku „Zora“, který tu provedl řadu pěkných koncertův, operetty: „Před myslivnou“ od V. V. Hausmanna, „Dívčí ústav“ od Suppea, „Svatba při lucernách“ od Jakuba Offenbacha, a dne 3. dubna 1884 velikou skladbu „Švanda dudák“ od K. Bendla za přítomnosti skladatelovy, a s dětmi školními provedl hry: „Král Liliputánský“ a „Učitel ve francouzském zajetí“, obě od Františka Pravdy.

V tomto domě uspořádal mužský zpěvácký spolek četné koncerty, několik operett, r. 1874 operu „V studni“ od Vil. Blodka a

14. července a 8. prosince 1885 operu „Mikuláš“, při jejíž prvním provozování přítomen byl sám skladatel, J. R. Rozkošný.

Zde prováděl hudební spolek rozkošné své koncerty: roku 1879 za osobního řízení Ant. Dvořáka, proslaveného i za mořem skladatele našeho, r. 1880 za řízení duchaplného Zdeňka Fibicha, roku 1886 za spolupůsobení proslulého pianisty Jindřicha Káana z Albéstu, zde přednesl ze Smetanova cyklu „Vlast“ r. 1881 „Vyšehrad“ a r. 1883 „Z českých luhův a hájův“ a roku 1884 symfonický obraz Fibichův „Vesna“ a celou řadu výtečných skladeb hudby komorní.

Zde slaven dne 9. března 1878 zpěváckými spolky i spolkem hudebním „Tylův večer“, zde pořádán 7. prosince 1884 bujarým „Sokolem“ Tyršův večer, zde pořádán 22. února 1885 Táboorskými dámami večer Majdaleny Dobromily Rettigové.

Zde nejednou se zdarem zkoušeli akademikové na prknech své síly.

V těchto místnostech konán i pro učitelstvo i pro občanstvo Táboorské památný krajský sjezd učitelský ve dnech 6. a 7. srpna v roce 1884.

Zde přednášeli nezapomenutelný Josef Barák 1. ledna 1873 a slavný cestovatel Dr. Emil Holub 11. července 1881.

Koncertoval zde r. 1865 slavný houslař maďarský, Eduard Remenyi, 26. května r. 1883 nejslavnější polský virtuos na housle Stanislav Barcewicz, 13. října 1883 slavný pěvec český, Josef Lev. Zde koncertovali též Karel Čech, Anna Hlaváčková (nyní Ondříčková), Karel Kovařovič, Karel Ondříček, Marie Panznerova, Antonín Sobotka, Marie Staňková-Hřímálá, Leopold Stropnický, Frant. Vodrážka, Růžena Bílková-Juncová a mn. j.

Pohostinsku vystoupili zde také Eliška Pešková, Otilie Skleňarová-Malá, Marie Pospíšilova, Terezie Boschettiova, Josef Krösing, Jindřich Mošna, Ferdinand Šamberk, Josef Šmaha, Jakub Seifert a j.

Jako herci divadelních společností vystupovali zde: Julie Šamberková, Jindřich Bittner, Josef Frankovský, Karel Lier, Jan Poláček, Jakub Slukov, František Šípek, Jindřich Wilhelm, Edvard Vojan a jiní.

Divad. společnosti bavily zde obecnost: Zöllnerova, Šmídova, Prokopova, Stránského, Braunova, Kramuelova, Pokorného, Švandy ze Semčic, Čížkova, Hofova, Svobodova, Knížkové, Ludvíkova, Pištěkova, Jelínkova a Košnerova.

Zde produkoval se v říjnu roku 1883 slavný polský magik, A. Siedlecki i četní jiní magikové a gymnastikové.

Zde pořádány koncerty Kolínské kapely a četné plesy i jiné taneční zábavy. — Předsedou spolku ochotnického po mnohá leta jest již V. Fiala, jednatelem Dr. Em. Zeis.

Letos bře divadlo za své. Jsou již příliš těsné místnosti jeho a nemohou pojít v sebe mnohdy vše duševního požitku chtivé obecnost. Kdežto hrubé příjmy ochotníkův v prvních dobách obnášely pouze 14—40 zl., v poslední době vzrostly až na 130—150 zl.

Proto dali ochotníci již r. 1882 zhotoviti Pražským architektem Františkem Buldrou plány na rekonstrukci divadla, na něž mimo úpravu jeviště rozpočten je náklad 18.000 zl.

Sedadel je vyměřeno v novém divadle v přízemí 140, v prvním patře 50 a 12 loží, v druhém patře 68, místa ke stání v parteru asi pro 200 osob, v parketu pro 200 osob a na obou galeriích asi pro 300 osob.

Letos již přikročí se k stavbě a bohdá v srpnu 1887 radovati se bude Thalie z nového stánku svého, z důstojného divadla Tábořského.

2. Jiné domy.

V domě Barbory Rybové č. 353.

vedle divadla stanoviště své má

četnické oddělení

s poručkem Augustýnem Hálkischem v čele, který má svěřený dozor nade všemi četnickými stanicemi v hejtmanstvích Tábořském, Pelhřimovském, Benešovském, Sedlčanském a Milevském.

. V domě Jana Domečky č. 351.,

největším domě soukromníkův v Táboře, nalézá se v I. poschodí

c. k. okr. finanční ředitelství,

jehož působnost zajímá bývalé kraje Tábořský a Písecký. Správcem úřadu jest c. k. vrchní finanční rada Josef Zástěra, vedle něhož ještě c. k. finanční rada Josef Smutný, vrchní komisař Jos. Váňa a j. ustanoveni jsou.

V přízemí jest

knihtiskárna Jana K. Franka,

která též některé spisy svým nákladem vydala. Zároveň jest tu i redakce nejstaršího českého (od r. 1864) týdeníku beletristického „Tábora“, který každou sobotu vychází. Frank vydával také příspěvní Emanuele Miriovského, potom Františka Peřiny r. 1868 beletristický časopis „Lužničán“.

Při domě jest i krásná zahrada, širšímu obecenstvu, ovšem slušnému, ke procházkám přístupna v každou dobu denní.

V domě Dr. Leopolda Vojty č. 359.

nalézá se c. k. telegrafní úřad, který dne 8. prosince 1858 otevřen byl. Správcem úřadu jest c. k. poštovní official Josef Krch, vedle něhož ještě c. k. poštovní asistent Josef Breuer jest ustanoven. C. k. dozorcem telegrafních linií je Josef Chváta.

Roku 1885 odeslány byly odtud 3 služební telegrammy poplatku prosté a 3993 poplatku podrobené telegrammy, z nichž bylo 3850 tuzemských a 143 mezinárodních, tudíž v celku odesláno bylo 3996 telegrammů. Do Tábora došly 394 služební telegrammy nupoplatné a 4213 poplatných, z nichž bylo 4031 tele-

grammů tuzemských a 182 mezinárodních. Došlo tedy telegrammů 4607. Přetelegrafovaných telegrammů bylo 7110. Bylo tudíž úhrnem všech telegrammů 15713.

Poplatků vybralo se za tuzemské telegrammy 2050 zl. a za mezinárodní 115 zl., úhrnem 2165 zl.

XVI. Husovo náměstí.

Husovo náměstí honosí se pěknými výstavnými domy, jež vesměs vznikly v tomto století, přemnohé z nich teprv po r. 1860.

Zde se nacházejí 3 zájezdné hostince doporučení bodné: **Jana Suchomela** při Pražské silnici, **Karly Führichové** při silnici Budějovské se vchodem též z Nádražní třídy a „u slunce“ při silnici k nádraží vedoucí.

Při prvních dvou hostincích zařízeny jsou omnibusy, jezdící ke každému vlaku na nádraží.

U hostince Suchomelova nad rybníkem Jordánem jest pěkný sad ku procházkám před několika lety obci upraven.

XVII. Nádražní třída.

Nádražní třídou vede z Husova náměstí silnice k nádraží. Na konci její na poli, kde kříž stojí, bylo druhdy *popravní místo*. Poslední poprava konána zde byla 13. února 1857.

V ní nachází se *královský vyšší hospodářský a hospodářsko-průmyslový ústav zemský*.

Když 21. května 1865 c. k. vlastenecko-hospodářská společnost uveřejnila všeobecné svolání, zdali a kdo by z měst, obcí, velkostatkářů aneb soukromníků pokusiti se chtěl o zařízení vyššího učiliště hospodářského s vyučovacím jazykem českým, zcela dle nástinu sněmem dne 13. dubna 1864 přijatého, přihlásil se do 6 neděl, aby smlouva s ním uzavřena a subvence zemská jemu pojištěna býti mohla, vedle měst Chrudimi, Časlavi, Kutné Hory, Loun, Písku, Rokycan a dra. Františka Čupra, majitele privátního hospodářského ústavu „Kolčavky“, i Tábor.

Učinilo tak obecní zastupitelstvo v sedění svém dne 28. května 1865 jednohlasným usnesením; ředitel V. Křížek vypracoval pamětní spis v přičině této a zvolena deputace sestávající z městského rady Vojtěcha Stárka, z obecního výbora MDra. Augustýna Lavanta a z ředitele Křížka k podání jeho na patriční místa.

C. k. vlastenecko-hospodářská společnost vyslala dne 18. června téhož roku dra. Jana B. Lambla a dra. Lumbe do Tábora

a dne 3. července do Chrudimi, aby vyšetřili, zdali skutečně tato města vhodně situována jsou, aby hospodářský ústav v nich zařízen býti mohl. Dr. Lambl uznal obě města způsobilými a chtěl, aby v obou ústavy zařízeny byly, ježto v Čechách je dvakrát tolik Čechů co Němců a tudíž bylo by spravedlivé vedle jednoho německého dva české hospodářské ústavy zařídit, naproti tomu Dr. Lumbe o Chrudimi ani slyšeti nechtěl.

K návrhu Lamblovu zemský výbor nepřistoupil, nemaje svolení sněmu a proto rozhodl se v sedění dne 20. září 1865 pro Tábor po návrhu c. k. vlastenecké hospodářské společnosti, jež dne 23. srpna 1865 referovala, že Čáslav a Louny nejsou s to, ze svých prostředků vydržovati ústav, že Písek neuvoluje se převzítí veškeré výlohy, že dr. Čupr nemá tolik polností, mnoho-li třeba, a že zbývají toliko města Chrudim a Tábor, z nichž první zadlužilo se zařízením rolnické školy a nemůže nad to po delší dobu dvůr jen najatý ústavu zaručiti, kdežto Tábor má vše a chce přinést potřebné oběti. — Rozhodnutí pro Tábor stalo se zvláště vřelou přímluvou Karla knížete Schwarzenberka, o čemž obec uvědoměna přípisem zemského výboru ze dne 4. října 1865.

Přijetím podmínek obci Tábořské zemským výborem předložených dílo započato. Brzy na to přijat organizační plán a rozpočet školy, jak je vypracovali Josef Kučera, chemik a redaktor „Hospodářských novin“ v Praze, a František Doubrava, ředitel hospodářské školy v Kadani, a zvolení, prvý za ředitele ústavu a učitele chemie, druhý za správce školního statku a učitele hospodářství. Též vykonána volba člena kuratoria, jímž zvolen purkmistr Jakub Zeis, a náhradníka jeho, jímž stal se městský rada Vojtěch Stárek.

R. 1866 zvolen v sedění obecního zastupitelstva dne 5. ledna zvláštní odbor hospodářský, sestávající z purkmistra Jakuba Zeise, Vojtěcha Stárka, Matěje Mareše a dra. Edvarda Formánka, k nimž i Kučera a Doubrava přibráni jsou, aby o všech záležitostech školy se týkajících uvažovali, návrhy své obecnímu zastupitelstvu k schválení předkládali a dozor na hospodářství polní vykonávali. V únoru zakoupěna pro školu od Františka Klavíka usedlost se zahradou i s polnostmi za 47.700 zl. a dne 17. února také sněm ustanovil pro školu subvenci ročních 10.000 zl. V březnu povoleno také okresním zastupitelstvem Táboru vypůjčiti se na hypotéku 50.000 zl.

Tu však vznikl spor o to, kdo má voliti učitelstvo školy, zdaž kuratorium aneb obecní zastupitelstvo, kterýž zemský sněm dne 11. prosince 1866 rozhodl ve prospěch kuratoria. Spor tento, jakož i válka rakousko-pruská zdržely poněkud otevření školy, jež stalo se teprv 26. listopadu 1866.

Pro prvý rok zvolilo obecní zastupitelstvo o své újmě veškeré učitele, totiž Josefa Kučera za ředitele školy, Františka Doubravu za ředitele statku a učitele hospodářství, Ferdinanda Janovského, učitele při hospodářské škole v Liebverdě, za hospodářského

adjunkta, professora Dra. Antonína Tille za výpomocného učitele pro němčinu, supplujícího učitele Jana Ployhara za výpomocného učitele pro matematiku a geometrii, nadlesního Dominika Škábu pro lesnictví, městského lékaře Dra. Karla Vegera pro zvěrolékařství, Jana Kopeckého za cvičitele hospodářských prací a katechetu P. Jana Lepiče za učitele mravovědy.

Členy prvního kuratoria školy byli: Matěj Havelka, přisedící zemského výboru, rytíř Josef Peche, jeho náměstek, Karel kníže ze Schwarzenberku, zástupce c. k. vlastenecko-hospodářské společnosti, Dr. J. B. Lambl jako jeho náhradník, Jakub Zeis, purkmistr města Tábora, a Vojtěch Stárek jako jeho náhradník.

Bohužel, první rok školy nedožil se v pokoji. Dne 18. a 19. června 1867 sběhly se mezi chovanci výtržnosti, které měly v zá-pětí nelad mezi učitelstvem, spor mezi kuratoriem a obcí, zvláštní resoluci obecního zastupitelstva ze dne 4. září proti usnesení kura-toria, která vedla k tomu, že ústav měl býti přeložen do Písku, avšak obecní zastupitelstvo nelenilo, a vyslalo do Prahy ku zem-skému výboru deputaci, sestávající z purkmistra J. Zeise, z obec-ního výboru Josefa Zardy a z ředitele Václ. Křížka, která sběhlé události vysvětlila a vymohla, že ústav prozatím ještě na rok, a když záhadné otázky byly vyrovnány, trvale v Táboře byl ponechán.

Mezitím ředitel Kučera odstoupil a ředitelem školy stal se František Doubrava. Zároveň ustanoven učitelem zvěrolékařství Julius Beránek, a assistentem nauk hospodářských Jan Dlabač. Professura chemie svěřena byla Dr. Augustýnu Schwarzerovi. Zá-roveň ustanoven i vrchní dozorce ústavu, Dr. Jan B. Lambl.

Ku konci roku 1868 sdělána zvláštní listina základní, již po-měr obce Tábořské ke škole se objasňuje. — Škola nezávisí co do správy a záležitostí školních na obci, ale na opatřeních zemského sněmu, výboru a kuratoria, toliko obci zůstaveno jest, smlouvatí se s kuratoriem, po případě se zemským výborem o jmenování toho professora hospodářství, jemuž svěřena je správa školního statku, a o jmenování cvičitele hospodářských prací, jemuž obec svěřuje úkol „hospodářského“ na školním statku. — Tito zodpovědní jsou v základě zvláštního jednacího řádu sboru hospodářskému, zříze-nému k vrchní správě statku školy přiděleného, dále pak obecnímu zastupitelstvu. Ve sboru hospodářském jsou obec i škola rovným právem zastoupeny.

Veškeré výdaje a potřeby ústavu uhrazují se z fondu škol-ního a normalní rozpočet 15.110 zl. nemá býti překročen.

V školním roce 1869 převzal řízení školy Dr. Aug. Schwar-zer. Zároveň zavedeno vyučování zákonům a právu hospodářskému, jež c. k. aktuaru Františku Heydukovi svěřeno bylo, a systemiso-váno nově místo assistenta přírodních nauk, jímž se stal Vincenc Magerstein.

Týž rok otevřen i třetí ročník (volný kurs) při hospodářské škole, během roku pak dostalo se studujícím též výhody, že ab-

solvovavše s prospěchem druhý ročník, vstoupiti mohou jako jedno-roční dobrovolníci do vojska.

Ve školním roce 1871 nepřihlásil se do třetího ročníku takový počet studujících, aby mohlo býti přednášeno, pročež upuštěno od volného vyučování. V témž roce zavedeno na ústavu vyučování ruskému jazyku a těsnopisu jako mimořádným předmětům. Prvému vyučoval professor Hynek Mejnar, těsnopisu prof. Jakub Husník, později učitel Pantaleon Engel.

Ve školním roce 1875 zřízeny jsou při škole tři ročníky, z nichž první jest přípravným, druhý a třetí řádným.

Ve školním roce 1870 systemisováno bylo místo učitele štepářství, zelinářství a botaniky, jež dáno Karlu Němcovi, ve školním roce 1876 místo řádného professora národního hospodářství a zákonovědy, jímž zvolen Dr. Emanuel Zeis, a když místa nepřijal, Dr. Jan Kožaný, a v roce 1882 místo professora přírodních věd, jímž ustanoven František Sitenský.

V roce 1878 zaveden také mimořádný předmět: vyučování obsluze parních kotlů, jehož učitelem je prof. Fr. Hromádka.

Ředitel Dr. Augustýn Schwarzer působil horlivě při ústavu do r. 1873, kdy 15. dubna smrt vyrvala ho vlasti, ústavu a rodině příliš záhy. Byl teprv ve věku 40 let, narodiv se 13. července 1833 ve Voticích. — Byl učitelem svědomitým, horlivým a všestranně vzdělaným, čehož důkazem, že provedl státní zkoušky z matematiky a fysiky pro vyšší gymnasia i realky, ze všech předmětů pro nižší a z chemie pro vyšší realky s vyznamenáním, že dosáhl doktoratu filosofie a byl znalcem v jazycích a literaturách anglické a francouzské. Také jako spisovatel jsa horlivý, napsal vzácná pojednání do četných sborníků vědeckých a časopisův a spis: „Počátkové mechaniky a strojnictví“.

Po něm svěřeno zatímně řízení ústavu Janu Ployharovi, professoru horlivému a u žáků veleoblíbenému, avšak i jeho sklátila chladná Morana dne 25. listopadu 1873 — tedy již po 7 měsících — v černý hrob. Ústav potom řídil zatímně professor Josef Dobeš, ředitel školního statku, od roku 1877 pak ředitelem je František Farský, professor chemie, jenž velečestné místo jako spisovatel a badatel neunavňují a hojnými pracemi svými mezi českými chemiky si získal.

Při ústavě působilo až posud 48 učitelů a profesorů, z nichž bylo 25 řádně ustanovených, 4 supplující, 16 pomocných a 3 mimořádní. — Z řádně ustanovených a supplujících byli nebo jsou literárně činní: Julius Beránek, František Bolech, Jan Ctibor, Antonín Červený, který vedle psaní četných spisův též přednáškami, jichž asi 360 již uspořádal, je velmi činný, Josef Dobeš, František Doubrava, František Farský, Václav Feršmann, Ferdinand Janovský, JUDr. Jan Kožaný, Josef Kučera, Vincenc Magerstein, František Mach, Alois Mollenda, Ph. Dr. Augustýn Schwarzer, Frant. Sitenský a Vincenc Zahálka, mimo ně František Heyduk, Dom. Škába, a někteří professoři reálného gymnasia.

Z profesorů na ústavu působících zemřeli: z řádných Karel Hasenöhrel, Tomáš Klimeš, Jan Ployhar a Dr. Augustýn Schwarzer; z pomocných František Heyduk, Osvald Christ, Dom. Škába a MDr. Karel Veger.

Nyní při ústavu působí: Frant. Farský, ředitel, Josef Dobeš, Antonín Červený, František Bolech, JUDr. Jan Kožaný, František Sitenský, Julius Beránek, professori; Václav Feršmann, adjunkt, Václav Kopa, assistent, Karel Němec, František Petruš a František Janovský, pomocní učitelé, prof. František Hromádka, mimořádný učitel a P. František Svoboda, exhortator.

Ze žáků ústavu, z nichž mnozí jsou mu k veliké cti, jest Josef Holeček proslulým spisovatelem povídek ze života jihoslovanického a žurnalistou, Otakar Červinka a Jan Machalický básníky; mimo to literárně působí ještě: Josef Benýšek, Hynek V. Burian, Ladislav Burket, Antonín Dokoupil, Václav Feršmann, Dr. Karel Hamböck, Karel Knížek, Josef Tom. Kofroň, J. Vl. Krátký, Josef Nevrla, Rich. Purghardt, Emil Richter, Josef Šesták a Jan Tomeš.

Ve školním roce 1885 přihlásilo se žáků 120, z nichž až do konce roku na ústavu setrvalo 115. Dle národnosti bylo 110 Čechů, 4 Němci a 1 Bulhar, dle náboženství 109 katolíků, 5 evangelíkův augsb. vyznání a 1 pravoslavný. — Vysvědčení I. třídy s vyznamenáním obdrželo 15, vysvědčení I. třídy 82, vysvědčení s opravou 8 žáků. Pro nemoc nebylo zkoušeno 9 žáků a 1 byl host.

V roce 1886 přihlásilo se 108 žáků.

Vrchní dozorství nad školou vykonává kuratorium, jehož předsedou jest hrabě Ferdinand Chotek, člen zemského výboru, a členy: JUDr. Emanuel Zeis, purkmistr v Táboře, a jeho náhradník, Karel Ctibor, továrník v Táboře, Dr. J. Lambl, professor při české polytechnice v Praze, a náhradník JUDr. Karel Jičínský, hospodářský ředitel v Jindř. Hradci, a stálý tajemník Karel Baretta.

Při ústavu jsou **bohaté sbírky**. — Stav jich byl koncem roku 1885:

Knihovna obsahovala: 2161 dílo (104 časopisy, 555 spisův z vědy hospodářské, 204 z vědy přírodopisné, 303 z vědy chemické a fysické, 179 z vědy technické, 108 z vědy zahradnické a lesnické, 83 z vědy zvěrolékařské, 253 z vědy národohospodářské, 260 z vědy humanitní, 114 z rozmanitých věd), a měla cenu 5836 zl. Sbírkou zeměpisné a statistické obsahovaly 47 kusů, kabinet matematicko-technický 296 kusův, kabinet fysikální 243 čísla, kabinet chemický 461 číslo, kabinet mineralogický a geologický 980 kusů, kabinet botanický 1161 kus, kabinet zoologický 2300 kusův, **kabinet hospodářský** velmi pozoruhodný 480 kusů, kabinet seminářský 492 kusy, kabinet technologický 212 čísel, kabinet lesnický 335 kusů, kabinet anatomický a zvěroléčitelský 317 kusů, z nichž nejdražší a nejvýznamnější kus všech sbírek jest **anatomický kůň** v ceně 1230 zl., kabinet zahradnický 294 kusy. Veškeré tyto sbírky mají cenu asi 28.000 zl.

Školní statek má nyní úhrnem 99.57 hektarů pozemků, z nichž jest 74.87 ha orné půdy, 17.93 ha luk, 3.79 ha zahrad a chmelnic a 2.98 ha rybníků. V školce ovocné nachází se asi 7000 stromků v rozličném stáří a druhu, ve vinici vysazeno je 340 kusů révy, ve školce lesnické vysazeno od roku 1865 stromků 1-8letých k 600.000 kusů.

Stav dobytka byl následující: 4 koně, 6 párů tažných volů, 24 dojnice a 2 plemenníci, 27 kusů mladého dobytka, 97 kusů ovcí a 5 kusů vepřového dobytka, mimo drůbež zvláštních druhů.

Jako pomůcky povzbuzovací zavedeny jsou: „rozpravy“, v nichž studující vždy za dozoru 1 člena sboru professorského pojednávají o otázkách, do oboru hospodářství sáhajících, a cvičí se v přednášení prosy a básní; **čítárna**, v níž vyloženy bylo 32 časopisy odborné, politické a zábavné, s knihovnou, 400 děl z krásné literatury čítající; **odbory** „Zpěvomit“ a „Dalibor“ pro cvičení se ve zpěvu a hudbě. Mimo to vypisují se i ceny za písemné konkurenční práce, jež jsou 3; nejlepší práce se odměňuje 3, druhá 2 a třetí 1 dukátem.

Při ústavu zařízena byla v r. 1875 **výzkumná stanice chemicko-hospodářská**, již řídí neunavný ředitel Fr. Farský. K účelu tomu byl na botanické zahradě postaven nákladem 1300 zl. skleník, v němž v prvních letech konány zkoušky v pěstování rostlin ve vodních roztocích a v půdě. Nyní se nahromaděný material analysuje. Výsledky velmi cenné uveřejňovány jsou tiskem ve zvláštních zprávách. Také řeší se zde rozmanité úlohy od soukromníků zaslané a udílí se rada v různých záležitostech, čímž důležitost tohoto výzkumného ústavu jak pro vědu, tak pro praktické hospodářství, skvěle patrna jest. Cena náčiní, jehož se zde užívá a jehož je 77 čísel, obnáší 770 zl.

Při ústavu organisovány jsou též kursy lukařský a štěpařský. **Kurs lukařský** otevřen byl 1. září 1884 a čítal 10, druhý rok 32 účastníky. Hlavním učitelem v něm je prof. František Bolech, který za tím účelem r. 1879 a 1880 frekventoval kulturně-technické oddělení při kr. vysoké škole technické v Mnichově a zde dosáhl diplomu zemědělského inženýra. **Kurs štěpařský** otevřen byl ponejprv 3. srpna 1885 čítaje 59 účastníků, z nichž 51 bylo učitelů. Učitelem v něm jest zahradník ústavu a učitel štěpařství Karel Němec. Také na zřízení chmelařského kursu zde se pomýšlí.

Bohužel chystá se **reorganisace školy** pro zájmy obce snad nepříznivá, protože na rozhodujících místech v záležitosti této Tábor jen málo, ba snad žádných příznivců nemá, již by pamětlivi byly velikých obětí, jež Tábor pro školu hospodářskou a pro školství vůbec přinesl!

Ve smyslu nové osnovy organizačních stanov pro hospodářské školy sněmem r. 1884 přijaté učinilo kuratorium hospodářské školy v Táboře v sedění dne 30. prosince 1884 usnesení, jež zemskému výboru náležitě odůvodněné podáno bylo, aby 1. vyšší

zemský hospodářský ústav v Táboře byl reorganisován a 2. vedle něho též střední hospodářská škola upravena byla, protože a) existence obou takových ústavů na témž místě poslouží rozvoji i prospěchu každému z nich, b) zřízení a vydržování obou ústavů na témž místě, zvláště v městě, v němž hospodářský ústav již od 20 let je zřízen, oběti země na nejnižší míru uvádí, c) město Tábor jako zeměpisné centrum české národnosti na českém jihu, dále povahou hospodářských poměrů na českém jihu, potom již zařízeným školním statkem i svými vzdělávacími ústavy pro sídlo obou těchto hospodářských ústavů velmi dobře se hodí a vzhledem k obětem, které město hospodářskému vyučování již po 20 let přinášelo, také se doporučuje.

Také obecní zastupitelstvo v sedění svém dne 21. června 1885 učinilo podobné usnesení a podalo je zemskému výboru, ukazujíc mezi jiným na značnou oběť 124.695 zl. 44 kr., kterou pro hospodářskou školu obec přinesla, krátce před tím přinesši školství také velikou oběť zřízením realného gymnasia, a že by to byla ztráta citelná, kdyby zřízení zde byl pouze vyšší hospodářský ústav, protože by frekvence značně klesla, a mnohé rodiny, jež výživu svou v ubytování studujících nalézají, byly by v nebezpečí o svou existenci.

Avšak anketa znalců zemědělské rady pro království České vyslovila své dobrozdání v ten smysl, že nelze jí přimlouvati se za soudobé zřízení vyššího a středního ústavu v Táboře, a doporučila, aby Táboru zachován byl ústav střední a v Praze zřízení ústav vyšší, a ve smyslu její usnesení předložil zemský výbor otázku, zdali přeje si střední nebo vyšší ústav. Obec setrvala na své původní žádosti a jenom v tom případě, že by nepřekonatelné překážky v zřízení obou se vyskytly, vyslovila se v sedění dne 14. září 1885 pro ústav vyšší. K tomuto usnesení přidružilo se podobně i kuratorium školy v sedění dne 5. prosince 1885.

V poslední době mluví a píše se velmi mnoho o nutné potřebě zvelebení českého jihu. Kéž uznají ji i naši zástupcové národa na sněmu a dokážou uznáním tužeb obce Tábořské, že jim také na českém jihu záležití, nedbají-li již obětí, jež Tábor pro školství přinesl a přináší!

XVIII. Nové město.

Roku 1872 utvořila se společnost, majíc stavitele Antonina Kinzla ve svém středu, jež zakoupila od města Tábora pozemků v ceně 105.000 zl., aby na nich zbudovala novou část Tábora, všeobecně „Nové město“ zvanou. Dala zhotoviti již plány k založení její, ulice a náměstí, kde mají zde státi, vyměřila a také jeden

dílec již prodala, na němž měšťan Tábořský Jan Dlouhý dům sobě postavil; avšak nastal „krach“, a společnost octla se na mizině. Nemohla dostáti podmínkám, jimiž se zavázala, a pozemky její byly v exekuci dražbě koupeny opět obcí Tábořskou. Teprve v poslední době jeví se na tomto místě nový stavební ruch, o nějž přísluší zásluha hlavně staviteli Františku Klierovi z Tábora, takže časem bohdá přece tu nové město zbudováno bude.

Když Jan Dlouhý svůj dům, jenž nyní hostinskému Václavu Vlačihovi náleží, stavěti počal, tu slavně položen byl dne 18. září 1872 základní kámen jeho, přiměřenou řečí P. Jana Nepila a církevními obřady, po nichž vložen pamětní spis do připraveného základního kamene, každý pak z hodnostářů poklepl třikráte na kámen a pronesl heslo, potom slavnost ukončena byla hostinou.

1. Tabáková továrna.

Na Novém městě nejdůležitější budovou je tabáková továrna, jež pravým je dobrodiním zdejšímu i okolnímu chudému lidu.

Když ve Vídni ustanovena byla světová výstava, chtěla vláda zásobiti se tabákovým towarem u větším množství; avšak počet továren a množství výrobků, jak zdálo se, nedostačoval. Proto měly se na příhodných místech stavěti továrny nové.

I uchopilo se obecní zastupitelstvo Tábořské myšlenky této, a uváživši, že lid zde pracující nemá dostatku výživy a v celých sborech každoročně do Vídně na práci odchází, učinilo hlavně péčí městského rady JUDr. Karla Herrmanna šl. z Herrnrittu kroky u vlády, aby zde továrna zřízena byla. Kroky úplně se zdařily.

Hned na to koupilo zastupitelstvo od Františka Forstera dům, jemuž podle velikosti a podoby v XVI. století „Hrádek“ říkali, bývalou to přádelnu, při řece Lužnici, a upravilo jej přiměřeně pro továrnu, která r. 1872 otevřena byla. Správcem její ustanoven byl František Kučera, oficiál v továrně v Sedlci.

Avšak městu záleželo na tom, aby továrna zde trvale zařízena byla, a proto nabídlo vládě pozemek výhodný a laciný, který vláda také zakoupila. Zároveň pilně sbírán je materiál o tom, kterak jižní Čechy mají potřebí pomoci státní poskytováním výdělků pracujícím lidu, a čestnými deputacemi na vyšší místa působeno, aby, pokud možno, brzy stavba továrny provedena byla. U věci té jmenovitě pilně pracovali purkmistr Moric Schöne, městský rada JUDr. Karel z Herrnrittu a obecní výborové místoředitel František Šanda, Jan E. Suchomel a Karel Ctibor; výdatnými pak podporovateli žádosti Tábořských a platnými činiteli, kteří Tábořskému podniku na vyšších místech půdu rovnali a příznivé usne-

sení říšské rady urychlití se snažili, byli říšští poslanci Josef Schier v Budějovicích a Tábořem zvolený Emanuel St. Kletečka z Obratic.

Tak konečně dosaženo, že potřebný náklad na stavbu továrny hyl říšskou radou povolen a Jeho Veličenstvem císařem pá-nem schválen r. 1880.

Dne 14. srpna 1881 položen na to slavnostně základní ká-men, v nějž vloženy byly pamětní spis, týkající se stavby továrny, podobizny Jeho císařského Veličenstva, ministra Dunajevského, vrchních finančních radů tabákové režie, sekčních radů finančního ministerstva, purkmistra Morice Schöne a městských radů, okres-ního starosty barona Jana Nádborného z Borutína a úředníků ta-bákové továrny, potom čísla listů: „Prager Zeitung“, „Národních listů“, „Českého jihu“ a „Tábora“. Obřad svčení, provázejí jej přiměřenou řečí, vykonal P. František Korecký. Jemu předcházela slavnostní řeč Jana Smutného, c. k. adjunkta továrny a stavby-vedoucího, v níž trefně vylíčil důležitost založeného tu stánku k zabezpečení existence chudého lidu. Slavnost na staveništi ukon-čena byla klepáním na kámen a proslovováním hesel.

Stavbu za dozoru ředitele tabákové továrny Antonína Žižky, jenž po Kučerovi nastoupil, provedl civilní inženýr a podnikatel staveb František Hozák z Prahy, máje tu stavbu vedoucího inže-nýra Vincence Tiebla, nyní stavitele Tábořského, vedle c. k. ad-junkta Jana Smutného. Továrna byla do konce července 1882 provedena, avšak již r. 1884 a r. 1885 byla rozšiřována, a jest na děje, že do r. 1889 ještě větší rozšíření továrny se stane.

Ředitelem továrny jest Antonín Žižka, mimo to působí při ní 3 úředníci.

Továrna zaměstnává nyní asi 30 mužských dělníků a 1300 dělnic.

Dělnice přijímají se ve věku 14 až 34 let. Doba učení trvá 4 až 6 neděl, dle způsobilosti, a tu již obdrží dělnice 24 krejcarů denní mzdy. Potom dle způsobilosti vydělá si dělnice denně 35 kr. až 1 zl. Průměrně obdrží zaměstnané tu dělnice týdně 4.000 zl., čili ročně 200.000 zl. mzdy, kterýžto peněžní obnos ponejvíc zů-stane v Táboře a v jeho okolí.

Čas pracovní obnáší denně 10 hodin. Dělnice schopná má pojištěnou tu práci po celý život a má tu výhodu, že v případě onemocnění nebo slehnutí má lékařskou pomoc — továrna má svého lékaře MDr. Františka Petříka — a léky zdarma a denní podporu 14 až 22 kr. Stane li se po 15 letech k práci nescho-pnou, má nárok na denní provisi 5 a po 30 letech 6 krejcarů. V případě úmrtí přispívá též továrna 14 zl. na pohřeb.

Také obec jest ochotna v případě potřeby postarati se děl-níkům a dělnicím o laciné byty vystavěním dělnických domků, které ostatně také stavitel Vincenc Tiebel stavěti tu zamýšlí.

Roční výroba cigar představuje cenu 2 millionů zlatých.

Továrna vystavěna je na prostoru 22853·44 □ m. ve čtverci, zdmi obelhaném, jehož delší dvě strany mají délky as 250 metrů. V čelní straně jest opatřena mříží železnou, měřící 103 91 m.

Továrna sama jest stavení velmi rozsáhlé a vkusně provedené pod 2 poschodí ve formě podkovy. Na továrně postaveny jsou hodiny chodu kotvového dle Grahama, jež zhotovil Leopold Plesnivý, hodinář v Bubnech v Praze.

Před továrnou jest budova, v níž ubytováni jsou úředníci továrny, a zahrada.

Stavba továrny provedena byla nákladem 116.000 zl., přístavky nákladem 60.000 zl.

2. Sladovna.

Na Novém městě stojí též sladovna.

Původně byla akciová a ředitelem její byl Josef Führich, účetním Jan Šrámek a skladníkem Václav Novák. — Naděje do výroby průmyslné kladeny tu byly nemalé, avšak již po dvou letech své činnosti r. 1874 padla. Příčiny úpadku její sice byly rozdílné, hlavní však byla ta, že peněz akciových bylo jen 124.000 zl. — nebylyť všechny akcie rozprodány — kdežto stavba její (pozemky, stavení, stroje a j.) stála 152.000 zl. Tím hned z počátku nebyl žádný provozovací kapitál a akcionáři musili vypůjčiti se na hypotéku ze spořitelny Tábořské 60.000 zl. a na směnky od akcionářů samých. Na výrobcích vydělávalo se první dvě léta, dokud bylo veliké ažio; jak to kleslo a cizí kupci se nehlásili, zůstalo zboží ležeti; nastala krise a sladovna přestala pracovati. Dne 17. října 1878 prodána sladovna soudně na 110.000 zl. odhadnutá v exekuci dražbě za — 6000 zl. Kupcem její byl největší její věřitel, Tábořská spořitelna, která ji r. 1880 prodala za 41.000 zl. Emanueli Vodičkovi a Antonínu Rudolfovi.

V sladovně pracuje se po čas 9 měsíců v roce a vyrábí se průměrně 20—24.000 m. centů sladu, který vyváží se hlavně do Bavor a Švýcar.

Ječmene spotřebuje se tu ročně asi 30.000 m. centů a kupuje se nejvíce od domácích hospodářů. Za ječmen vydá sladovna ročně asi 240.000 zl. a přijme nejvíce z ciziny za slad 270.000 zl.

Za palivo slouží vesměs uhlí hnědé, jehož spotřebuje se asi 8000 m. centů.

Správa sladovny je velmi jednoduchá, zaměstnává mimo sladáka asi 20 lidí, jichž mzda za 9 měsíců obnáší asi 3000 zl., nepatrný to zajisté obnos pro tak rozsáhlý závod.

Sladovna je budova velmi prostranná, má dvoje humna ve výměře 2750 □ m., půdy asi 3000 □ m. a špýcharu asi 600 □ m.

Stavba její počala 21. května 1872 a provedena byla dle návrhu Völknerova od podnikatele staveb Herrmanna. Stroje pořízeny byly z továrny Ringhofferovy. Stavba skončena byla 12. ledna 1873, a 20. února 1873 slavnostním zasvěcením od P. Františka Svobody byla sladovna otevřena.

3. Nádraží,

Táborské nádraží slouží dříve soukromé, nyní od 1. července 1884 státní dráze císaře Františka Josefa.

Dráha v Táboře stavěti se počala dne 24. dubna 1869 a byla ve dvou letech provedena, načež 3. září 1871 první vlak z Vídně projel Tábořem, ač jen do Čerčan-Pyšel; první vlak až do Prahy jel Tábořem 14. prosince 1871.

Stanice Táborská co do výstavnosti a rozsahu, jsouc stanicí třetí třídy, v popředí staví se i před mnohé větší co do výnosnosti; neboť jest sedmou v řadě po Vídni, Praze, Plzni, Budějovicích, Chebu a Nussdorfu. — Stanice Táborská leží na trati Pražsko-Cmuntské. Vlaky osobní jí probíhající mají přímé spojení s Prahou a Vídní, též s Budějovicemi, Lincem, Solnohradem, po případě i s Plzní, Pískem a Příbramí.

Stanice Táborská, již dán název „železniční úřad“ (Bahnamt), podřízena je v příčině dohlídky na bezpečnost dopravy a vnitřní službu telegrafní c. k. dopravnímu železničnímu ředitelstvu v Praze. V stanici zdejší je také **stavební sekce pro udržování tratě**, již přidělena trať z Votic do Soběslavi. Na trati Pražsko-Cmuntské jsou podobné sekce ještě v Praze a ve Veselí, dřívější v Benešově a v Soběslavi byly zrušeny a tratě částečně přiděleny zdejší secei.

Na stanici je také **nádražní restaurace** (hostinský Ant. Jonáš), jež mimo Tábor jsou pouze v Praze, ve Veselí a v Cmuntě a na další trati do Vídně jest jich šest.

Z Tábora do Prahy jest 14 stanic: Sudoměřice (13 km. od Tábora vzdálí), Stupčice (20), Heřmaničky-Sedlec (29), Beztahov (34), Votice (37), Bystřice (47), Benešov (52), Čerčany-Pyšely (62), Mnichovice-Stránčice (76), Říčany (83), Uhřetěves (89), Hostivař (95), Nusle (101) a Praha (104 km.). Z Tábora do Cmuntě je 8 stanic: Planá (7), Soběslav (20), Veselí (27), Lomnice (39), Třeboň (48), Chlumeck-Pilař (59), Suchdol (65) a Cmunt (83 km.). — Z Tábora do Vídně je 39 stanic s délkou tratě 245 km. Z Tábora do Budějovic je 8 stanic: Planá, Soběslav, Veselí, Bukovsko-Dílná (36 km.), Ševětín (43), Chotýčany (47), Záměstí (55) a Budějovice (65 kilom.).

Jízda z Tábora do Prahy trvá rychlíkem 1 hod. 54 min., osobním vlakem 3 hod. 25 min., smíšeným vlakem 6 h. 43 m., do Vídně rychlíkem 4 h. 31 m., osobním vlakem 7 h. 30 m., do Budějovic osobním vlakem 2 h. 41 m.

Na trati Pražsko-Cmuntské je mimo Prahu nádraží pouze v Nuslicích a ve Veselí větší než Táborské; obě stanice však ustanoveny jsou především k seřaďování vlaků a proto se stanicí zdejší měřiti se nemohou.

Ze stanice Táborské dopravují se přímo do všech c. k. státních dráh rakouských osoby, záсылky zboží nákladního i rychlozboží. Frekvence dopravní, pokud týče se osob i nákladu, je velmi čilá; doprava nákladní však v poslední době stala se nyní větší

směrem k Budějovicím, ježto vývoz obilí obrátil se do Švýcar a Francouz, směrem k Praze však ochabl.

Na stanici Tábořskou do roka až do tisíce vozů uhlí dopravováno bývá, jakož vůbec obchod uhelný na celé trati je čilý.

Na stanici zdejší je také telegrafní úřad pro službu denní i noční.

Úředníků ve stanici je s přednostou pět, kteří mimo přednostu ve službě dopravní, telegrafní i manipulační ve skladištích se střídají. Dále je tu 1 diurnista, 2 dozorcí skladišť, 1 zřízenec nádražní a 1 aviseur mimo výpomocné síly dělnické.

Při stavební sekci pro udržování tratě působí mimo přednostu 2 úředníci a 1 sluha; sekci jsou přiděleni 2 dozorcí tratě a 4 zástupci těchže. Sekce stavební jest úřad úplně samostatný a podřízena je přímo c. k. dopravnímu ředitelství státních drah rakouských v Praze.

Během 2 let nabude stanice Tábořská velké důležitosti, ježto sloužiti bude i dráze transversální a stane se tím stanicí křižovou pro dva hlavní dopravní směry od jihu na sever, z Vídně do Prahy, a od východu na západ, z Brna a Jihlavy k Plzni. — Tím ovšem nabude nádraží nové tvárnosti a bude značně zvětšeno. Nejbližší stanice transversální dráhy bude na straně východní v lese Hutích mezi Měšicemi a Chýnovem, na straně západní blíže Výrce u Jistebnice. V Táboře spojí se transversálka s dráhou cis. Františka Josefa, ale odbočí od ní hned zase za Jordánem.

Nyní dlí tu oddělení c. k. generalního ředitelství státních drah, které vyměřuje trať dráhy příčné od Jihlavy přes Tábor k Písku. Přednostou jeho jest inž. J. Klemenčič.

C. DĚJINY MĚSTA.

Hu, kde nyní staroslavný Tábor se rozkládá, stál prý již v dobách nejdávnějších hrad, podle cizí zprávy Koridorgis nazvaný. Píšeť prof. August Sedláček v důkladném pojednání: „Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních“ (ve výroční zprávě cís. král. realného gymnasia v Táboře za školní rok 1880): „Ohradu neb hrad Koridorgis klademe na místo nynějšího Tábora. Známoť jest, že neběře město toto počátek svůj od roku 1420, nýbrž že bylo tehda po druhé postaveno a že se ještě dlouho potom Hradištěm nazývalo. Název ten se mu přikládal již v 13. století a svědčí o tom, že tu byla v pradávných dobách ohrada. Kdy to již bylo, dokazuje mince císaře Hadriana, kterouž našli r. 1879 dělníci, kopající hluboké základy při jižních hradbách starobylého Tábora. Svědčí také o starobylé osadě, která tu bývala, kančík bronzový, pod hradbami nalezený, který se podobá onomu, ježž Vocel ve svém Pravěku (I. 140.) vyobrazil.“

S úplnou bezpečností tvrditi můžeme, že tu již v 13. století město Hradiště stálo. Pripomínáť se k r. 1232 Vitek z Hradiště, člen mocného rodu Vítkovců, později pány z Růže čili z Rosenberka nazývaných. Když král Přemysl Otakar Druhý r. 1268 násilně proti Vítkovcům vystupovati se jal a na Sezemovi Vítkovci vydání města Hradiště a stříbrných jeho hor žádal, spálil Sezema raději město, zdi jeho pobořil a obyvatele do nepatrného tehdy Úslí převedl, odkudž potom

město toto Ústí Sezemovo zváno bylo a držitelé jeho v pány z Ústí se přezvali.

Město znamenitě rozkvétalo, a zvláště obchod suk-
nem, solí a slanečky byl tu velmi čilý. K tomu úřady
župní z Chýnova byly sem přeneseny.

R. 1412 nalezl M. Jan Hus, když mu Prahu opu-
stiti bylo, na blízkém Kozím Hrádku útulek u pana
Jana z Ústí. Obyvatelstvo města Ústí, slýchajíc často
kázání Husova, s celou vroucností duše přilnulo k ohni-
vému, bezúhonnému kazateli, a símě jím hlásané ne-
zahynulo, i když Hus po smrti Jana z Ústí roku 1414
z krajiny zdejší odešel. Ohavnou a potupnou smrtí
Husovou v Kostnici nastalo všude v Čechách veliké
rozjitření. I v Ústí byla rozhořčenost nesmírná, zjitřila
pak se tím více, když Oldřich z Ústí, nepřeje novému
učení, kněze husitské, později i jiné Husity z města
vyhnal. Husité sebrali se, a vedeni zvonařem Hro-
mádkou z Jistebnice, přitrhli 21. února 1420, v noci
s úterý masopustního na popeleční středu, k Ústí, jeho
se zmocnili a katolíky vypudili.

Husitům znelibilo se brzy Ústí. Viděli, že není
dosti pevné a bezpečné. Jim zdálo se, že příhodnější
by bylo pro ně pusté Hradiště, ježto, jsouc na kopci
hlubokými údolými a vodami se tři stran sevřeno, sna-
dno v pevné město, jehož nesnadno bylo by dobytí,
proměnití by se dalo. Proto podali hned o tom zprávu
Žižkovi, který tehdy v Plzni usídliti se pomýšlel.

Žižka vyslal na to hned rytíře Chvala Řepického
z Machovic k obraně Hradiště a v málo dnech dne
20. března 1420, sám také sem se odebral.

Hned po jeho příchodu byla zde zřízena řádná
vláda čtyř starších obecních: Mikuláše z Husi, Jana
Žižky z Trocnova, Chvala Řepického z Machovic a
Zbyňka z Buchova. První z činů její byl rozkaz, jímž
dne 30. března 1420 všichni obyvatelé z Ústí převe-
deni byli do Hradiště hory Tábor, jak nové město na-
zvali, načež Ústí bylo spáleno.

Město rychle mohutnělo. Ze všech stran hrnuli se sem sedláci a měšťané i zemané, jež jedny vedla sem náboženská horlivost, druhé pak vábila osobní svoboda. Nebyloť mezi Táboru rozdílu stavů, ale všichni byli mezi sebou bratři a sestry, zároveň pak přestala i všeliká daň a robota, toliko každý z nich pilen býti měl těchto čtyř kusův: 1. vysvobození každé pravdy, 2. množení chvály Boží, 3. jednání spasení lidského a 4. kažení hříchův.

Žižka zorganizoval tu stranu Táborův, kteří již ve 3 nedělích přitrhli 23. dubna 1420 ke klášteru Milevskému a v ssutiny jej obrátili, načež dali se do vybíjení a pustošení klášterů jiných, jež za semeníště bludův a hříchů považovali.

Též brzy utkali se v boji s Oldřichem z Rosenberka, který, znamenaje v Táboru mocného svého protivníka, k městu s velikou silou přitrl, ale byl na hlavu poražen a k bídnému útěku donucen.

Brzy v městě samém vypukly rozbroje. Kněz Martin Houska jal se hlásati nové chiliastické učení o skonání světa, o příchodu Kristově a jiném, a byv proto nejvyšším knězem Táborův, Mikulášem z Pelhřimova, též Biskupcem zvaným, napomínán, nepodrobil se, nýbrž z města vyšel. Stoupenci jeho Adamité, usídlivše se v lesích (mezi Klokoty a Dražicemi), byli potom k rozkazu Žižkovu schytáni a v počtu asi 50 osob v Klokotech upáleni.

Pokoj v Tábore opět byl docilen. Město řídili zvláštní hejtmané, jimiž byli Jan Žižka z Trocnova († 1424), Bohuslav ze Švamberka († 1425), Matyáš Louda z Chlumčan l. 1426, Jan Bleha z Tešnic l. 1427, Jakub Kroměšín z Březovic l. 1428, Ondřej z Římovic l. 1430, Otík z Loží l. 1432, Jan Pardus z Hrádku l. 1433 a Zikmund z Vranova l. 1434. Vedle toho byla v Tábore vláda civilní, jež z počátku byla v rukou kněžských, potom však náležela zvláštním vládařům Ondřeji Kartajovi l. 1430, Šimonu z Hroznějovic l. 1432 a Mikuláši z Padařova l. 1433.

Zároveň podnikány byly větší a menší válečné výpravy proti katolictví, proti křižákům německým a proti odpůrcům kalicha v zemi.

I po smrti Žižkově 11. října 1424 trvala slavná republika Táboorská, četnými statky, hlavně výboji, obohacená, dále, řízena jsouc věhlasným Prokopem Holým čili Velikým, až do roku 1434, kdy 30. května na poli u Lipan Čechové Čechy potřeli a Prokop s 13.000 Táborův padl.

Zikmund, jemuž Tábor nejvíce odporoval, stal se králem v Čechách. Když potom Táboři Zikmunda králem uznali, jmenoval tento Tábor majestátem daným dne 25. ledna 1437, v den obrácení sv. Pavla, městem královským, nadal je stejnými právy jako Staré Město Pražské a udělil jemu svůj vlastní rodinný štít knížat Lucemburských jako erb městský; jinými pak majestáty obdařil je statky pánů z Ústí, od nichž je buď koupil nebo vyměnil za jiné statky, i jinými statky, a mnohými ještě milostmi je obdařil.

Po smrti Zikmundově nechtěli Táboři uznati Albrechta Rakouského králem Českým a přidrželi se strany Hynka Ptáčka z Pirksteina a kněze Bedřicha ze Strážnice, která Kazimíra Polského zvolila sobě za krále. Brzy na to roku 1438 přitáhlo vojsko polské v počtu 4000 mužů do Čech, s nímž Ptáček, Bedřich ze Strážnice a jich stoupenci se spojili, a odebrali se na Tábor, kdež dilem v městě, dilem v ohraženém ležení o město se opírajícím se položili. Také Albrecht vytáhl s plnou mocí svou k Táboru, avšak, ač pět neděl boje tu se vedly, neodvážil se Albrecht hlavního útoku na pevné ležení české a konečně zanechal obléhání Tábora. Když potom po brzké smrti Albrechtově roku 1439 v Čechách bezvládi nastalo, rozstoupili se opět Čechové ve strany a nastaly nové půtky a boje, v nichž musili Táboři státi k veřejnému hádání o víru v Kutné Hoře a podati se na výrok sněmu o tom v Praze roku 1444, jímž dáno za pravdu učení Rokycanovu a Příbramovu, směřujícímu k jednotě ve víře a dobré kázni

duchovní, a zavrženo učení Táborův, příkře stavící se proti řádům kostelním, vzácným ostatnímu národu. Od té chvíle opouštělo jedno město po druhém stranu Táborův, až Tábor osamotněl zcela.

Když potom Jednota Strakonická s Oldřichem z Rosenberka v čele proti správci země Jiřímu Poděbradskému se zdvihla, přidal se Tábor na stranu Jednoty. I udeřil Jiří Poděbradský na Tábor a měšťané, nemajíce odnikud pomoci, poddali se mu bez obrany 1. září 1452. Jiří jako vítěz zakázal učení Tábořské, kněze Mikuláše Biskupce a Václava Korandu jal a potom prvního v Poděbradech, druhého v Liticích v doživotní vazbě choval, ostatní kněze z města vypověděl a nového faráře kališnického Jana Rozvodu ze Stakor zde ustanovil.

Když Jiří potom roku 1458 stal se králem, udělil Tábořským tu milost, že městský rychtář při každé závěti směl přivěsiti pečeť v červeném vosku, jak to jenom stav panský činiti směl.

Za krále Vladislava II. vznikly v Čechách boje mezi městy a šlechtou, když roku 1502 zavrženo městům právo třetího hlasu na sněmě, dovoleno šlechtě vaření piva a provozování jiných živností městských, zakázáno obcím městským kladení zboží ve dsky zemské a odňata jim všechna moc popravčí nad lidmi urozenými. Šlechta nezřídka dopouštěla se násili na lidu a to beztrestně. Také Tábořští zakusili těchto nájezdů šlechty.

Již r. 1508 Jiří Kopidlanský jednomu Tábořskému měšťanu pysky a uši obřezal a r. 1509 opět půl míle od města na Tábořské vyskočil, dva zabil a tři jal, jež potom potají ve vazbě držel u Fricka na Domousicích blíže Sobotky. Podobně 27. července 1520 přepadl nedaleko Prachatic rytíř Zdeněk Malovec s houfem zbrojným Tábořské kupce a několik jich zabiv, o zboží oloupil. Celý kraj Prachenský pobouřen byl nad skutkem tímto. Doléhali na pana Lva z Rožmitála, oprávece toho kraje, aby právo zjednal; ale krále v Čechách ne-

bylo a panstvo otálelo potrestáním vinníků. Zjedнала si tedy města právo sama. Zástupci měst sešli se dne 9. října téhož roku v Praze a smluvili se o společnou výpravu proti škůdcům. Táborští pobili a jali potom Malovcovi několik panošův a pomocníkův a trápením nutili na nich vyznání; kdo pak, nařčen byv, z toho řádně se nevyvedl, tomu zámek dobývali a ohněm plnili, ale sedlákům škod nečinili.

Nedlouho na to vyhořel 6. července 1532 Tábor poprvé; téměř všechny domy popelem lehly kromě za radnicí, 8 domů při Nové bráně a 2 při fortně říční.

O patnáct let později stihla je nová, strašně krutá a osudná pohroma. Jako jiná města odepřel i Tábor pomoc svou králi Ferdinandovi I. proti Saskému volenci Janu Bedřichovi. Když potom Jan Bedřich u Mühlberka dne 24. dubna 1547 od císaře Karla V. byl poražen, vrátil se král Ferdinand I. s cizí pomocí vojenskou do Čech a obesýlal k soudu všechna města královská, jedno po druhém, a hlavní vinníky stavu panského a rytířského.

Dne 15. července 1547 přiznali se Táborští, vyslavše ze sebe Martina Postruhače, Václava Prachatického, Jana Remíše a Ondřeje Topinku z konšelův, Adama Čápa, Jeronyma Postruhače, Pavla Baštu ze starších obecních, Jiřika Kantora, Ondřeje Kazku a Václava Jirkovic z obce, k zápisu do desk zemských, že ve všem králi dosti činiti chtějí beze vši odpornosti. Na to dne 21. července konán byl vedle jiných měst i nad Táborem soud královský, jímž osoby výše dotčené byly uvězněny a do Tábora byli královští komisaři Adam Řepický ze Sudoměře a Petr Bechyně z Lažan vypraveni, aby shledli, zdali skutečně purkmistr, všichni konšelé i celá obec poddanost, povolnost a vyplnění všeho, co na nich žádáno bude, jeví, což, když listem ze dne 28. července 1547 skutečně seznali, musily výše jmenované vyslané osoby 6. srpna 1547 před úředníky desk zemských se přiznati, že jménem svým (totiž obce Tábořské) a jménem budoucích potomků

svých dědictví své obecní a k tomu městu náležité se všemi platy a požitky a důchody králi dědičně postupují. —

Strašnou pokutou, po Praze a Králové Hradci největší, takto ztrestán je Tábor! Mimo pokutu 2000 kop gr. č. propadl veškeré své statky, které tvořily jedno z největších panství v království Českém. Obsahovalyť přes 88.000 jiter neboli přes $8\frac{4}{5}$ □ míle, přes 130 poddaných míst, přes 1000 poddaných rodin, které držely více 930 lánů orných poli, platíce z nich obci Táboorské úroku pŕlletně přes 600 kop gr. č. Mimo to patřilo městu 37 dvorů, mnoho lesů, luk, rybníků a pod. Cena všeho obecního statku Táboorského r. 1546 pácila se na 34.310 kop gr. č., nepočítáme-li v to soukromé jmění měšťanů Táboorských, již bohatstvím sly-nuli, ano 16 z nich, pokud známo, i statky v zemských deskách zapsanými vládli.*

Dne 27. května 1549 ovšem část statků Ferdinand Táboru opět vrátil, aby z něho správu záduší, špitálu, škol a města vésti mohli, ale jako v jiných městech královských i zde císařského rychtáře ustanovil, bez jehož svolení obec ničehož podniknouti nesměla.

Vracená částka statků byla co do velikosti pouze šestina bývalého panství Táboorského, totiž: rozlohy 13.800 jiter čili $1\frac{2}{5}$ □ míle se 16 vesnicemi osazenými, 4 vesnicemi pustými, 1 městem pustým, 1 hradem pustým, 1 tvrzí pustou, sotva se 150 osedlými hospodáři nebo rodinami a s málo více 150 lánů s ročním úrokem 200 kop gr. č.

Byla to bolestná rána pro Tábor a to tím více, že hned na to dne 8. a 9. září 1552 město od tří ničemných lidí, Pavla Motovoušky, Václava z Janova a Petra sládka jináče Šantrůčka, vypáleno bylo, jímž 253 domy, 36 stodol, 7 dvorů shořelo, několik lidí zahynulo a velmi mnoho dobytka uhořelo.

* Obšlrněji viz ve spise Fr. Aug. Slavíka „Panství Táboorské a bývalé poměry jeho poddaných“.

Tim blahobyť města byl na dobro zničen.

R. 1567 čítal Tábor jen 258 domů a klesl až na město 21. v Čechách, kdežto dříve býval v popředí měst. Také 70.249 kop gr. míšenských, které r. 1600 obec dlužna byla, jsou smutným svědkem bídě její.

A již opět z kalicha trpkostí pítí bylo městu, když 2. února 1611 Pasovští před Tábor přitrhli, a ježto naděje na osvobození od nich nebylo, do města dne 4. února vpuštění byli, kdež krutě řádili až do 22. března.

R. 1613 vyznamenáno bylo město, že za příčinou morové rány všechny úřady zemské z Prahy sem se přestěhovaly a do masopustu r. 1614 zde zůstaly. Hlavní kancelář a komora nalézaly se v radnici, pouze appellací bylo v domě Tetaurovském nyní Mat. Vojty v Tržní ulici, president nad appellací bydlel v domech Pavla Rolanda a Pavla Čápa, nyní záloženském a c. k. hejtmanství. Dsky zemské byly u Jana Třebického na domě Húšovském nyní Václava Vlačihy na náměstí, puchalterie na domě Lhotských, nyní Heřmana Guttmanna v Tržní ulici. Pan Vilém Slavata, president komory, bydlel v domě Žabkovském, nyní Alberta Eichberga na náměstí, pan Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabě pražský, v domě Lichvicovském, nyní Aloise Pekárka na náměstí, nejvyšší hofmistr království Českého pan Adam mladší z Waldšteina v domě Helmovském, nyní Anny Seidlové na náměstí, a pan Jindřich Matyáš hrabě z Thurnu, purkrabí Karlštejnský, v domě Hladíkovském, nyní Ant. Živny na náměstí.

Brzy nastaly nové, strašné útrapy Tábora, když na Bílé Hoře osudně poraženy byly voje České. Tábor oblehl Don Baltazar de Marradas a celý rok marně jej obléhal, až konečně pro veliký nedostatek — poslední z Českých měst — Tábor 18. listopadu 1621 se vzdal, uvoliv se za pardon císařskému lidu vojenskému 60.000 zl. rýnských dáti. Nad to propadla obec pro účastenství ve vzpouře opět všechny své statky, které jí byly Ferdinandem I. vráceny, i statky, jež obec v letech 1572—1620 za 27.100 kop gr. č. sobě koupila.

Mimo to musila obec v l. 1621—1625 na vydržování císařského vojska 214.694 zl. rýnské zaplatiti. Tím zchudla obec tak, že nemohla zapraviti ani berní a kontribuci v sumě 7.604 zl. zadržalých, ani posudného z várek obecních od l. 1618—1620 v summě 734 zl. zasaženého, ani platu komorního až do l. 1626 v summě 256 zl. zadržalého. I prosili Táborští r. 1625 císaře, aby statky odňaté jim byly vráceny, ale císař resolucí ze dne 2. listopadu 1625 jenom vesnice Měšice a Lhotu Zárybničnou obci vrátil a teprv 8. února 1629 povolil, aby všechny propadlé statky i všechny privileje obci vráceny byly.

Mezi tím většina Tábořských měšťanů, nechťic ustoupiti od víry své, i s děkanem Danielem Hubelem do ciziny se vystěhovala. Zbylí musili přistoupiti k náboženství katolickému. Město odevzdáno bylo císařskému veliteli Maxmilianu Bechlerovi z Meningu jako gubernatoru, který r. 1626 rozhlásil, že nikdo mimo katolika práva měšťanského požívati a řemesla provozovati nesmí. Na to 3. března 1628 přijeli do Tábora kommissarové reformací Fendrich Liebštejnský z Kolovrat, JMC. rada a nejvyšší sudí dvorský království Českého, Přibík Jeníšek z Újezda, podkomoří království Českého, a s nimi jesuité Albert Chanovský z Dlouhé Vsi, Václav Raušar a Martin Bouda, kdež na radnici okolní statkáře protokolárně vyslýchali, zdali ke katolické víře přistoupiti chtějí nebo ze země se vystěhovati. V Táboře 67 osob připovědělo rukou dáním, že do příštího středoposti se zpovídají a svátost oltářní pod jednou přijímají budou. K lepšímu utvrzení Tábořských ve víře katolické povolal sem r. 1640 císařský rychtář Martin Zbudovský mnichy řádu augustinianského.

Že i za války třicetileté Tábor soužení ušetřen nebyl, rozumí se samo sebou. Jmenovitě r. 1648 Švédský general Würtemberk před Tábořem se položil a po osmidenním stálém střelení města se zmocnil.

Později za války sedmileté r. 1744 i Pruský král Bedřich Veliký Tábor bez odporu vzal a zde čtvrt roku

prodlel, způsobiv městu škody na 80.000 zl. Císařovna Marie Teresie, chtěj tudíž Táboru se odměniti, povýšila jej r. 1751 na město krajské.

Roku 1775 dne 16. září předčítal tu z pavlanu radnice hrabě Olivier Wallis císařský zákon, kterým robota upravena byla, 93 panským úředníkům, rychtářům a přechetnému množství venkovského lidu na náměstí stojicímu.

Roku 1788 následkem odnětí samosprávy obcím královských měst, byl i v Táboře císařský purkmistr, místo voleného a magistrát ustanoven. Prvním purkmistrem stal se tu Jan Votápek z Ritterswaldu.

Také za válek francouzských vtrhli nepřátelé několikráte do Tábora, ale výpalného, ač o ně žádali, nikdy prý nedosáhli. Od té doby nezakusili již Táborští svizelů válečných, neboť roku 1866 meškali Prusáci v Táboře teprva v době příměří.

Nyní město ubírá se novou dráhou, dráhou osvěty. Založilo r. 1811 hlavní školu, r. 1836 dívčí školu, roku 1851 nižší realku, r. 1862 realné gymnasium, r. 1866 vyšší hospodářskou školu, roku 1871 dívčí měšťanskou školu a r. 1875 řemeslnickou pokračovací školu.

Z památných udalostí pro Tábor připomenouti sluší, že tu r. 1877 byla veliká slavnost národní při odhalení pomníku Žižkova a r. 1884 konány, 6. a 7. srpna veliký krajinský sjezd učitelský, jehož na 1000 učitelů z Čech, někteří i z Moravy, se zúčastnilo, a 25. a 26. srpna sjezd spolku jihočesk. akademiků „Štítný“.

Hospodářské výstavy během 20 let byly tu pořádány 3 a letos ve dnech 1.—22. srpna pořádána jest, první na českém jihu, řemeslnická výstava. Na r. 1887 chystá se tu opět sjezd českých lesníkův.

Tábor stará se neunavně o hmotné i duševní zvelebení své a zajisté zasluhuje toho v každém ohledu, aby mezi přední města naší vlasti byl kladen!

V Táboře *narodili se* v 16. století *Pavel Lucinus Helikoniades*, a jeho syn *Theofil Lucinus Helikoniades*, latinští básníci; r. 1660 *Milo Jan Hubacius z Kotnova*, kněz řádu praemonstratského a farář na Strahově v Praze, náboženský spisovatel (zemř. 20. listop. 1726); 5. prosince 1789 *Maurus Jan Toupalík*, převor kláštera benediktinského v Praze, spisovatel a věhlasný professor (zemř. 17. listopadu 1860); 11. března 1807 *Karel Josef Demuth*, ředitel zemských desk ve výslužbě v Praze, spisovatel; 20. července 1807 *Jakub Matěj Růžička*, ředitel c. k. gymnasia v Jindřichově Hradci ve výslužbě, výborný paedagog (zemř. 2. června 1885); 25. listopadu 1815 *Leopold Kotrbelec*, ThDr. a probošt v Poděbradech, náboženský spisovatel; 30. prosince 1822 *Karel Leopold Klaudy*, JUDr. a zemský advokát v Praze, bývalý náměstek zemského maršálka a purkmistr města Prahy, bystrý politik a věhlasný řečník; 11. dubna 1825 *František Bolemír Květ*, PhDr. a professor české řeči a literatury při universitě ve Varšavě, slovný spisovatel filosofický, filolog a básník (zemřel 18. července 1864); 30. ledna 1826 *Josef Ctibor*, kanovník a c. k. gymnasijsní professor ve výslužbě v Písku, spisovatel náboženských učebnic; 24. srpna 1840 *Ludvík Unger*, učitel při měšťanské škole ve Vysokém Mýtě, spisovatel spisů pro mládež; 25. prosince 1841 *Emanuel Bárta*, professor při c. k. realném gymnasiu v Litomyšli, přírodovědecký spisovatel; 25. května 1842 *Antonín Dráčovský*, řídicí učitel v Podmoklech u Zbiroha, spisovatel monografií; 24. listopadu 1844 *František Jar. Peřina (F. P. Trudný)*, žurnalista a humoristický spisovatel v Praze; 3. prosince 1847 *František Šafránek*, c. k. professor, okresní školní inspektor v Čáslavi, přírodovědecký spisovatel; 7. března 1848 *Josef Silvestr Vaněček*, professor při c. k. realce v Jičíně, člen mnohých učených společností, proslulý matematik a spisovatel; 16. dubna 1848 *František Lošan*, adjunkt při c. k. okresním soudě v Soběslavi, právnický spisovatel; 13. pros. 1849 *Karel Bohuš Kober*, knihkupec v Praze, spisovatel povídek; 5. května 1852 *Jan*

Šafránek, professor při c. k. realném gymnasiu v Kolíně, horlivý spisovatel; 26. května 1855 *Karel Křemen*, gymnasijsní professor ve Vysokém Mýtě, spisovatel historický; 15. ledna 1856 *Karel Vilém Zarda*, studující práv v Praze, nadaný básník (zemř. 28. srpna 1879); 30. ledna 1859 *Matěj Norbert Vaněček*, assistant matematiky při c. k. české polytechnice v Praze, horlivý matematický spisovatel.

Mimo ty narodili se v Táboře: roku 1804 *Karel* svobodný pán *Mecséry de Tschoor*, v l. 1849—1860 místodržitel království Českého, později policejní ministr, nyní již zemřelý, a 5. února 1829 *Josef Bezecný*, výborný pianista a doktor práv, který velikých hodností nabyt, r. 1876 svobodným pánem, r. 1879 členem panské sněmovny se stal, r. 1881 tajným radou jmenován byl a od r. 1885 generalním intendantem dvorních divadel ve Vídni jest. Bohužel zapomněl v ovzduší Vídeňském, že je synem českého učitele; hlásit se horlivě k straně německé.

D. ZPRÁVY STATISTICKÉ.

1. Obyvatelstvo.

Dle úředního popisu z roku 1843 měl Tábor ve 448 domech 4585 obyvatelů, z 31. října 1857 ve 464 domech 5255 obyvatelů, z 31. prosince r. 1870 v 492 domech již 6717 obyvatelů a z 31. prosince 1880 v 532 domech 7413 obyvatelů.

Zvětšil se tudíž počet obyvatelstva o 696 osob, čili o 103 z 1000; — ve skutečnosti však zvětšil se počet obyvatelstva asi o 1000 osob, ježto sčítání provedeno bylo v době, kdy studující reálného gymnasia a hospodářské školy, již téměř celý rok zde bydlí, meškali mimo Tábor, majíce prázdniny vánoční, a to tím spíše, že r. 1870, vrátivše se již z prázdnin, vřadění byli mezi přítomné obyvatelstvo.

Ze přítomného obyvatelstva byly mužského pohlaví 3492 osoby, ženského pohlaví 3921 osoba, a sice bylo trvale přítomných 7125 osob (3269 mužských, 3856 ženských), a na čas přítomných 288 (223 m., 65 ž.).

Ze přítomného obyvatelstva příslušelo právem domovským do Tábora 3241 (1479 m., 1762 ž.), do obcí politického okresu Táborského 2026 (895 muž., 1131 žen.), do jiných okresů Čech 2036 (1064 m., 972 ž.), do ostatních zemí v říši Rakousko-Uherské 107 (52 m., 55 ž.), do cizozemska 3 (1 muž do Ruska, 1 m. do Nizozemska a 1 ženská do Bavor).

Dle náboženství náleželo vyznání římsko-katolickému 6898 osob, řeckému orientálnímu 1, evangelickému augsb. 2, evangelickému helvetskému 15, pravoslavnému 1, židovskému 495 osob. Bez vyznání byla 1 osoba.

Obcovací jazyk český prohlásilo 7328 osob, a německý 72 osoby (29 osob rodin úřednických, 11 důstojníků a poddůstojníků, 5 četníků, 16 židů a 11 jiných osob). U 13 obyvatelů příslušných do Uherska a do cizozemska jazyk obcovací vykázan nebyl.

Dle stavu bylo mužských svobodných 2107, ženatých 1290, ovdovělých 95; ženských svobodných 2228, vdaných 1255 a ovdovělých 438.

Nejstarší mužský čítal 91 let a nejstarší tři ženské 90 let svého věku.

Mezi přítomným obyvatelstvem byly 4 osoby na obě oči slepé, 7 hluchoněmých a 13 blbých.

Čisti a psáti umělo 6160 osob (2938 m. a 3222 ž.), jenom čisti umělo 146 osob (33 muž., 113 žen.), ani čisti ani psáti neumělo 1107 osob (521 m., 586 ž.), mezi nimiž zahrnuti jsou též děti školou ještě nepovinné.

Nepřítomného obyvatelstva v Táboře bylo úhrnem 488 osob (340 mužských, 148 ženských).

2. Zdravotní poměry.

Zdravotní poměry Tábora jsou celkem příznivé. Nakažlivé nemoci vyskytují se tu jen zřídka, málokdy rádi zhoubně.

Od r. 1881—1885 zemřelo v Táboře: roku 1881 205 osob (113 m., 92 ž.), r. 1882 197 (115 m., 82 ž.), r. 1883 223 (119 m., 104 ž.), r. 1884 225 (125 m., 100 ž.), r. 1885 252 (120 m., 132 ž.), úhrnem tudíž 1102 osoby (592 m., 510 ž.), čili průměrně ročně 220 osob (118 m., 102 ž.).

Mrtvě narozených dětí bylo v l. 1881—1885 celkem 42.

Dle jednotlivých měsíců umřelo v roce 1885: v lednu 29 osob (15 m., 14 ž.), v únoru 19 (8 m., 11 ž.) v březnu 24 (15 m., 9 ž.), v dubnu 25 (9 m., 16 ž.), v květnu 20 (8 m., 12 ž.), v červnu 21 (11 m., 10 ž.), v červenci 23 (11 m., 12 ž.), v srpnu 19 (7 m., 12 ž.), v září 13 (6 m., 7 ž.), v říjnu 15 (7 m., 8 ž.), v listopadu 20 (10 m., 10 ž.) a v prosinci 24 (13 m., 11 ž.).

Dle věku zemřely do 1 roku 82 děti (40 m., 42 ž.), od 1 do 6 roků 39 (18 chlapců, 21 děvče), od 6—14 roku 17 (10 chlapců, 7 děvčat), od 14—60 roků 72 (34 m., 38 ž.), od 60—80 roků 36 (16 m., 20 ž.), výše 80 roků 6 (2 m., 4 ž.). Nejstarší tohoto roku zemřelá osoba byla 96letá stařena.

Nakažlivými nemocemi zemřelo: spálou 5, záškrtem 3, osýpkami 5 a neštovicemi 25 dětí, z dospělých pak osob: 1 neštovicemi a 2 tyfem střevním. Psotníkem zemřely 34 děti (18 chlapců, 16 děvčat), tuberkulemi plic neb souchotinami 35 osob (14 muž., 23 žen.), sešlostí věkem 26 osob (9 m., 17 ž.). Samovražda neudála se v roce 1885 žádná.

3. Polní hospodářství.

Polním hospodářstvím zaměstnává se jen nepatrný počet občanův.

Pěstují se tu rostliny hospodářské všech druhův. Z obilí zvláště ječmen pro svou dobrou jakost a značnou váhu bývá ve sladovnách rád hledán, avšak nikoliv se strany proti Chejnovu, Jistebnici a Milevsku, kde zase z velmi dobré pověsti těší se oves. Žito má váhu obstojnou. Méně daří se pšenice. — Branbory jsou výborny a chovají 18—20% škrobu. Také hrachu je půda velmi přízniva. I cukrovka a řepka se zdarem se zde pěstují. Podobně jetel a pící rostliny vůbec dobře se daří.

Odbyt na plodiny hospodářské je v Táboře zabezpečen. Zvláště obchod obilím je v rozkvětu, jsa podporován jednak železnou dráhou, jednak četnými mlýny a trhy týdnenními. Brambor veliké množství spotřebují četné lihovary, cukrovku cukrovary v Konopišti, v Budějovicích a v Protivíně.

Stav dobytka jevil se při sčítání jeho 31. prosince 1880 následovně: koní 83 u 31 držitele, hovězího dobytka 277 kusův u 64 držitelů, 95 koz u 67 držitelů, 181 ovce u 2 držitelů a 185 kusů vepřového dobytka u 93 držitelů. — Mimo to 19 včelařův mělo 71 úl včel.

Že výrobky dobytkařské: mléko, máslo, sýr, maso, hojný odbyt v Táboře nalézají, není potřeby ličiti.

4. Živnosti a obchod.

Roku 1871 byli v Táboře 332 poplatní živnostníci, r. 1875 byli již 534 s předepsanou výdělkovou daní (ovšem bez přírážek) 3.660 zl. Roku 1886 je tu 539 živnostníků, již platí 4.110 zl. výdělkové daně.

Z nich jsou: 3 velkopřemyslníci s výdělkovou daní přes 105 zlatých (pivovar a mlynáři: Jan Hrubeš a Bohdan Brdlík), 17 větších výrobních živnostníkův s výdělkovou daní přes 15 zl. 75 kr. a 37 větších obchodníků s výdělkovou daní, 10 zl. 50 kr. přesahující.

Dříve slynul Tábor hlavně svým **soukenictvím**, které již v Ústí hojně se provozovalo a do Tábora přeneseno bylo. Roku 1454 udělil král Ladislav zdejším soukeníkům výsadu, že smí sukna všude v Čechách, na Moravě a v Rakousích svobodně krájeti a prodávati. Soukenictvím zanašeli se i členové rodin erbovních, jako: Zálužských z Helfensteina, Klášterských z Rosengartenu, Kršňáků z Karlsperka a Fabrů z Wainperka. Roku 1770—1800 byli tu 52 soukeníci, roku 1800—1830 byli 72, od r. 1830—1860 pak 50 soukeníkův, kteří při 77 stavech 500 pracovních sil zaměstnávali a téměř za půl milionu zlatých sukna vyrobili, zboží své pak mimo trhy domácí a okolní v Budějovicích, Plzni, Linci, ano též v Bavorsku prodávali. Bohužel po r. 1860 nepříznivými okolnostmi počalo soukenictví klesati. — Dnes pracují tu jen — 3 soukeníci!

Nyní je tu **mlýnářství** hlavním průmyslem.

Mlýnů strojových je tu 8 a obyčejné 2, jež průměrně spotřebují ročně 60.000 hektolitrů obilí v ceně 4 až 500.000 zlatých. Výrobky jich mají cenu nejméně 700.000 zl. a vyváží se dílem do nejbližšího okolí, dílem i do míst vzdálených, ač také značná jich část spotřebuje se doma.

Z ostatních živností jest ještě **koželužství** v popředí.

5. Prostředky ku zvelebení obchodu.

Tábor vládne četnými prostředky, jimiž obchod se zvelebuje.

Především jsou zde **trhy týdenní**, jež každou středu a sobotu, případně-li pak na tyto dny svátek nebo výroční trh, den před tím se odbývají.

Průměrné tržní ceny hospodářských plodin od roku 1875—1885 vykazují, že na nich prodáván byl: 1 hektolitr pšenice za 8 zl. 42 kr., žita 6 zl. 20 kr., ječmene za 5 zl. 32 kr., ovesa za 3 zl. 30 kr., hrachu za 8 zl. 17 kr., brambor za 1 zl. 44 kr.; 50 kilogramů sena za 1 zl. 83 kr., otavy za 1 zl. 07 kr., slámy žitné za 1 zl. 04 kr. a slámy krmné za 63 kr.

V červnu 1886 stál: 1 metrický cent pšenice 8 zl. 41 kr., žita 6 zl. 45 kr., ječmene 6 zl. 06 kr., ovesa 6 zl. 73 kr., hrachu 13 zl. 25 kr., brambor 1 zl.; — 50 kilogramů sena 2 zl. 05 kr. a slámy 1 zl. 50 kr., kilogram másla čerstvého 96 kr. a převařeného 1 zl. 25 kr., tvarohu 17 kr., 100 kusů vajec 2 zl.

Vedle trhů týdenních jest tu každou středu též **trh na vepřový dobytek**.

Výročních trhů je v Táboře 5, z nichž 2 bývaly již ve Hradišti a v Ústí, na koně, hovězí dobytek a řemeslnické zboží, totiž: 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Urbana, 3. ve středu před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Havla a 5. na sv. Ondřeje.

Případně-li výroční trh na neděli nebo svátek, odbývá se následující den, pakli případně na sobotu, odbývá se následující středu. Trhy tyto, zvláště dobytčí, bývají hlučné. — V poslední době jedná se též o rozmnožení jich novými třemi trhy dobytčími.

Obchodu nemálo prospívá **státní dráha císaře Františka Josefa**, vedle níž činí se přípravy k stavbě **dráhy transversální**.

Táboru prospívají také nemálo **erární silnice**. Vede tudy 1. silnice z Prahy do Vídně, od níž odbočuje za Soběslavi silnice do Budějovic a Lince, 2. z Tábora vede silnice, jež za Chýnovem u Lejček rozštěpuje se v pravo na Pelhřimov, Jihlavu a Brno, v levo na Pacov, Humpolec a Německý Brod, 3. z Tábora vede silnice do Písku, jež za Jordánskou hrází vybočuje v levo ze silnice ku Praze.

Okresní silnice vedou z Tábora dvě, jedna do Mladé Vožice, druhá do Bechyně.

Na řece Lužnici provozuje se čilá **plavba pltní**.

Obchodu velice prospívá také c. k. telegrafní a c. k. poštovní úřad, mimo to peněžní ústavy: 1. městská spořitelna, 2. občanská záložna, 3. okresní hospodářská záložna.

6. Vzdělávací ústavy.

Vzdělávací ústavy v Táboře jsou: 1. c. k. vyšší reálné gymnasium; 2. vyšší zemská hospodářská a hospodářsko-

průmyslová škola; 3. řemeslnická pokrač. škola; 4. měšťanská a obecná dívčí škola; 5. obecná chlapecká škola; 6. německá soukromá dvoutrídni ob. škola židovská.

7. Dobročinné ústavy.

Dobročinné ústavy chudých jsou tu:

1. **obecní ústav chudých**, mající 16.074 zl. 10 kr. čistého jmění; 2. **měšť. chudobinec**, kterýž má 5.779 zl. 82 kr. jmění, v němž na nemovitostech zahrnuto je 4.065 zl. 15 kr., jakož i dvě nadace nadlesního Jos. Dobiáše v státních dluhopisech na 150 zl. a státní dluhopis od Ignáce Sládka na 1.300 zl.; 3. **Filipovská nemocnice** s čistým jméním 16.051 zl. 17 kr., z něhož 9.365 zl. 79 kr. čítá se na nemovitostech; 4. **sirotčinec** s čistým jméním 4.065 zl. 43 kr. a 5. **opatrovna** se jméním 4.568 zl. 72 kr.

8. Spolky.

O živém ruchu osvětném města pěkný důkaz podávají četné jeho spolky, jež tuto vytkneme.

1. **C. k. priv. měšťanský sbor ostrožtlecký**, nejstarší ze spolků v městě. Vznikl již v patnáctém století a táhl za krále Ludvíka do boje proti Turkům. Roku 1647 odrazil hrdinsky útok Švédův na město. — Roku 1805 a 1809 vyslal 9 členů do boje, z nichž 2 ve válce zahynuli. — Dne 23. srpna 1885 světil slavnostně nový, krásný prapor. Od r. 1861 užívá zásluhou velitele, Františka Veselého, českého velení. Má také pěkně zřízenou kapelu, jež za kapelníka Augustýna Gause utěšeně prospívá. Protektorem sboru jest Jeho císařská Výsost korunní princ Rudolf, velitelem Alexandr Seik.

2. **Beseda**. Povstala roku 1886 sloučením měšťanské a občanské besedy. — V měšťanské besedě jako zvláštní odbor trval „klub přátel věd a umění“, jehož popudem zřízeno bylo městské museum a r. 1882 krásný „Smetanův večer“ se slavnostní řečí profesora Dr. Otakara Hostinského z Prahy. Občanská beseda postarala se o zbudování Žižkova pomníku a zřízení řemeslnické pokračovací školy. Její knihovna nalézá se nyní v besedě, jejíž předsedou jest Jan Šetunský, místopředsedou prof. Martin Kolář, jednatelem Dr. J. Bláha, pokladníkem Karel Krch a knihovníkem P. Josef Thir.

3. **Ochotnický spolek**, založený r. 1857. Ochotníci provedli pěkně vypravených her celou řadu a vystoupili také pohostinsky dne 13. prosince 1874 v Třeboni, kdež provedli tragedii „Monika“ od J. J. Kolára; jednotliví členové pak v Ml. Vožici, v Jistebnici a v Plané. Spolek má bohatou knihovnu a šatnici. Ředitelem a režisérem je Václav Fiala (26 let při divadle činný), pokladníkem Jakub Zeis, jednatelem Dr. Em. Zeis, purkmistr.

4. **Mužský zpěvácký spolek**. Trvá od r. 1860. Provedl mimo jiné též některé zpěvohry a operetty, jmenovitě „V studni“

od Vil. Blodka a „Mikuláš“ od J. R. Rozkošného za přítomnosti skladatelovy. Roku 1884 dne 9. července uspořádal za Bedřicha Smetanu nesnadné Mozartovo „requiem“. Svůj prapor světil dne 25. září 1864. — Předsedou spolku jest učitel Emanuel Housa, místopředsedou František Ctibor, jednatelem Josef Tutter, sborníkem učitel Josef Pfeiffer.

5. **Dívčí pěvecký spolek „Zora“**, založený v roce 1870. Provedl řadu pěkných koncertů a operett (skladbu „Švanda dudák“ za přítomnosti skladatele, Karla Bendla), a uspořádal také několik dětských divadelních představení. Mimo to věře podporuje chudou školní mládež, začez se mu dostalo r. 1881 pochvalného uznání zemské školní rady. — Při spolku je též knihovna. Starostkou spolku jest pí. Aloisie Smrčková, místostarostkou pí. Marie Zeisová, jednatelkou pí. A. Jehličková, pokladnicí pí. Anna Housová a ředitelkou zpěvu sl. Otilie Pichova.

6. **„Farní jednota cyrillská“**. Pěstuje a povznáší hudbu kostelní při službách božích v duchu a dle předpisů církve. Starostou jest professor P. Karel Konrád, jednatelem a pokladníkem P. Josef Thir.

7. **Hudební spolek**, zařízení r. 1877 zásluhou Dr. Karla Nedbala. Proslul nevšedními svými koncerty, při nichž prováděl nesnadné skladby znamenitých skladatelův. — Jeden z koncertů osobně řídil Ant. Dvořák, jiný Zdeněk Fibich, při jiných opět koncertovali Karel Kovařovič a Jindřich Kaán z Alběstu. Roku 1882 dne 7. dubna provedl také Haydenovo oratorium „Sedm slov Spasitelových“. O zdar spolku zasloužili zvláště jsou professori: Frant. Pich (nyní v Pisku) a Dr. Frant. Bayer. Předsedou spolku jest Dr. Alois Kotrbelec, místopředsedou prof. František Bolech a ředitelem hudby František Mathy.

8. **„Sokolové“**, spolek založený teprva roku 1883, ale svou činností jeden z předních v Čechách. Roku 1883 pořádal krásný „Bazar“ s výtěžkem 1.200 zl. — Starostou jest Dr. Ignác Lang, jednatelem Ant. St. Chocenský, pokladníkem Vincenc Tvrzník a náčelníkem Dr. Jan Bláha.

9. Při spolku trvá: **Sokolská župa „Žižkova“**, již tvoří „Sokolové“ z Benešova, Blatné, Budějovic, Dobříše, Hrudce Jindřichova, Pisku, Příbrami, Sedlčan, Soběslavi, Strakonice, Tábora, Vodňan a Vožice Ml. Starostou župním je také Dr. Ig. Lang.

10. **Místní odbor „Ústřední Matice Školské“** se 213 členy. — Roku 1885 odvedl „Ústřední matici školské“ k její účelům 1.156 zl., čímž byl odbor 21. v řadě všech odborů a byl by osmým, kdyby dar svatováclavský 600 zl. připočítán byl, který byl odveden adm. „Pokroku“, tedy nepřímo hlavní kase. Předsedou jest Dr. Ignác Lang, jednatelem prof. Ant. Červený, pokladníkem učitel Emanuel Housa.

11. **Místní odbor „Národní jednoty pošumavské“** pracuje bez hluku, ale pilně ku vytknutému cíli. — Předsedou jest

Dr. Alois Kotrbelec, jednatelem prof. Ant. Červený, pokladníkem Jan Setunský.

12. Učitelský spolek „Komenský“ pořádá schůze s poučnými přednáškami. Předsedou je ředitel Frant. Čerych, jednatelem učitel Václav Šanda a pokladníkem učitel Em. Housa.

13. Sadařský spolek. Založen byl roku 1878 vrchním finančním radou Františkem Janským a přispěl nemálo zakládáním sadů a cest k ozdobě města. Předsedou jest Dr. Emanuel Zeis, místopředsedou místopředsedou rada František Braun, jednatelem prof. Ignác Malý a pokladníkem Jan E. Suchomel.

14. Hospodářská jednota. Stará se neunavně a čile o povznesení hospodářství polního i lesního. — Předsedou jest Jan E. Suchomel, jednatelem professor Antonín Červený, pokladníkem František Petru.

15. Spolek proti pití kořalky povstal k návrhu Alfonse Šťastného péči hospodářské jednoty r. 1885.

16. Sbor dobrovolných hasičův. Vyznamenal se již při četných požárech. Velitelem sboru jest František Klier, jeho náměstkem Tomáš Bílý, jednatelem František Martínek a pokladníkem Konrád Dvořák.

17. Spolek vojenských vysloužilcův. Vydržuje si také pěknou kapelu. Předsedou jest Antonín Kroupa, místopředsedou Josef Dolejší, jednatelem Josef Müller a pokladníkem Jak. Plzák.

18. Bruslařský klub. Pěstuje již od roku 1875 společnou zábavu na ledě.

19. „Berla“, spolek vzájemně své údy podporující, důležitý a zvláště chudému občanstvu prospěšný. — Podporuje své členy v nemoci a vystrojuje pohřby zemřelým členům. Předsedou jest František Klier, místopředsedou Augustýn Krch, jednatelem Josef Hrubeš a pokladníkem František Bárta.

20. „Libanon“, židovský podporovací spolek, — založený v roce 1868.

21. Dělnický spolek, založený r. 1873 Heřmanem Baltazarem Goffénem šlechticem z Gothartsburgu, nyní úředníkem při nejvyšším kassačním soudním dvoře ve Vidni, a Janem Langem, faktorem kněhtiskárny J. a K. Nedvidka. — Stará se o vzdělání průmyslové a všeobecné svých členů a podporuje onemocnělé své členy. Mnoho let také pořádal divadelní představení. Předsedou jest František Hejný.

22. Pobočný spolek „vlasteneckého zemského spolku pomocného červeného kříže, mužský.

23. Pobočný spolek téhož spolku, ženský.

24. „Křížkův spolek“ na podporování chudých žáků reálného gymnasia.

25. Krejcarový spolek na podporování žáků obecných a měšťanských škol v okrese Tábořském,

9. C. k. zeměpanské úřady

jsou v Táboře: 1. c. k. okresní hejtmanství, 2. c. k. krajský soud s delegovaným okresním soudem, 3. c. k. okresní finanční ředit., 4. c. k. vrchní berní úřad, 5. c. k. finanční komisařství, 6. c. k. cimentní úřad a 7. stanice četnická.

10. Duchovní správa.

Tábor náleží k diecési Budějovické a k arcikněžství a vikariatu Táborskému.

Správu duchovní řídí děkan P. Josef Landkammer s 2 kooperátory a kaplanem, spolu svěřeno je jim vyučování náboženství při obecné chlapecké škole v Táboře a při obecných školách: ve Starém Táboře, Měšicích a v Čekanicích. — Mimo to v Klokotech jest sídelní kaplan, kterému svěřeno je vyučování náboženství při obecné škole v Klokotech.

Do osady Táborské patří osady: Tábor se 6945 katolíky, Celkovice s 651, Čekanice s 431, Hejlov s 54, Horky s 206, Klokoty s 369, Měšice s 588, Náchod se 190, Nasavrky se 104, Radimovice s 119, Srabov se 134, St. Tábor s 1019, Větrov se 164, Všechnov se 101, Zahradka se 114 a Zaluží se 166 katolíky.

Mimo to na osadě žijí: 2 evangelici augsb. a 16 evangelikův helvetského vyznání v Táboře, potom židů v Táboře 495, v Celkovicích 11, v Měšicích 7, v Náchodě 12 a v Srabově 5.

Čítá tudíž Táborská osada 11.350 katolíků, 18 evangeliků a 590 židů.*

Množstvím osadníků v Táborské osadě pátá v diecési Budějovické.

Vikariát Táborský čítá třináct farních osad: Budislavskou, Dražickou, Hrobskou, Chýnovskou, Chotovinskou, Choustnickou, Malšickou, Myskovickou, Plánskou, Ratibořickou, Stáleckou, Táborskou a Tučapskou. V nich žije 43.731 katolíků, 2 evangelici augsburského a 21 helvetského vyznání a 1201 žid.

Vikářem je P. Edvard Květ, farář v Plané, vikariátním tajemníkem je P. Jan Podlaha, farář ve Stálci.

Arcikněžství Táborské obsahuje vikariaty Bechyňský, Jistebnický, Pacovský, Pelhřimovský a Táborský. Arciknězem je P. Václav Vorel, děkan v Bechyni.

11. Správa obecní.

V čele města stojí **purkmistr s 8 městskými radními a 21 obecním starším**. Městská rada zasedá týdně, obecní zastupitelstvo v nepravidelných lhůtách.

* Čísla jsou uvedena dle katalogu diecése Budějovické na rok 1886.

V obecním úřadě je zaměstnán tajemník Karel Mlynář, konc. adjunkt, kancelista a assistent; **v důchodenském úřadě** důchodní Karel Voborský, kontrolor Václav Novák, kancelista a diurnista; **v lesním úřadě** nadlesní František Janovský, kontrolor Adolf Hlaváček, 3 lesníci a 13 hajných. **K zdravotnictví** přihlížejí dva městští lékaři, MDr. Petr Jehlička a MDr. Nathan Bloch. **Službu bezpečnosti** koná policejní revisor Jan Hostinský s 8 policejními strážníky.

Mimo to zřídila obec **jednoho veřejného posluhu** (Express), kterýž povinen jest dostaviti se ke každému osoby dopravujícímu vlaku železničnímu a na požádání obecnstva konati tomuto příslušné služby, jako: přenášeti neb převážeti vaky, zavazadla, kufry a pod.

Město Tábor je majitelem panství, jež zajímá mezi velkostatky městskými svojí rozlohou místo osmé, velikostí pozemkové daně místo páté.

Míra rozlohy Tábořského panství činí 3056·42 hektarů, z nichž 1688·09 hektarů je lesů.

K panství do r. 1848 patřily vesnice: Celkovice, Čekanice (z části), Dražice, Drhovice, Hejlov, Horky, Klokoty, Lhota Samoty, Lhota Zárybnická, Měšice (z části), Náchod, Nasavrky, Planá (z části), Radimovice, Srabov, Starý Tábor, Všechnov, Zahradka a Zhoř (z části).

Dvůrů má obec šest, z nichž dvůr Předměstský v dílcích je najat, čtyři dvory Velký, Červený, Čápův a Hýlovský pronajaty jsou za 10.294 zl. 37 kr. a Klavíkovský dvůr propůjčen je hospodářské škole jakožto školní statek.

Dle inventáře jmění a dluhů města Tábora, Janem Nedvídkem r. 1884 vypracovaného, páčilo se dne 31. prosince 1883 **veškeré jmění obce na 1,094 562 zl. 80 kr.**, z nichž činilo jmění kmenové 1.000.677 zl. 93 kr. (nemovitosti 669.637 zl. 97 kr., práva požitečná 93.886 zl. 20 kr. a jistiny majetkové 237.153 zl. 76 kr.), jmění běžné 93.884 zl. 87 kr. (movitosti 68.955 zl. 54 kr., nedoplatky na příjmy a přeplatky 19.531 zl. 93 kr. a hotovost 5.397 zl. 40 kr.). Naproti tomu činily dluhy 317.580 zl. 32 kr. (jistiny dlužní a břemena 309.297 zl. 98 kr. a nevýplatky 8.282 zl. 34 kr. — Jevilo se tudíž čisté jmění obce Tábořské na 776.982 zl. 48 kr.

Příjmy obce Tábořské na r. 1886 obnáší 104.877 zl. 38 kr., **vydání** 120.062 zl. 81 kr.

Příjmy rozpočteny jsou takto: úroky a splátky z aktivních jistin obce 1.072 zl. 80 kr., nájemní činže a užítky z obecních nemovitostí 23.063 zl. 40 kr., příjem z obecního hospodářství v Předměstském dvoře 161 zl., čistý výnos ze statku hospodářské škole přiděleného 4.203 zl., náhrada ze zemského fondu za umístění vyšší zemské hospod. školy 3.200 zl., příjem z městského lesního hospodářství 31.099 zl. 17 kr., příjem z městských

cihelen* 15.000 zl., důchodky, taxy, spravedlnosti a požitčná práva obecní 4.855 zl. 5 kr., policejní příjmy 474 zl., náhrady ze záloh 1.398 zl. 96 kr., rozličné nahodilé řádné příjmy 100 zl. a mimořádný příjem z výnosu obecních nápojových přírážek 20.250 zl.

Vydání rozpočtena jsou takto: úroky a splátky z dlužných jistin 8.537 zl. 93 kr., daně, přírážky a poplatkový ekvivalent 11.430 zl. 69 kr., služné, výslužné, diurna, služební požitky, vdovské pense, provise a t. d. 17.276 zl. 70 kr., odměny a náhrady 1.989 zl. 50 kr., diety a cestovné v obecních záležitostech 400 zl., kancelářské výlohy, otop a požitky úředního sluhu 1.920 zl. 18 kr., výlohy na místní policii 4.896 zl. 81 kr., na osvětlování města 2.119 zl. 44 kr., na čištění města 899 zl. 40 kr., na dlažbu, obecní cesty a městské sady 1.915 zl., na vodárnu a vodovody městské 6.057 zl., na udržování obecních budov, staveb a průtoků v městě 4.669 zl. 32 kr., náklad na obecní hospodářství (Předměstský dvůr) 2.756 zl. 50 kr., na obecní cihlářství 10.777 zl. 6 kr., výlohy při lesnictví 12.593 zl. 86 kr., dotace chudinskému ústavu, měšťanskému chudobinci, sirotčinci, opatrovně a městskému muzeu 6.471 zl. 17 kr., patronátní výlohy 2.677 zl. 35 kr., na školy, vzdělávací ústavy a paušalování školního 4.233 zl. 80 kr., rozličná každým rokem se opakující vydání 373 zl. 50 kr., dobrovolné a mimořádné dávky 67 zl. 60 kr. a mimořádná vydání 18.000 zl.

Rozpočet na rok 1884 obsahoval příjmů 107.992 zl. 76 kr., vydání 126.990 zl. 95 kr., účet však za týž rok vykazuje příjmů 125.002 zl. 37 kr., vydání 122.186 zl. 82 kr.

Obec je též **patronem** kostelů Tábořských, v Klokotech, v Dražicích a v Starém Táboře. V duchovní správě patronátu Tábořského jsou děkan, 2 kooperatoři a kaplan v Táboře, farář v Dražicích a residenční kaplan v Klokotech.

12. Městský znak.

(Viz vyobrazení na str. 13.)

Původně užívali Tábořští ve znaku buď kalicha samotného nebo s cepem a mečem po jeho stranách, r. 1437 však udělil jim císař Zikmund svůj rodinný znak knížat Lucemburských.

Je to štít s polem zlatým, po jehož obou stranách jest po jedné věži bílé. Pod místem mezi oběma věžemi je brána otevřená, mezi věžemi pak je černý dvouhlavý orel, svými křídly věži se dotýkající, který má na hlavě diadém a na prsou zvláštní štítek s bílými a modrými prouhami a červeným lvem.

* Pravě staví obec kruhovou pec cihelnou na roční výrobu 1 mil. cihel.

E. PROCHÁZKY PO OKOLÍ.

Pod městskými sady k západní straně města vede cesta přes dva můstky nad lučnatou úžlabinou a Jordánským potokem vzhůru lipovým stromoradím ke

Klokotům,

poutnickému místu $\frac{1}{4}$ hodiny od Tábora vzdálenému. Cestu tu upravili r. 1836 na vlastní náklad Táborští měšťané Karel Tvrzník a Vojtěch Kamberský.

Pověst, že v místě, kde nyní za Klokoty kaplička **Dobrá voda** s vodou léčivé moci se nalézá, spatřina byla Panna Maria, zavdala podnět k vystavení kaple Panny Marie, ke konci XIV. století, avšak v místě asi 1000 kroků od vřídla vzdáleném, aby snad vřídlo stavbou neutrpělo neb nezaniklo. Kaple stála tu do r. 1420, kdy Žižka v blízkých lesích nad Kvěchovým mlýnem zdržující se Adamity schytati, do kaple vehnati a ji zapáliti dal, v níž Adamité, počtem asi 50 osob obojího pohlaví, zhynuli. Když náboženské nepokoje utichly, byla opět nová kaplička na témž místě, kde nyní chrám stojí, zřízena a tu prý, přehrabávajíce se v zříceninách starého chrámu, našli k nemalému podivení původní obraz Panny Marie, který neporušen a toliko na levé straně proražen byl, jak až podnes viděti jest.

R. 1702 byl **chrám** v nynější podobě zvětšen a upraven, avšak slavně posvěcen byl teprv roku 1756 světicím biskupem Pražským Antonínem Vokounem.

Největší ozdobou chrámu jest **hlavní stříbrný oltář** r. 1743 od Františka Soitze, zlatníka z Prahy péčí Tábořských děkanů Karla Nováka a po něm Pavla Klášterského z Rosengartenů zhotovený. Na obraze Panny Marie je mnoho skvostů, jmenovitě stříbrná dobře zlacená koruna na hlavě poseta je granáty, rubíny a 63 perlami. Jiný drahocenný skvost je diadém v stříbře zasazený práce mosaikové s 9 orientálskými perlami. Mimo to je tu mnoho stříbrných a zlatých křížků, hvězd, srdcí, růženců a mincí.

Mimo to r. 1726—1730 dobročinností Tábořských měšťanův **Jana Procházky, Vojtěcha Svobody, Jana Smiřického, Jiřího**

Rychlíka, Nikodema Vokouna, Jiřího Pauše a Františka Sosny byly **ambity** č. chodby kolem chrámu zřízeny a v uhlech **kaple** postaveny: **sv. Vavřínce** od manželů Jana a Eufrosiny Sebnářů, **sv. Vojtěcha** od Ludvíka Hubaciusa z Kotnova, **Panny Marie Růžencové** od Tomáše Dobiáše a **sv. Anny** od manželů Hrbkových, mimo to v prostřed západní chodby **sv. Jana Nepomuckého** od hraběte z Klensu.

Pod kaplí sv. Vojtěcha táhne se **krypta**.

V l. 1827—1833 byl zde sídelním kaplanem básník P. Josef Vlastimil Kamarýt, v l. 1866—1869 P. Jan Hulakovský, nyní professor na Smíchově, horlivý spisovatel český, a nyní jest tu P. Jan Nepil.

Poutnícký kostel v Klokotech.

Ubírajíce se po pravém břehu Lužnice, přijdeme za mlýnem Jana Bredy, kdež na levý břeh převéztí se dáme, k staré, málo zachované zřícenině

Příběnicím.

Někdy tu stály dva hrady pánů z Rosenberka, Příběnice Velké s městečkem na levém a Příběnice Malé na pravém břehu řeky, oba mostem jsouce spojeny. Hrady a městečko založeny byly mezi roky 1220—1243. R. 1394 vězněn tu byl také nějaký čas král Václav IV., když panská strana, jejíž hlavou byl pán na Příběnicích, Jindřich II. z Rosenberka, proti němu se zdvihla

a ho v Králové Dvoře u Berouna jala. R. 1420 zmocnili se obou hradů zvláštním způsobem Táboři. Když Tábořský kněz Václav Koranda jel toho roku s družinou k panu Jindřichu Leflovi z Lažan na hrad Bechyni, byl na pozemcích Příběnických od čeledi Rosenberské jat a do věže ve Velkých Příběnicích vsazen, kdež jemu i celé družině nohy pevně v klády, dřeva silná s vyřezanými polokruhy, sevřeli, takže jim volno bylo jen seděti neb ležeti. Tu spozoroval Koranda, že klády jsou již vetché a spuchřelé. Zlámal tedy kládu, v níž byl upoután, osvobodil některé vězně a pomocí jich zjímal a svázel strážníky a do věže uvrhl. Chtěli také povězného Odolena do věže uvrci, ale, když se jim na milost podával a přísahou se zavázal, přivésti Táboře jim ku pomoci, poslali jej do Tábora, odkud neprodleně Táboři přišli a hradu bez namáhání se zmocnili 13. listopadu 1420. Potom drželi hrad až do r. 1437, kdy jej postoupili zpět Oldřichovi z Rosenberka pod výminkou, že oba hrady zboří a nikdy jich nevystaví, což se také stalo.

Z hradu zachovaly se zbytky **věže hlídky**, v níž král Václav IV. a Koranda byli uvězněni, a něco **hradeb**.

Tam, kde pod hradem Lužnice se zatáčí na sever, na úbočí pravého břehu slyšeti je několikero **ozvěnu**.

Na cestu do Příběnic je nutno vzít si potravu sebou nebo jíti zpět na Malšice neb ještě blíže přes Dražičky na Slapy.

Přejdeš-li most přes Lužnici položený, octneš se ve vesnici

Celkovicích,

na jejíž západním konci nalézají se **lázně** Růženy Vendulákové. Jsou jedny z nejstarších v Čechách a objevení jich spadá již do doby, kdy odhaleny byly na blízkou rudu. Nynější budova lázeňská pochází z 2. polovice XVIII. století a byla vystavěna obci Tábořskou na ponuknutí krajského lékaře Josefa Hynka Mičky, jenž zvláštní spis o vřídle zdejším roku 1732 vydal. Obec držela lázně do r. 1806, kdy je Karlu Kohlreiterovi prodala, načež měly lázně různé držitele.

Vřídlo zdejší složeno je z několika pramenů železitých a sirnatých a kombinovaná voda jeho má průměrnou teplotu 9⁰C u výtoku svém. Lázně osvědčují se dobře proti některým nemocem, jmenovitě proti dně, hostei a chorobám kloubů.

Hned za lázněmi podél břehu Lužnice táhne se les

Pintovka,

velmi oblíbené místo k procházkám a k výletům, takže zřízen jest u mlýna Brdlíkova přívoz přes řeku do něho, aby cesta

z Tábora byla kratší. Jméno své má les po bednáři Vaňku Pintovi, který, jsa bojovníkem na blízké tvrzi Sedlci, když Táboři ji dobyli a celou posádku povraždili, byl prý s pěti soudruhy při životě zachován, ale s tou podmínkou, že jenom ten z nich ostane živ, kdo v společném zápase ostatní soudruhy povraždí, což Vaněk Pinta dokázal.

V Pintovce podél řeky jest pěkná cesta upravena, uprostřed níž nachází se **památník** zbudovaný vrchnímu finančnímu radovi Františku Janskému (zemřelému 14. března 1880), který o okrášení města, zvláště pak o Pintovku velice je zasloužilý. Půvabná, přerozkošná krajina činí zde procházku velepříjemnou. Při cestě nalézá se také **letní restaurace** Bedřicha Amorta.

Asi $\frac{1}{4}$ hodiny nad Celkovicemi v levo od silnice Bechyňské nalézají se

Horky,

kdež jsou **stříbrné doly**. Do jaké doby objevení jich spadá, určitě není známo, avšak víme, že 3. ledna 1272 král Přemysl Otakar II. měšťanům města Jihlavy povolil dolování mezi Ústím a Moravskou hranicí. Doly byly asi bohaty, neboť v písni „Král Přemysl a Záviš“ z XV. století čteme: „neb město dobré, tvrdé i bohaté bieše, hory stříbrné okolo sebe mějieše, a protož jemu král rád chtieše.“ Když Sezema Vítkovec doly i Hradiště králi vydati měl, raději město spálil a doly zpustošil. Od dolování nebylo zde z nedostatku rud upuštěno, ale z různých příčin jiných. Bohužel těžárstvo dolů těchto nemá potřebného kapitálu k dolování, a jestliže vláda se jich neujme, není naděje, že by v brzku zde dolovati se počalo.

S Horek a vůbec s kopce nad Celkovicemi se rozkládajícího jest nejpěknější **pohled na Tábor**, který celý před zrakoma tvýma se tu rozkládá.

Po 4 hod. cestě po silnici octneme se v starožitném městě

Bechyni.

Jest jedním z nejstarších Českých měst, neboť historie jeho sahá již do doby Libušiny. Rozkládá se na mohutných skalách žulových, na jichž úpatí rozkošným údolím vine se řeka Lužnice.

Jest tu nádherný **zámek** knížat z Paarů se znamenitou jízdnou a rozkošnou zahradou. V pravo od jízdnary je zbytek župního hradu, který tu stával, nyní pivovar. V zahradě nacházejí se mohutné hradby z různých dob, z nichž tak zvaná „Čertova zeď“ pochází z doby nejstarší.

V Bechyni je dále **františkánský klášter** s velice zajímavým kostelem gotickým. Na hlavním oltáři je krásný obraz

Nanebevzetí Panny Marie od neznámého malíře. Jiné dva oltáře zdobí obrazy od Karla Skrety a jeden od Petra Brandla. V klášteře odbývají se znamenité pouti Mariánské.

V Bechyni nalézají se také „**Libušiny lázně**“, jichž železitých pramenů již přes 200 let jest užíváno. Nacházejí se bezprostředně na východní straně města a jsou pohodlně dle časových zkušeností a rady docenta balneotherapie při české universitě MDra. Karla Chodounského zařízeny. Zřídla jsou tu dvě: „Zřídlo Karlovo“, jež přináší intensivně železitou vodu k pití i koupelím, a „Zřídlo Mariánské“ s jemnější železitou vodou pouze k pití. Lázně osvědčují se zvláště proti zimnici, bledniče, chorobám kloubním, nemocem ženským, počínající tuberkulose plic, nemocem krtičnatým, hypochondrii a j. Hlavní sezona trvá od května do konce září. Lékaři jsou tu MDr. Ignác Daniel a Josef Šimák.

V Bechyni je také **c. k. keramická (hrnčířská) škola**, jejíž ředitelem jest Josef Mašek.

Jdouce podél břehu Lužnice z Tábora proti vodě octneme se po asi $\frac{3}{4}$ hodiny cestě ve vesnici

Starém Táboře,

kteřá založena je na místě, kde stávalo památné **Ústí Sezemovo**. Ředitel Antonín Svatoš, horlivý ctitel Žižkův, učinil magistratu města Tábora návrh, aby na tomto památném místě založena byla nová osada. Návrh byl přijat. I jal se hned Svatoš místa pro nové budovy vyměřovati a r. 1827 i stavěti. Náves i ulice jsou souměrně založeny, náves pak zdobí filialní kostel Povýšení sv. Kříže r. 1835 z odkazu Teresie Riegelové vystavěný a pěkná škola. Starý Tábor s okolím je naleziště rozličných starožitností, z nichž největší část v českém museu v tak zvané sbírce Pachlově jest uložena.

Na protějším břehu řeky na místě, kde nyní samota

Soukenník

stojí, nalézají se nepatrné stopy tvrze **Sedlce**, která r. 1420 urputnému nepříteli a pronásledovateli kališníkův, Oldřichu z Ústí náležela. Pročež ji téhož roku Husité dobyli a Oldřicha z Ústí, živého se zmocnivše, cepy umlátili a potom, nohy mu usekavše, do ohně uvrhli.

V pravo od silnice Jihlavské za Měšicemi blízko Červeného dvora jsou nepatrné zbytky

Kozího Hrádku.

Založen byl asi v prostřed XIV. století. R. 1412 uchýlil se tam M. Jan Hus, když z Prahy byl vypověděn, maje tu útočiště u Jana z Ústí a manželky jeho Anny z Mochova, která učeností i věhlasem slynila, jakož i horlivě nové Husovo učení podporovala. Zde hlásal Hus ohnivým slovem lidu obecnému slovo boží, jež padalo v půdu úrodnou.

Odsud vycházel Hus i do okolních míst, zvláště do blízkého Ústí, a rozšiřoval učení své. Zde sepsal hlavní svá díla: „De ecclesia“ (o církvi, latinsky), „Výklad na paterě čili výklad víry, desatera božího přikázání a modlitby Páně,“ „Postillu,“ „O svatokupectví,“ „O poznání cesty pravé k spasení,“ spis „Dcerka“ zvaný a mnoho kázání a traktátů. Když r. 1414 Jan z Ústí zemřel, znamenaje Hus, že nevšichni páni z Ústí mu přejí, odebral se v červenci nebo srpnu téhož roku na Krakovec v Krivoklátsku.

Kdy a jakým způsobem Kozího Hrádku Táborští potom nabyli, není známo. Za jich držení hrad stále pustnul, až jen nepatrné stopy po něm se zachovaly.

Ubírajíce se silnicí Jihlavskou, ocitneme se po dvouhodinné, lesnatou krajinou konané cestě v městečku

Chýnově,

kdež býval v místech jižní polovice nynějšího městečka již v dobách pohanských hrad. Zde byly také župní úřady, které v XIV. století přeneseny jsou do Ústí.

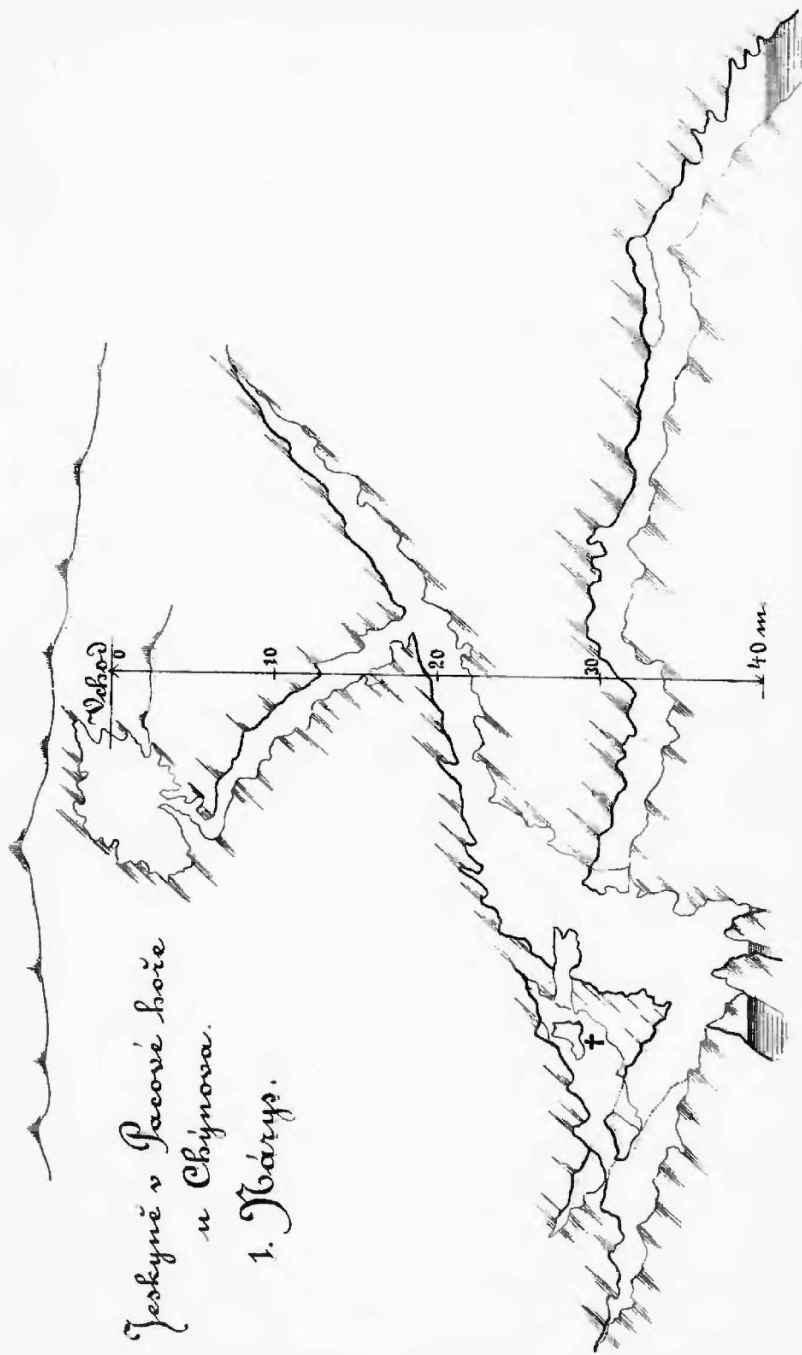
Půl hodiny za Chýnovem u samého ložiska vápence, kde vyrábí se ročně 120.000 m. centů výborného vápna a odváží silničním parovozem na nádraží Tábořské, v Pacově hoře, objevena byla

jeskyně Chýnovská,

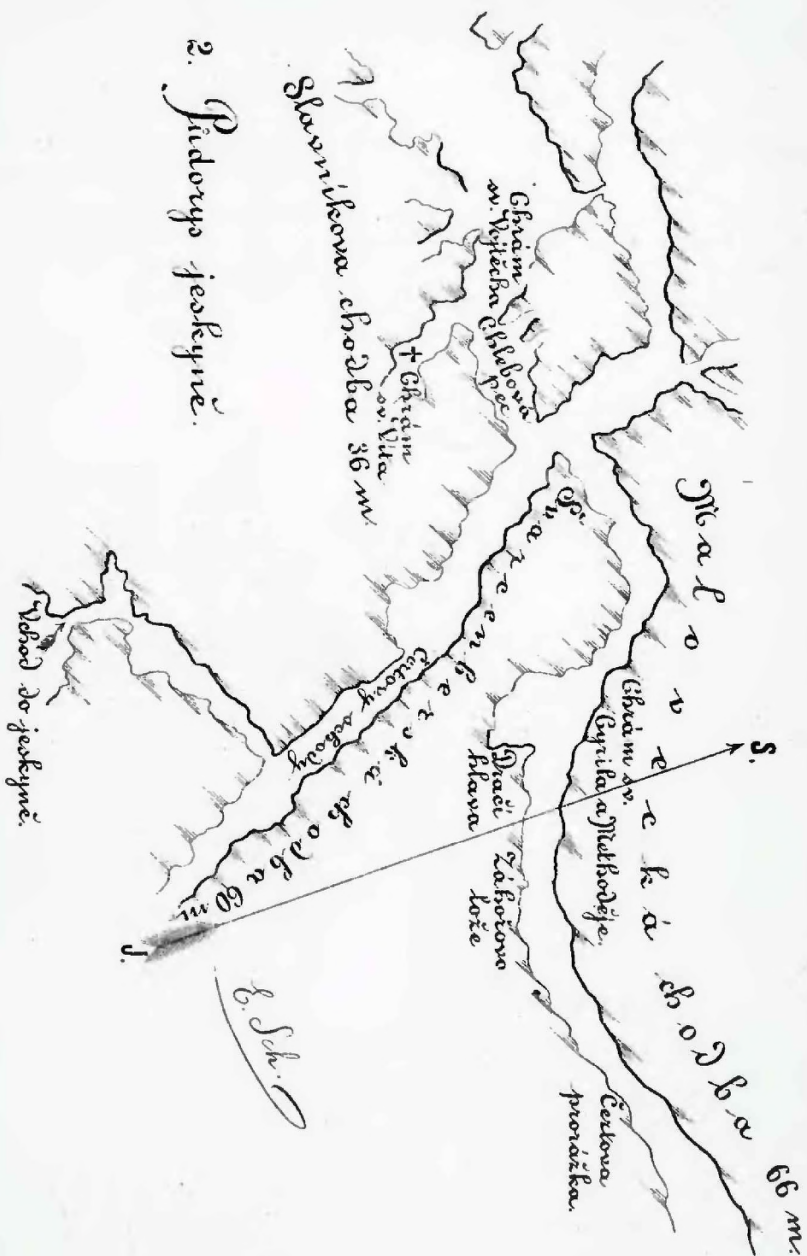
rozsahem svým jedna z největších v Čechách. Vchod do jeskyně je na jižní straně hory a je celkem málo pohodlný. Po **Čertových schodech** po žebříce dostaneme se do **Schwarzenberské chodby** 60 m. dlouhé, z níž v levo rozbíhá se **Slavnickova chodba** 36 m. dlouhá, a ze severního konce Schwarzenberské chodby v pravo odbočuje **Malovecká chodba** 66 m. dlouhá. Nejhlubší místa jsou tu 45 m. pod zemí. Stropy a stěny jsou plny pěknými krápníky a kusy amfibolitu, který tu nejrozmantější tvary fantastické, onde úzké trhliny a báňovité vydutiny

Jeskyňe v Pacově hoře
u Chýnova.

1. Nárys.

2. *Didorus jessupii*.

tvoří. Nejznamenitější úkazy zde jsou: **Chlebová pec**, chodba tak nízká, že v ní po čtyřech lézti třeba; mezi níž a Maloveckou chodbou stojí voda, **Purkyňovo oko**, kulatá deska amfibolová, při světle nápadně se odrážející od bělouňkého vápence, který dle krajů desky tmavými pruhy zdoben jest, takže celek oku velice se podobá; na konci Schwarzenberské chodby, pěkná klenba — **Chrám ss. Cyrilla a Methoděje** a památné balvany **Dračí hlava, Záhořovo lože a Čertova prorážka** v Malovecké chodbě, klenby **Chrám sv. Víta** a **Chrám sv. Vojtěcha** v Slavníkové chodbě. Chodby jsou 2—4 metry široké a 4—7 m. vysoké. Hlavní chodby změřili a pojmenovali naši slavní geologové profesoři Dr. Jan Krejčí a Dr. Antonín Frič, v posledních pak letech o prozkoumání její zásluhu má také prof. Frant. Šafránek, nyní c. k. okr. šk. inspektor v Čáslavi.

Od silnice z Chýnova do **Kamenice nad Lipou**, kde v zámecké zahradě stojí **lípa**, jejíž kmen $6\frac{1}{2}$ m. objemu má a 26 m., nyní však, byv bleskem 4. srpna 1824 přecísnut, jen 6 m. vysoký jest, nalézá se v pravo za Hroby, asi půl hodiny od Čerovic, v lesích staré poutnické a lázeňské místo

Sv. Anna.

Kostel a lázně stojí na překrásném prostranství trávníkovém uprostřed staletých lip, z nichž jedna má v objemu 4 a v průměru $1\frac{1}{2}$ m. Půvabná krajina lesnatá činí zde pobyt velepříjemným. Upravení lázní spadá do 2. polovice XVII. stol., kdy založen tu zároveň kostel sv. Anny, což obé stalo se z vůle Leopolda hraběte Kolovrata-Krakovského. R. 1877 koupil lázně ředitel Václav Křížek z Tábora, který dal místo staré budovy zde vystavěti úhlednou budovu jednopatrovou ve slohu švýcarském, obsahující v přízemí pět a v prvním patře šest obydlitelných pokojů.

Jihozápadně hodinu od sv. Anny vypínají se na lesnatém kopci mohutné zříceniny

hradu Choustníka

při vesnici téhož jména, do níž z Tábora přes Planou silnice vede. Prvním držitelem hradu připomíná se v l. 1252—1262 Beneš z Choustníka, jehož potomci Beneši se nazývali. R. 1322 přešel hrad koupí na Petra z Rožmberka, jehož rodu potom stále náležel. R. 1468 postoupil přičiněním Oldřicha, biskupa Pasovského, Jan z Rožmberka na čas hrad Zdeňkovi ze Sternberka, který jej do r. 1476 v držení svém choval. Za něho Choustník schatrnl, avšak

páni z Rožmberka, obtíženi jsouce od dob husitských velikými dluhy, nemohli důkladně ho opravit. Poslední oprava jeho děla se r. 1563. R. 1597 prodal Petr Vok z Rožmberka hrad Jiříkovi Homutovi z Harasova, který do hradu se sice přestěhoval, ale r. 1599, když Radenin koupil, znamená, že pohodlnější jest bydlet v Radenině než na vysokém, málo přístupném a větrům otevřeném Choustníce, odtud se vystěhoval a, jak se zdá, vše, co k potřebě bylo, z něho odnesl. V posledním pořízení Jiříkově z 27. listopadu 1614 připomíná se Choustník jako pustý zámek. Z Choustníka zbyly **čtyrhranná strážní věž** 18 m vysoká s 57 schody a po straně její k západu zbytky **panských komnat** vedle jiných zbytků. Z Choustníka rozvírá se oku našemu daleká, čarokrásná vyhlídka po jižních Čechách, ano i do Moravy a do Rakous.

Půl hodiny za **Mladou Vožicí**, do níž okresní silnice přes **Ratiborské Hory** (s opuštěnými nyní **doly stříbrnými**) z Tábora vede, nalézají se zříceniny

hradu Šelmberka,

jenž asi na počátku XIV. století byl založen. Zakladatel jeho náležel k větvi slavného rodu pánů Buziců, jak se zdá, pánů z Valdeka. První, jenž po hradu se nazýval, byl Přibyslav ze Krimína, jinak ze Šelmberka řečený, jenž někdy před r. 1318 horu Pavlov Vilémovi z Vožice prodal. Ve válkách husitských nabyl hradu Albera z Těchobuze, který r. 1430 odevzdal jej v držení Mikuláši z Hořic. Hrad přecházel potom v ruce různých držitelův. R. 1622 náležel hrad s blízkou Mladou Vožicí Janu Bernardu Fünfkirchnerovi svobodnému pánu ze Steinprunu a Kynšperku, jemuž pro účastenství ve vzpouře stavů evangelických byl vzat a za 54000 kop míšenských prodán pověstnému generálu císařskému Baltazarovi de Marradas et Vique. Od něho získala jej koupí Veronika Přehořovská z Kvasejovic, rozená Častolárka z Dlouhé Vsi na Měšicích. Syn její Křištof Karel prodal panství r. 1677 Ferdinandovi říšskému hraběti z Khüenburku, jehož rodu posud náleží.

Hrad Šelmberk byl ještě na počátku XVII. století neporušen a opravován, ale nedlouho po roce 1629 staré zdi jeho již podpírané se sesuly. Nyní zbyla z něho posud neporušená, do kruhu založená velká **věž** 26 m vysoká a 32 m objemná. Podlah je v ní pět. Z páté podlahy, k níž vede 98 schodův, vchází se po 13 stupních na vrch věže, který je střechem pokryt a 16 velikými, teprva v novější době postavenými stěnami korunován.

Dvě hodiny za Mladou Vožicí při silnici do Vlašimi vedoucí nedaleko za Louňovicemi stojí

staroslavná hora Blaník,

na jejíž vrchu dosud spatřují se **náspy** z lomeného kameni nanesené. Jsou to zbytky pevného a nepřístupného hradu, který tu stával, avšak bohužel o dějinách jeho nic známo není. Jen starožitná pověst vypráví tu o rytířích, kteří zde spí a v čase nejvyšší bída se probudí, aby Čechy zachránili. Pověst tato vydává asi svědectví, že tu někdy zahynul mocný a bohatýrský rod. — S Blaníka jest daleká, krásná vyhlídka na všechny strany.

V pravo od Moravče, vesničky při silnici Pražské 1½ hodiny od Tábora vzdálené, rozkládá se vesnice

Chotoviny.

V ní jest pěkný **zámek** svobodného pána Jana Nádherného z Borutína s rozkošným anglickým parkem. Chotoviny jsou také **poutnické místo** s farním kostelem sv. Petra a Pavla, v němž starožitný **obraz Mariánský** darovaný hrabětem Migazzim se chová.

Asi ¾ hodiny od stanice Sudoměřické nalézá se městečko Borotín, od něhož jižně asi ¼ hod. vzdáleny strní trosky hradu

Borotína.

Založen byl nejspíše v XIII. stol. od pánů z Landsteina, větve Vítkovců, z nichž způsobem neznámým přešel r. 1445 na rod Malovců z Pacova. R. 1618 stál držitel jeho Přech Vojkovský z Milhostic k straně protestantské. I propadl své zboží, jehož koupí nabyla r. 1623 Polyxena z Lobkovic. Od té doby, nebyv za sídlo užíván, pustl, nicméně dosti znamenité zříceniny z něho posud se zachovaly.

K hradu, jemuž lid **Starý zámek** říká, poji se pověst, že pramáti rodu Borotínského, nucena jsouc provdati se za nemilovaného ženicha, byla kdysi od manžela svého napadena v objetí milce svého a zavražděna, začož nepopřáno jí v hrobě pokoje, ale bylo jí souzeno až do vymření rodu po světě bez odpočinku se potulovati. Kdykoliv rodu hrozila nějaká záhuba, vidána byla hořekující a procházející se pustými prostorami. Pověsti této užil také německý básník František Grillparzer k své tragédii „Pramáti“.

F. UKAZATEL PRO CIZINCE.

1. Doprava.

Ku železniční stanici dojíždějí ke každému vlaku

omnibusy: z hostince Suchome-
lova „U zlatého broznu“ a z
„Hotelu Führichova“.

Povozy dvouspřežní a jednospřežní do-
stati lze v každém hostinci.

2. Zájezdné hostince.

Hotel Suchomelův

„U ZLATÉHO HROZNU“ na Husově
náměstí. — Hostinský Karel Václ.
(kulečník, omnibus k nádraží 15 kr.)

Hotel Führichův

na Husově náměstí. — Hostinský
G. Krumphanzl, (kulečník, omni-
bus k nádraží 15 kr.)

Hostinec „U slunce“

v Nádražní třídě. Hostinský: Jan
Kopecký.

Hostinec „U zlatého soudku“

na Husově náměstí. — Hostinský
Karel Zeis.

Hostinec „U zlatého lva“

na Hlavním náměstí. — Hostinský
A. Živnůtka.

Hostinec „U zlatého anděla“

u nádraží. — Hostinský: Václav
Vlačiha.

3. Pivnice.

Střelnice,

v níž jest i „Beseda“, v Divadelní
ulici. — Hostinský Fr. Rejmar.

Hostinec „Na staré lékárně“

na Klášterním náměstí. Hostinský
Jakub Plzák.

Hostinec Morice Paďovce

na Hlavním náměstí.

Hostinec „U Tábority“

na Hlavním náměstí. — Hostinský
Frant. Mančal.

Hostinec „U Kroužků“

v Svatošově ulici. Hostinský Fr.
Kroužek.

„Chýnovská pivnice“

v Pražské ulici. Hostinský Čeněk
Papež.

Hostinec „U koruny“

v Široké ulici. — Hostinský Jan
Kamberský.

Hostinec „U cvoku“

v Klokotské ulici. Hostinský Alois
Vondrák.

Hostinec a kavárna „U města Prahy“

na Hlavním náměstí č. 8. — Hostin-
ský Jan Čadil.

4. Vinárny.

František Bárta

„U Žižky“, v Pražské ulici.

Bedřich Jonáš

v Palackého třídě.

Josef Mendl

v Pražské ulici.

Jindřich Siegl

„U SOKOLA“, na Hlavním náměstí.

5. Cukrárny.

Jan M. Jelínek

v Palackého třídě.

František Teršíp

v Palackého třídě.

6. Lázně a plovárna.

Lázně Karla Housy

pod městskými sady.

Lázně Růženy Vendulákové

v Celkovicích.

Plovárna

za mlýnem Jana Hrubše.

7. Úřady.

C. k. okresní hejtmanství

na Hlavním náměstí.

C. k. krajský soud

na Klášterním náměstí.

C. k. okresní soud

v Adámkově zahradě.

C. k. okr. finanční ředitelství

v Palackého třídě.

C. k. vrchní berní úřad

na Klášterním náměstí.

Městský úřad, též úřad policejní,

na Hlavním náměstí.

Okresní zastupitelstvo

v Pražské ulici.

C. k. poštovní úřad

na Hlavním náměstí.

C. k. telegrafní úřad

v Palackého třídě.

8. Peněžní ústavy.

Městská spořitelna

na Hlavním náměstí.

Občanská záložna

na Hlavním náměstí.

Okresní hospod. záložna

na Hlavním náměstí.

9. Zemští advokáti.

JUDr. Bláha Jan

v Kotnovské ulici, č. 130.

JUDr. Broukal Jan

v Palackého třídě, č. 358.

JUDr. Cikhart Karel

v Palackého třídě, č. 351.

JUDr. Kotrbelec Alois

v Palackého třídě, č. 357.

JUDr. Lang Ignác

v Palackého třídě, č. 354.

JUDr. Nedbal Karel

v Palackého třídě, č. 355.

JUDr. Vojta Leopold

v Palackého třídě, č. 359.

JUDr. Zeis Emanuel

na Hlavním náměstí, č. 2.

10. C. k. notář.

Girička František

v Klokotské ulici.

11. Lékaři.

MDr. Lešanovský Antonín

c. k. okresní fysik, na Husově náměstí, č. 507.

MDr. Jehlička Petr

měst. lékař, na Hlavním náměstí,
čís. 8.

MDr. Bloch Nathan

městský lékař, v Palackého třídě,
čís. 350.

MDr. Petřík František

tovární lékař, na Hlavním náměstí,
čís. 10.

11. Zvěrolékaři.

Zeman Antonín

c. kr. okresní zvěrolékař, v Pala-
ckého třídě, č. 359.

Beránek Julius

professor, na Husově náměstí, čí-
slo 507.

13. Lékárna.

Křemen Václav

„U Bílého Jednorožce“, na Hla-
vním náměstí.

14. Materialní obchod.

Heyberger Václav

v Pražské ulici.

15. Knihkupectví.

Pešl Arnošt

na Hlavním náměstí.

16. Knihotiskárny.

Frank Jan Karel

v Palackého třídě.

Nedvídek Jan a Karel

na Hlavním náměstí.

17. Nakladatelství kněh.

Janský Karel

na Hlavním náměstí.

18. Redakce:

Redakce „Českého jihu“

Redaktor Jan Nedvídek na Hlav-
ním náměstí.

Redakce „Tábora“

Redaktor: Jan K. Frank v Pala-
ckého třídě.

Redakce „Betanie“

Redaktor: J. Kostomlatský v Ko-
žeňnické ulici.

19. Fotografické salony.

Seik Alexandr

v Nádražní třídě.

Schächtel Ignac

v Mariánské ulici.

MAPKA OKOLÍ TÁBORSKEHO.

